

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvrale, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Vigessimvsqvartvs

SPECVLI MAIORIS
VINCENTII PRÆSVLIS
BELVACENSIS,
Tomus Primus.

LIBER VIGESIMVSQVARTVS.

Vtrum anima sit suæ vires, atque potentia?

CAPVT I.

Ar. Dicto de anima secundum esse suum absolutum, & secundum esse comparatum ad corpus, restat dicendum de viribus eius, scilicet ab inferioribus secundum quas vnitur corpori, vel administrat corpus incipiendo, de hinc ad superiora progrediendo.

De his tamen in generali præmittenda sunt duo, scilicet vtrum anima sit suæ vires, vel potentia. Deinde vero, vnde sit distinctio virium animæ. De primo dicunt aliqui, quod anima dupliciter potest considerari. Vno modo, vt est quædam substantia. Alio modo, vt est substantia naturalibus habitibus disposita, secundum primum modum est anima suæ potentia, secundum alium vero minime. Habitus quippe naturales super essentiam addites distinguunt illam à potentijs. Alij vero dicunt, quod idem est omnino anima, quod suæ potentia. Sed differt tantummodo ratione, quod habetur in libro de anima & spiritu. Anima cum tota meminit, tota est memoria, cum tota vult, tota est voluntas, &c. Dicunt ergo quod est potentia, quæ est accidens in re cuius est potentia. Et est potentia quæ cõsequitur essentiam, sicut eius proprietas. Et est potentia quæ est ipsa essentia adiciens quandam relationem ad actum, v.g. Potentia recipiendi similitudines colorum est accidens pupillæ, deficit enim in ea per senium. Potentia calefaciendi in igne est sequens essentiam ignis, & ab hoc inseparabilis. Porro naturalis potentia recipiendi formam est in materia, vt ipsa materiz substantia, vel essentia. Quanto magis ergo potentia ipsius animæ sunt ipsa anima? Sed adijciunt relationem ad actum, quæ differentes penes quam, scilicet relationem non est differentia potentiarum secundum rationem. Alij porro dicunt quod in nullo alio à primo est idem rei essentia, quod sua potentia. Et ita ponunt, quod nec in anima est idem essentia, quod sua potentia, dicunt tamen quod idem est in substantia. Sicut enim non est idem esse, & operari, ita nec essentia animæ est potentia. Essentia quippe animæ est per quam anima est ab-

A solute, essentia vero potentia est id per quod anima est ad aliud efficiendum, vel recipiendum. Dicunt tamen quod idem sunt in substantia, eo quod sine suis potentijs, nec subsistat, nec etiam intelligatur anima, nec ipsæ potentia sine anima. Identitas igitur, quæ ponitur in libro de anima & spiritu, referenda est ad substantiam, diuersitas ad essentiam.

Vnde sit distinctio virium animæ.

CAPVT II.

Distinguuntur autem à seipsis animæ vires non per actiones, sicut causa, vel per organa, vel per obiecta. Cognitio tamen distinctionis virium, est aliquando secundum differentiam actionum, vnde dicit Philosophus, quod actus præuij sunt potentijs, & obiecta actibus secundum rationem cognoscendi. Quædam autem vires differunt in organo, & actu, & obiecto. Accidit virtutibus, siue potentijs, quod differunt in organo. Actionum vero differentium in fortitudine ac debilitate, velocitate, & tarditate principaliter est vna vis, sed vni vi accidit, vt actionem suam faciat fortio-rem, vel debilio-rem aliquando secundum quod fuerit actio, aliquando vero secundum idoneitatem, vel defectum instrumenti, & aliquando secundum prohibentiam extrinsecus, quæ vel addunt, vel diminunt ad operationem virtutis. Actionum etiam differentium secundum priuationem, & habitum principium est vna vis, quia priuatio, & habitus nata sunt circa idem fieri. Actionum quoque differentium secundum comparationem sui ad contraria principium est vna vis ratione consimilis, quia contraria similiter nata sunt circa idem fieri. Sed actionum in genere differentium duplex est differentia, quædam enim differunt in genere ultimo, siue proximo, quod diuiditur in species specialissimas, & secundum hunc modum differunt actiones in genere videre, & gustare. Quædam autem in genere remoto, & hoc modo differunt in genere sentire, & intelligere.

Itaque differentia actionum in genere propinquo differentiam ostendit virium in specie, sicut videre, & audire circa vires sensibiles, visuam, & audituam; intelligere ac velle circa vires intelligibiles, cognitiuam, & affectiuam. Differentia vero actionum in genere remoto differentiam ostendit virium in genere, sicut ap-

Duplex differentia actionum.

prehendere & mouere differentiam virium apprehensiuarum ac motuque sentire, & ratiocinari differentiam sensitiuam, & rationalis, quæ sunt genera ad alias. Sic ergo manifestum est, secundum quam differentiam actionum sit differentia virium, & similiter intelligendum est de differentia obiectorum. Differentia namque virium cognoscitur per differentiam actionum per obiecta, vel ex obiectis secundum distinctionem, quæ posita est.

Prima potentia Dei.

Nota ergo quod est potentia operans sine organo, & sine obiecto, & hæc est prima potentia Dei. Non enim cognoscit res per ipsas res, vel similitudines in rebus, sed cognoscendo seipsum. Eodem modo potentia operandi ipsius est sine organo, nec requirit materiam quasi subiectum. Et est potentia operans habens organum, & obiectum, sicut potentia animæ operans per corpus, vt potentia visiva organum pupillam, & obiectum colorem, vt videat. Et est potentia operans sine organo, non tamen sine subiecto, vt potentia intellectiva. Differentia igitur obiectorum secundum illum modum qui dictus est, semper comitatur differentiam virium. Sic ergo manifestum est, vnde sit distinctio virium in anima. Est enim distinctio ex seipsis, sed cognitio distinctionis est ex actionibus, & obiectis.

De virtutibus animæ, quibus commiscetur corpori.

CAPVT III.

Hic in libro de anima & spiritu. Habet autem anima vires quoad se, & habet vires quibus corpori admiscetur, virum autem quibus commiscetur corpori, prima est naturalis, secunda vitalis, tertia vero animalis. Deus trinus, & vnus, verus ac perfectus omnia tenet, omnia implet, omnia sustinet, omnia superexcedit, ac circumplectitur. Sic anima tribus his viribus per totum corpus diffunditur, non locali distensione, sed vitali intentione. Naturalis virtus operatur in hepate sanguinem, & alios humores, quos per venas ad omnia corporis membra transmittit, vt inde augeantur, & nutriantur.

Naturalis vis est quadruplex.

Vis ista quadrifariam diuiditur, in appetitiuam, retentiuam, expulsiuam, & distributiua. Appetitiua, quæ necessaria sunt corpori appetit. Retentiua vero sumpta detinet, donec ex illis decoctio vel digestio fiat. Expulsiua vero, nocua & superflua expellit. Distributiua bonos ciborum humores omnibus membris distribuit, prout cuique expedit. Istas vires habent omnia animalia.

Vis vitalis.

Vis vitalis est in corde, quæ obtemperandum feruorem cordis aerem hauriendo, atque reddendo, vitam & salutem toti corpori tribuit. Aere namque puro sanguinem purificatum per totum corpus impellit per venas pulsatiles, quæ arteriæ vocantur, & quarum motu temperantiam atque distemperantiam cordis physici cognoscunt.

Vis animalis.

Vis animalis est in cerebro, & inde vigere facit quinque corporis sensus. Iubet etiam voces edere, membra mouere. Tres namque sunt ventriculi cerebri, vnus anterior, à quo est omnis sensus, & alter posterior, à quo est omnis motus, tertius inter vtrumque est medius, i. rationalis. Istæ vires tam corporis, quam animæ dici possunt, quia ab anima in corpore fiunt.

De virtute naturali, & eius speciebus.

CAPVT IV.

Hic in libro regalis dispositionis. Virtus naturalis incipit ab hepate, tenditque non pulsantes in omnia corporis membra venas, dans illis virtutem hanc: huius triplex est differentia, scilicet virtus generans, & nuticiens, & pascens. Generans dicitur illa, quæ factum ex spermate, & in menstruo sanguine generat; huius actio est à momento, quo sperma cadit in matricem, vsque ad generationis factum complementum. Nuticiens est illa, quæ facit crescere membrum; huius actio est à principio generationis factus, vsque ad per-

Vis generatiua.

Vis nutritiua.

A sectionem iuuentutis, & tunc deficit. Porro natura pascens virtutis est membris asserre substantiam eorum substantiæ similem, restaurans, quæ illis dissoluntur. Huius actio est à principio generationis, vsque ad mortem ipsius animalis. *Virtus generans* seruiunt duæ, scilicet immutans, & informans. Immutans est illa, quæ spermatis substantiam, & menstruum sanguinem, in quæque membra factus immutat. Huius actio per quatuor est, fiuntque variarum membra substantiarum. Nam si per calorem, & humiditatem operatur, caro procedit. Si per calorem, & siccitatem caro cordis. Si autem in frigido & humido, cerebrum producit. Si in frigido & sicco, ossa videbis oriri. Erit autem eius actio secundum qualitatum augmentum, & diminutionem in omnibus reliquis membris, sequunturque deinceps membra, quæ operatur virtus, complexionesque ipsas sequuntur qualitates quatuor, ex habitudinibus visis, tactis, odoratis, & degustatis. Sunt autem qualitates visæ, vt color rubeus calorem sequens, albus frigidum comitans, qualitates vero tactus, vt durum, & molle, quæ humidum sequuntur, & frigidum, leuitas calorem, grauitas humiditatem, subtilitas calorem crassities frigiditatem. Gustus autem & sapor dulcis calorem sequitur, acerbus frigiditatem, olfactus autem, vt odores iucundi, & fetidi. Hæc autem virtus immutans virtutem secundum quantitatem vnicuique membro necessariam. Differunt autem virtus immutans prima, & secunda; prima namque suas operatur actiones in tempore generationis factus, transferens, sc. menstruum sanguinem, & sperma à tenuitate ad crassiciem, eorumque substantiam alterans in membrorum singulorum substantiam, & est eius actio per quatuor qualitates. Secunda vero substantiam sanguinis immutat in substantiam membri, quod iam generatum est, & completum, assimilaturque in eis, & inherere facit. *Virtus autem informans* est, quæ membrum vnumquodque format, & figurat prout cuique necesse est, & cauat ea, quibus necessaria sunt foramina, asperat ea quibus necesse est asperitas. Leniendâ quoque lenit, & vniendâ coniugit. Hæc duæ virtutes, prima, scilicet immutans, & informans non cessant operari donec forma factus, & imago compleatur: perficitur autem factus si masculus est 30. diebus, aut 35. si femina in 40. Virtus nuticiens generanti seruit in augmentando membra factus extendens ea, scilicet in longum, & in latum, & altum, huius actio est à principio generationis vsque ad finem iuuentutis, quæ est annorum 35. tunc enim ab actione sua deficit: virtus pascens nutienti seruit, cibum factus immutans eique inherere faciens, & assimilans. Quæ nisi nutientis actionem adiuuaret, fieret eius extensio qua membra distendit, sicut vesica quæ inflatur, & tumescit, eiusque profundum est vacuum.

Inferuntur virtutibus generantibus

Virtus informans

De quatuor virtutibus virtutis pascens subseruientibus.

CAPVT V.

Virtuti vero pascens quatuor virtutes seruiunt, quæ singulis membris insunt, & per quas eorum est essentia atque permansio, scilicet attrahens, retinens, & secunda immutans, & expellens. *Attrahens* est illa, quæ de cibis ad vnumquodque membrum attrahit id quod competit, & conuenit, sicut ad carnem temperatæ complexionis trahitur sanguis, ad ossa vero, quod ad frigidum, & siccum declinat, ad cerebrum vero, quod ad frigidum, & humidum. Eodē quoque modo, superfluitates contrahunt vasa, quæ illis parata sunt, vt sel à sanguine superfluitatē cholerica, splen vero nigram, renes aquositatē. Operatur hæc autem virtus actionē suam per calorem, & siccitatē, cum caloris sit attrahere, siccitatis vero magis, quā humiditatis intrahendo durare.

Attrahens

Fit autem attractio tripliciter. Primo modo ex necessitate euacuationis, & consecutionis eorum, quæ vacuantur. Sicut cum homo fistula fugit aquam in vna extremitate impositam, aqua namque fistulam ingreditur causa euacuationis eius ab aere. Secundo modo per calorem, sicut ignis attrahit oleum in lucerna positum. Tercio modo per potentiam naturalem, sicut ma-

Amatio fit replens

ut ma-

ut magnes ferrum. Et hoc tertio modo attrahunt ma-
terias sibi competentes.

*Virtus retinens est, quæ in ipso membro retinet, quod
ei conuenit, donec digeratur, & immutetur sicut ci-
bum retinet stomachus, sperma quoque matrix, huius
actio magis fit per frigidum, & siccum. Virtus immu-
tans est, quæ illud membro conueniens immutat, &
in substantiam membri conuertit, eique assimilatur, &
conglutinat: huius actio fit per calorem, cum eius na-
tura sit immutare, & maturare.*

*Virtus expellens est, quæ superfluitates eorum, quæ
virtus attrahens attrahit, à membro expellit, cum ei
non conueniant, huius actio magis fit per calorem, &
siccum. Horum quatuor virtutum una pascētis actio-
ni propria est scilicet immutans, secunda, quæ vocatur
digerens, quæ cibum assimilatur cibato, sicut quæ san-
guinis immutat substantiam in carnis naturam. Tres
aliæ autem scilicet attrahens, retinens, & expellens tā-
quam seruientes sunt digerenti. Natura etenim attra-
hentem in membro parauit, ut cibum ei configura-
tum, & conuenientem ad ipsum pertraheret. Quem-
admodum in plantis fieri conspiciamus, quæ cum in una
terra eademque rigentur, aqua, unaqueque tamen quod
sibi competit, & configuratum est, & ex terra, & ex a-
qua contrahit, immutansque virtus, quæ in eis est as-
similat earum essentiam, quod attrahit. Vnde vi-
demus agricolas in terris salis sepius blitum seminare
cum eas ad dulcorem volūt reducere, quia natura bli-
ti salia est, & terræ saluginem ad se trahit naturæ suæ
competentem, sitque terra iucundior, quoniam eius
euanesceat salugo, sic, & portulaca substantiam acer-
bam, & omnes aliæ plantæ naturæ suæ, configuratum
attrahunt ex terra. Eadem quoque ratio est in omni-
bus corporis membris, sicut dictum est. Porro secun-
dum proximitatem naturæ membri, & materiæ, quæ
ad illud venit, opus habet natura spacio temporis in
eius mutatione complenda: sicut caro, quia naturæ
sanguinis proxima est, paruo indiget tempore ad illius
in se mutationem celebrandam. Ossium natura, quo-
niam à natura sanguinis est longe remota, necesse ha-
bet natura longius habere spaciū in eis ex sanguine
generandis. Ob hoc ergo virtutem retinētem in vno-
quoque membro fecit, quæ teneat id, quod ei confi-
guratum est, eo temporis spacio, quod illius oportu-
num est immutationi, ut membro simile fiat, ne fortè
fluxuum non stet in membro: præterea, quia reliquæ
quædam materiæ, quæ ad membra deuenit superfluit
non eis consimiles, necessaria quoque fuit virtus ex-
pellens, quæ superfluitates illas à corpore depelleret
atque mundaret.*

De actione virtutis digestiue.

CAPVT VI.

Actio igitur huius cibi propriè fit per virtutem
secundam immutantem, quæ, & digerens dici-
tur. Quæ scilicet actio est augmentum, & coniunctio,
& assimilatio. Membrum enim, quod pascitur, cum
per venas ad ipsum peruenit sanguis: necesse habet
illum omnibus suis partibus immorari, donec omnes
augeantur, & ut id quod ad ipsum venit membrum ei
commoretur, ac cōglutinetur, & assimiletur. Signum
quidem augmentationis est corpus phthisicorum,
quod in nullo penitus augeatur. Conglutinationis au-
tem corpus hydropicorum, qui hipolarca laborant. Et
si enim augeatur, augmentum tamen hoc eis non con-
glutinetur, quia sunt eorum corpora tenuia, & aquo-
sa, in quibus calor naturalis nihil operatur, quo immix-
ta illis materia cōglutinetur. Ideoque fluxiva est, à &
membris decurrit. Assimilationis vero signum est le-
pra: corpus enim leprosi cibo quidem augeatur, qui &
ei cōglutinetur. Sed non assimilatur propter debili-
tatem virtutis immutantis secundæ, vel quia cutis ad
quam humor phlegmaticus peruenit, immutansque vir-

SPEC. NATVRALE.

Atus à conuertendo illum in sanguinem deficit. Propter
hæc igitur, quæ dicta sunt, Hippocrates nomē cibi tri-
bus sententijs declinat. Ait enim esse cibum, qui au-
gmentat, & cōglutinetur, & assimilatur; & cibum,
qui augmentat, & cōglutinetur, sed non assimilatur;
& cum quoque qui nondum est cibum: sicut est cibo-
rum, & sanguinis succositas. Nam ad omne mēbrum
peruenit cibum duobus temporibus. Stomachus enim
tempore quo cibos digerit, quod naturæ suæ proximū
est: ex eis sumit, ut in essentiam suam alterans illo
pascatur, hinc etiam sanguis ab hepate mittitur per ve-
nas, quæ ab hepate ad exteriorem eius tunicā veniunt,
& ille quoque pascitur. Eodem modo tempore transi-
tus cibi, quod in eo subtilius est, vaporisque naturæ pro-
pinquius, os & nervi sumunt, eoque nutriuntur. Sed
& sanguis ad ea venit ex hepate per venas, quæ ab ip-
so à radicibus germinatur, eoque nutritur. Intestino-
rum autem substantialia ex cibo, qui ad ipsa à stoma-
cho, & per ea ad hepar mittitur, sumunt quod eis ne-
cessarium est, ipsiusque sanguis ab hepate mittitur per
venas, quæ porta finduntur quo pascuntur, & eorum
substantia augetur. Semiliter, & intestina crassa ex pur-
gamento ciborum, quod eis competit sumunt, & pa-
scuntur, eisque sanguis continuatur per venas, quæ ip-
sis ab exterioribus eorum iunguntur. Ad hepar autē à
stomacho cibum mittitur tempore quo in stomacho
cibus digeritur, quia trahit eū hepar per venas quibus
stomachus & ipse continuatur, sitque illi alius: post-
quam in stomacho cibus decoctus ab ipso intestina
descendit, ad omnia vero reliqua membra cibum ab he-
pate mittitur per venas, quæ ab ipso ad illa diffundun-
tur tempore quo cibi succositas ad hepar intestinis mit-
titur, antequam digeratur, & sanguis fiat, subiungitur-
que illi alius cibum per easdem venas, postquam dige-
stio facta est, & in sanguinem conuersus. Horum igitur
omnium membrorum singulum trahit ad se cibum:
aut à mēbro debiliore, aut ab hepate cor & ab intesti-
nis hepar, & à venis non pulsantibus stomachus. Aut à
fortiori se, sed in quo plurima est materia. quæ tota nō
indiget, ut stomachus ab hepate trahit: cum ipse sit va-
cuus, & hepar multum habeat sanguinē, ut eo pasca-
tur. Expellit etiam membrū superfluum materiā, quæ
in eo est, ad id, quod in eo debilius est, ut stomachus
ad intestina aut in propinquiora membra, ut si materia
collecta sit in stomachi superioribus, eā ad os vomitu
expellit. Si autem ab inferioribus ad intestina, per so-
lutionem demittit. Per hanc itaque virtutem natura-
lem, id est digestiuam cibi regimen est, & materia-
rum, quæ sunt in corpore.

*De actionibus attrahēte, & retentiue, virtutum
in stomacho.*

CAPVT VII.

Qualiter autem cuiusque naturalium virtutum actio
sit in corporis membris, duobus Galeni propo-
nimus exemplis, in stomacho scilicet & matrice, eo quod
in his amplius sensui naturales pateant actiones. At-
tractionis actionem transglutienti tempore patet esse in
stomacho. Primò quidem ex motu meri, & stomachi,
quoniā quando magna est cibi necessitas, uterque ci-
bum ab ore trahit, eurtaturque meri, & stomachus ad
superiora ascendit nimio cibi attrahēdi desiderio. Vn-
de plura videmus animalia quibus & meri breue est
tempore quo cibum sumunt, & stomachus eorum in-
stantum ascendit, ut ori copuletur. Quod fit cū & os
latum est, & ipsa animalia gulosa. Denique videmus
meri cum ei dulcis ac delectabilis cibus porrigitur ip-
sumque stomachum eum citissimè trahere: instantum
ut hepar quoque velocius illū à stomacho trahat pro-
pter delectationē, & naturæ suæ propinquitatē: vnde
& si quis alium cibū vult dulcem comederit, & dein-
ceps vomat, inuenit, quod vomitus expellit ultimo
dulce, quoniam illud in fundo sui stomachus traxerat.
Si autē abominabile porrigitur, & meri & stomachus
illud expellunt, nec transglutienti, nisi in quadam dif-

Cccc 3

ficultate

*Tres senten-
tia de cibo*

*Stomachus
& matrix
pasciunt
magis vim
naturalem*

Nota experientia

ficulitate aditum parant. Præterea homo etiam capite demisso, & pedibus ad superiora revolutis optime cibum transglutit, & ad stomachum, qui superior est prouehit: Ex his patet, quod in stomacho virtus naturalis sit, quæ quod illi configuratum est, & cõueniens ad ipsum trahit. Retinens quoque virtus, & in stomacho, & intestinis apparet, quia cum cibum ad ipsum peruenit: stomachus super eum vndique stringitur, eiusque inferiora clauduntur, locus: scilicet qui ianitor dicitur, tanta quidem arctatione, vt nihil omnino etiam humidi possit effluere, sicut apparet quando ipsa hora, qua alicui animalium datus est cibum, eius interiora inquiruntur. Inuenitur namque stomachus super cibum complicatus, & ianitor constrictus, & quasi obligatus. Sic quoque si idem fiat, postquam in intestina cibum ex stomacho descendit, reducta inueniuntur intestina: super ea, quæ in ipsis sunt in ciborum purgamenta eisque inhzrentia.

De actione digestivæ virtutis in eodem.

CAPVT VIII.

Digerentis actio virtutis est cum principiis retinentis: stomachus namque cibum per meri ad se tractum statim retinens incipit mutationem. Cuius actio duabus causis fit, vna est, vt ei cibum cõpetens fiat idque, quod in eo sibi conueniens, & naturæ suæ proximum est sumens operimentis, & tunicis suis addat. Altera est, vt hepatis facile fiat ipsum immutare, & in substantiam sanguinis vertere: sicut & os quadam alteratione prius eum immutat, quo stomacho facilis eius immutatio fiat. Non enim repente potest aliquid sed paulatim in contrariam mutari qualitatem. Ideoque panis non statim, vt in corpus intraverit sanguis fieri potest, sed in ore quidam prius aliquatenus alteratur, quod patet ex eius reliquijs inter dentes remanentibus, quorum putridus odor fit, induuntque gingivarum ac dentium qualitatem carnis qualitibus similem. Immutantur igitur in ore cum substantia carnis, quæ in ore est, occurrunt, & phlegmati admiscetur, quod digestum est, eique calor datus est, vnde, & impetigines ac serpentes curat, & vlcera quadam maturat, Icorpiones quoque necat, hac igitur ratione, & cibum immutatur in ore, dehinc vero stomachus circum amplexus eius substantiam, quas habet imprimis qualitates, eiusque naturali calore cibum immutatur, dum in eo quoque phlegmati humido admiscetur. Fit autem in eo maior immutatio quam in ore, quia calidior est quam os propter cholas ad ipsum influentes, & quia locus eius membris calidis est vicinus. A dextris enim est illi hepar, & a sinistris splen, à superioribus cor, & dyaphragma, à posterioribus spine lacerti. Sic ergo stomachus cibum immutans digerit, & ad intestina subtilia mittit, vbi etiam immutatione quadam alteratur. Porro hepar illum per venas, quæ inter ipsum, & intestina implicite sunt, & irretite trahit. eumque immutans sanguinem facit. Nam, & in hepate maior fit immutatio, quam fuerat in stomacho, quia multo calidior est ipsius complexio. Sanguinea est enim natura eius, & ferè sanguis coagulatus. Cum igitur ad eum succositas cibi pervenerit, ipsam naturæ suæ assimilatur, & in substantiam suam cõvertit. Simili ratione, & venæ ab hepate sanguinem attrahunt, eumque membris distribuit, & fit facillima cibi immutatio, suæque substantiæ assimilatio. Patet igitur & in stomacho, & in omnibus membris immutantem esse virtutem, quæ cibum in eorum alterat naturam.

De actione virtutis expulsiuæ in eodem.

CAPVT IX.

Expellentis actio virtutis incipit, cum retinentis pariter, & immutantis desinit. Stomachus enim cum cibos digesserit, & quod sibi opus est assumpserit, reliquum, quod inconueniens est, & ipsum grauat, ad intestina expellit. Tunc enim eius superiora ad os ipsius

A reducta plurimum arctantur & inferius aperitur ianitor, quo cibum egredimur. Tunc illum intestina subtilia attrahunt, sumuntque, quod in eo sibi necessarium inueniunt. Huiusque cibi succositatem, & melsaricæ, & hepar ab intestinis trahunt. Jam vero tunc intestina subtilia ad crassa purgamenta cibi mittunt, à quibus scilicet purgamentis, & crassa similiter, quod sibi necessarium est sumunt, reliquum vero quo grauantur ad exteriora propellunt: eadem ratione, & omnia membra cum ex cibo, qui ad ea mittitur, quod sibi necessarium est sumpserint, reliquum eius abominabile est, & onus graue. Ob hoc illud ad membrum cui conuenit expellunt. Expellit autem stomachus, quod ad se trahit, cum ei nocere incipit, aut propter nimiam copiam aut propter eius corruptionem, quando quidem nimietate grauat expellit grauantia, aut vomitu sicut contingit ebrio, aut solutione sicut fit in fastidio. Quando vero cibum, vel potus corruptus est, & alteratus in eam, qua pungitur stomachus qualitatem, expellit eum, aut vomitu, si quidem in ore stomachi supernatauerit, aut solutione, si fundo eius immersum fuerit. Sic igitur in stomacho ostenditur esse virtus expellens intantum, vt & in vomitu stomachus à loco suo ad superiora deferatur, & intestina nonnulla secum trahat. Et in egestione simul cum intestinis, quæ vicina sunt eis inferius, viscera moueantur lacertorum ventris motu, quo intestinis ad expellendum grauantia ferant opem, nonnunquam etiam intestinum rectum, virtute motus expellentis, à loco suo euellatur, sicut tenasmon patientibus contingit. Expellit etiam hæc virtus, à membro in membrum nocentes materias intantum, vt ossa quoque superfluitates, quæ in eis oriuntur, postquam super ea caro producta fuerit, expellant, & à corpore emittant. Patet igitur, esse quatuor virtutes prædictas naturales in stomacho, & in omnibus reliquis membris eodem modo.

De actionibus prædictarum quatuor virtutum in matrice.

CAPVT X.

In matrice si quidem fecit natura virtutem attrahentem, qua suprema ad se traheret, propter generandi necessitatem, quod in ipso momento cõcubitus apparet. Retinens quoque virtus in ea esse ostenditur, ab hora conceptus vsque ad horam partus. Matrix enim cum ad se sperma cum desiderio trahit, congregatur super illud, eo quod ei in amore sit, vnde & vndique super illud firmiter constringitur, & angustatur os eius intantum, vt nec acus illud intrare possit. Sed & actio virtutis immutantis eodem tempore manifestatur ex ipsius immutatione spermatis in varias membrorum substantias eorumque qualitates, & figuras. Porro virtutis expulsiuæ duobus temporibus actio manifestatur scilicet quando factus, ipse completus est, ac perfectus, vel quando mortuus. Cum enim membra fuerint consummata, virtus retinens imminuta quiescit, & expellentis initium fit ad emittendum scilicet factum, quod fit, aut septimo aut octauo mense, aut certe vsque ad decimum. Matrix quidem factum completum pellit, & commouet duabus ex causis, vna est quia matricem grauat, & ob hoc à se eum expellit, altera quia plurimo cibo indiget, nec inuenit. Ideoque turbatur factus, & pedibus calcitratur, donec operimenta sua dirumpat. Egreditur ergo prius humiditas conclusa, superfluitates scilicet factus, vt sudor, egestio & vrina, superfluitas quoque sanguinis menstruorum, quæ cum super matricis corpus infusa fuerit, lædunt ac pungunt, & tunc ad exteriora factum expellit. Exitus quoque factus à matrice cum mortuus est, duabus ex causis fit, aut quia rubiginem acutam illic parit, quæ matricem pungit, ita quod eam à se expellere cogit. Aut quia quoduis operimentorum rumpitur, & matricis corpus superfluitatibus diffusis pungitur, & ob hoc ad expellendum animatur. Ex his igitur quæ in stomachi & matricis actionibus exposita sunt, clarum est in omnibus mem-

bris quatuor esse virtutes naturales quæ naturæ deferunt in omnibus quæ necessaria sunt, & ad sanitatis confirmationem, & ad membrorum medelâ. Ideoque Hippocrates ait naturam morbos curare, cuius signum est, quod in pluribus emissiones paræ sine aliqua cura cicatrizantur, & nonnulli dolores sola tolerantia nullo curati medicamine sedantur. Hæc de naturali virtute dicta sint.

De virtute vitali agente.

CAPVT XI.

Porro vitalis virtus est per quâ est vita eiusque fundamentum & origo & fornax est cor, à quo incipit, & ad omnia corporis membra per arterias mittitur, vitamque ministrat. Hæc virtus bipertita est. Quædam enim est agens, per quam scilicet cordis & venarum pulsationum dilatatio fit, eorumque reductio ad caloris naturalis custodiam. Alia vero est patiens, per quam scilicet ira fit & excellentia & indignatio. De agente primum dicemus. Itaque cordis venarum & pulsationum dilatatio est motus eorum localis à medijs ad extrema, & terminorum ipsorum capita sicut follis à fabricis mouetur, si artifex illum tenens aerem per ipsum contrahit. Dilatatur enim à sui medio in omnes partes eum terminantes. Reductio vero eorum est motus localis contrarius. Primo scilicet ab extremis ad centrum, in tantum ut testimoniorum capita sibi occurrant sicut & vter fabri, cum artifex emittit aerem ab illo. Omnes enim eius extremitates in medium redeunt, & inuicem sibi occurrunt. Horum itaque duorum motuum quilibet per agerem virtutem est, sicut in vitro est exitus aeris & ingressus per artificis actionem. Nō enim ut quidam arbitrati sunt, cordis & arteriarum motus propter aerem est, sicut vitrem vêtus & aer mouet sed per attrahentem virtutem, quæ quasi locum artificis obtinet, qui aerem inducit in vitrem. Virtus namque per quam dilatatio fit, ipsa est per quam aerem eor à pulmone attrahit. Ingressus autem aeris ad pulmone mediatione pectoris fit. Est enim lacertorum qui inter costas sunt, dilatare pectus & reducere. Cumque dilatatum fuerit, dilatatur pariter & pulmo, sequiturque actum hunc aeris ingressus ad pulmone, & tunc cor aerem trahit, hæc etiam virtute pulantes venæ trahunt aerem à corde, diciturque huius aeris ingressus respiratio, virtus autem per quam reductio fit ipsa est per quam fumosa superfluitates à corde expelluntur, ac purgantur, & ab eo ad pulmone emittuntur. Lacerti namque qui sunt inter costas cum reducuntur, cor ipsum & venæ pulantes reducuntur, eaque quæ in eis est operante virtute arctantur, quasi fumosa superflua & emittuntur, & huius actus expiratio dicitur. Anhelitus autem spiratio vocatur. Et sciendum est quod venæ pulantes in dilatatione, quæ quidem cordi proximæ sunt, aerem & sanguinem subtilem à cordis vacuitate necessitate trahunt. Reductionis enim tempore & sanguine euacuantur & aere. Cum autem dilatantur venit ad illas & aer & sanguis easque replet. Quæ autem cuti proximæ sunt, ab exterioribus aera trahunt. Quæ vero inter cor & cutem mediæ consistunt, eorum est à venis non pulantibus sanguinem, qui in eis est subtilior ducere, hæc est igitur virtutis assignatio, per quam dilatatio fit, simulque reductio, per quas vitæque fit anhelitus & spiratio.

De vita in genere.

CAPVT XII.

Alex. Quod autem virtutis vitalis per quam est vita, fundamentum & origo & fornax sit cor, testatur etiam Salomon: *Omni, inquit, custodiam seruatur tuum, quoniam ex ipso vita procedit.* Hinc ergo inferendum æstimo de vita quid sit, & à quo, & cuius sit. Alexander. Quid sit vita secundum diffinitionem, dicit beatus Bernardus in libro de liber arbitrii. Vita

A est interuus & naturalis motus, tantum vigens intrinsecus. Et hæc est diffinitio substantialis, in qua motus quasi pro genere ponitur. Internus vero & naturalis pro differentijs vitæ distinguendis ab actu, qui est extrinsecus, & ab illo qui est præter naturam siue non naturalis. Alia vero est Philos. diffinitio talis. *Vita est primus & continuus actus viventis.* Hæc assignata est in relatione ad subiectum. In qua sc. supra prædictam additur comparatio ad viuentem siue viuificatum. Tertia quoque scripta est in libro de motu cordis. *Vita est, inquit, primus actus animæ in motu corporis adaptati ad mouendum.* Hæc assignatur in relatione ad subiectum dispositum, in qua scil. additur comparatio ad corpus aptatum ad motum siue ad mouendum. Quarta est Ambrosij in li. de bono mortis. *Vita, inquit, est spirandi munere frui.* Hæc assignata est in relatione ad actum vitæ conseruationis & manifestatiuum. Vita enim animalis conseruatur & manifestatur per spirationem. Vnde scriptum est de homine, quod *inspirant Deus in faciem eius spiraculum vitæ.* Quinta est in commento lib. de intelligentiis, & est talis: *Vita est processio procedens ab ente quieto & sempiterno, & primus motus.* Hæc assignatur in relatione ad primum principium & hoc generaliter exprimendo comparationem vitæ ad ens sempiternum, à quo vita procedit. Sexta Dionys. Ariopag. *Vita, inquit, est theophaniarum, i. diuinarum apparitionum processio ab ente quieto & sempiterno.* Hæc assignata est in relatione ad primum principium, & specialiter secundum quod respicit esse gratuitum, ad quod spectant apparitiones siue illuminationes diuinæ, quæ dicuntur theophaniæ. Aliud quodque considerandum est in ratione prædictarum diffinitionum, videlicet quod quædam respiciunt vitæ generaliter, ut illa quam diximus esse Philosophi. Et illa, quæ assignat Commentator lib. intelligentiarum. Quædam vero specialiter respiciunt vitam naturalem, ut illa quæ est Bern. & illa quæ est in lib. de motu cordis. Quædam etiam specialius vitam sensibilem, ut illa quæ est Ambr. Quædam specialissimè vitam rationalem, ut illa quæ est Dionysij.

Vtrum vita sit substantia, vel accidens?

CAPVT XIII.

Quid autem sit vita secundum rem quæstio est; vtrum videlicet substantia sit vel accidens. Cum enim vita sit forma siue perfectio viuentis, sicut anima animantis, secundum illud philosophi, vivere est viuentis esse, accidens vero non sit forma vel perfectio substantiæ siue essentia, videtur quod vita non sit accidens, sed substantia. Contra vero cum vita sit motus, sicut patet ex prædictis diffinitionibus, nullusque motus sit substantia, patet quod vita non sit substantia. Præterea mors est priuatio vitæ; ergo vita est habitus ei oppositus, non est ergo substantia. Nos quoque dicimus, quod vita non est substantia loquendo propriè, quia sc. non ex illis quæ secundum ordinationem prædicabilium linearem sunt in genere substantiæ. Porro secundum quod extenso nomine dicuntur substantiæ vel potius substantia quæ aliquo modo reducuntur ad illa quæ per se ordinantur in illo genere, dici potest substantia, vel potius substantiale.

Modus enim reducendi ad genus multiplex est. Nā quædam reducuntur ut principia, sicut ad genus substantiæ materia & forma. Iuxta illud Boetij: Relictis extremis agitur de medio, id est, de substantia composita. Sic etiam punctus reducitur ad quantitatis genus. Quædam autem reducuntur, ut substantiales differentiæ. Quædam ut potentia quæ reducuntur ad genus illud in quo est substantia eorum, quorum sunt illæ potentia ut ad genus illud in quo est anima potentia animæ. Quædam etiam ut actus proprius ac primus, qui dicit esse illius cuius est actus, secundum quod esse dicitur entis actus. Et hoc ultimo modo vita reducitur ad illud genus, in quo est viuens, quod innuit Philos. dicens: *Vivere est viuētis esse, & quidē verū est quod nullus motus propriè loquendo est substantia, veruntamen secundum*

Vita quid?

Modi reducendi aliquid ad genus.

Nota de pri-
uationibus

Quod motus concernit actum prædicto modo sum-
ptū, videlicet prout dicitur actus primus & proprius,
qui tangit esse illius cuius est actus & secundum quod
substantia extenso nomine dicitur substantiale, vel ad
substantiam reducibile. Sic aliquis motus substantia
est, ut præostensum est. Cæterum est priuatio quædam
qua priuatur esse simpliciter. Quædam vero qua esse
partis ut cæcitate priuatur esse oculi. Oculi enim cæ-
cus non est oculus, nisi æquiuocè dictus, sicut oculus
erutus. Illa ergo priuatio qua priuatur esse partis priuat
habitum sibi oppositum, qui est accidens. Illa vero
priuatio qua totum rei tollitur esse, non priuat habi-
tum eo modo habitu sumpto, quo priuatio & habitus
opponuntur priuative, neque habitum qui est acci-
dens. Et talis priuatio est mors, quæ priuat esse siue a-
ctum proprium & primum ipsius rei siue substantiæ.

Vtrum vita sit anima ipsa

CAPVT XIII.

Anima est
vita.

Ambrosius in lib. de bono mortis ostendit, quod ani-
ma non potest mori, quia vita est, ac per hoc cō-
traria morti. Vnde anima, inquit, est vita, quomodo
igitur potest mortem suscipere cum sit contraria? Sic
igitur dicere videtur expresse, quod vita sit anima ipsa.
Idem etiam probat ibidem hoc modo. Cui anima in-
funditur, vita infunditur, & à quo discedit anima dis-
cedit vita. Anima igitur est vita. Cæterum in lib. de motu
cordis dicitur, quod anima simplex est, & ex ea tantum
animal viuit. Cum ergo vita sit illud quo viuit animal,
idem erit vita quod anima. Item Isidorus in lib. de summo bono
dicit, quod vita corporis est anima. Philosophus quoque
vult, quod anima viuat seipsa. Anima igitur est vita cor-
poris & sua. Denique si anima viuit ante seipsa quidem,
aut alio viuit. Si alio tunc similiter de illo est quæstio.
Vtrum viuat, aut non. Si non viuit, sequitur quod nulli
vitam tribuit. Si autem viuit, aut seipso, aut alio. Et si-
militer restat quæstio de illo alio. Si ergo non est in in-
finitum processio, relinquitur quod ipsa vel aliud quo
viuit, viuit seipso. Porro si non est aliud quo viuat ani-
ma, patet quod viuit se ipsa. Ipsa est ergo vita sua. Item
animare est viuificare, & animari viuificari. Anima igitur
est vita. Contra vero nihil creatum est actus suus,
siue actus egrediens à se. Cum ergo vita sit actus egre-
diens ab anima, sicut habetur in lib. de motu cordis,
quod animæ primus & continuus actus est vita: patet
quod vita non est anima. Item aliud est, quod ab ali-
quo infunditur, & aliud à quo infunditur. At Ambro-
sius in lib. de bono mortis, sic de anima loquitur, quomo-
do substantia eius interire possit, cum anima sit quæ
vitam infundit. Ex his ergo patet, quod vita non est a-
nima, nec e conuerso formaliter loquendo, quod & nos
concedimus dicentes, quod anima est causa vitæ in cor-
pore, & causa vitæ in ipsa, est causa ipsius animæ. Vn-
de vita qua viuunt anima in se, non est causa vitæ suæ, sed
illud quod est causa ipsius animæ. Cū ergo dicit Am-
brosius, quod anima est vita, ibi prædicatur effectus de
causa. Nec dicitur propriè mors animæ contraria, sed
eo modo quo incōtingentia vel incōpossibilia. Et hoc
patet ex serie verborum ipsius Ambrosij. Dicit enim
quod anima non moritur sicut nix calorem non reci-
pit, quia statim resoluitur. Similiter & lux tenebras nō
recipit, quia statim eas discutit. Infuso quippe lumine
tenebrarum horror aufertur, & sicut igne admoto ri-
gor niuium definit. Sic & anima, quæ vitam causam,
mortem non recipit.

Qualiter anima dicatur esse vita.

CAPVT XV.

Anima ergo dicitur vita per concomitantiam cau-
salitatis, ut patet ex ipsis Ambrosij verbis. Et li-
cet animal viuat tantum ex anima, nihilominus animal
viuit & vita. Nam quoniam animalis vita est ab anima,
per hoc quod dicitur animal viuere tantū ex anima nō
excluditur quin ipsum viuat vita. Cum enim dicitur a-
nimal viuit, tantum ex anima notatur præcisio causæ

A primæ siue principalis, & hoc intelligendū est ratione
vitæ partis animalis, sc. corporis, quoniam animal ra-
tione totius viuunt vita, sed ratione partis, i. corporis vi-
ta anima: anima quippe non viuit, scilicet formaliter
loquendo, licet effectiue, sed viuunt vita, præterea cum
dicitur, animal viuunt vita, & animal viuunt anima, ha-
bito respectu ad idem, scilicet ad animal ratione
corporis, notatur ratio diuersa causalitatis. In prima
quippe ratio causalitatis formalis. In secunda effecti-
ue, anima enim est causa vitæ in corpore effectiua, vita
vero est ipsius viuentis forma. Cæterum & si corporis
vita sit anima, ut vult Isidorus, quia tamen hoc est intel-
ligendū per concomitantiam causalem, non ex hoc sequi-
tur, quod sit anima per identitatem essentiæ & anima
quidē dicitur viuere seipsa, quia vitæ principium est in
ipsa, nec est ab aliquo extra ipsam sicut est de vita cor-
poris, quæ est ab extrinseco, sc. ab anima teste Ambro-
sio. Dicit enim quod anima causat vitam in corpore, id est
facit, quod vita sit in corpore. Notandum ergo quod
dupliciter est viuere seipso, aut ut se toto, aut ut sui a-
liquo, v.g. Aliter viuunt anima se ipsa, aliter vita: vita
quippe viuunt se ipsa tota sicut est, vnde viuere vitæ ip-
sius esse est. In vita quippe non est aliquid quod vita
non sit. Anima vero viuunt seipsa, i. aliquo sibi intrinse-
co, utpote formali principio, quod non est alterius na-
turæ, quam ipsa. Ideoque non sequitur ex hoc quod
anima sit vita. Si enim hæc esset vera, necessario oport-
teret, quod idem in eo informans, & informatum es-
set, id est ipsa & forma sua. Idemque illi esse, ac viue-
re, quia vita viuunt seipsa, hoc autem dico de rationali
anima. Vnde quoque Bernardus super Cantica. Vita, inquit
animæ est viuens, sed non aliunde quàm seipsa, ac per
hoc non tam viuens quàm vita, ut propriè loquamur
de illa. Hinc est quod infusa corpori corpus illud viuifi-
cat, ut sit corpus illud viuens de vitæ præsentia. Vn-
de liquet quod nec vnitæ quidem corpori est idem vi-
uere quod esse, cum à se minimè possit viuere. Nec se-
quitur huiusmodi argumentatio. Anima viuunt seipsa,
& viuunt vita: ergo ipsa est vita, est enim simile. Animal
mouetur motu, & mouetur à seipso: ergo animal est
motus. Animal quippe dicitur moueri seipso, i. ab ali-
quo principio sibi intrinseco, & tamen dicitur moue-
ri motu formaliter loquendo. Eadē est in anima & vita
ratio. Denique cū dicitur, animare est viuificare, po-
tius est huiusmodi prædicatio per concomitantiam,
quam per formam vel essentiā: sicut enim esse homi-
nem tangit formā consequentem totum cōpositum,
ita respectu animæ, & corporis esse viuum, animatum
vero vel animari tangit perfectionem partis, quæ est
altera pars cōpositi, sc. corporis. Sicut ergo non sequi-
tur: si esse perfectum anima rationali, est esse perfectū
humanitate, quod anima sit humanitas, quia perfectū
anima rationali est homo ratione partis, perfectum au-
tem humanitate est homo secundum se totum, ita
non sequitur, si animare sit viuificare, quod anima sit
vita: huiusmodi enim consequentia per locum à con-
iugatis tenet in prædicatione formali.

Vtrum vita sit anime potentia?

CAPVT XVI.

Habito quod vita propriè loquendo nō sit anima,
restat quærere, vtrum sit aliquid ipsius animæ, &
primo vtrum sit eius potentia. Nam super lib. Ethic. Cō-
mentator dicit, quod vita plantæ potentia est, quæ nu-
trit & augmētatur, & generare facit. Vita vero animalis
est potentia sentire faciens. Illamq; habet tam delectā
quā tristans. Præterea cū anima viuat non alio aliquo,
sed seipsa, sicut probatū est supra, aut viuunt se tota, aut
aliqua sui potentia. Si se tota, secundum hoc non po-
terit vita sua priuari, & ita nec mori, quod si esset, ani-
ma quolibet immortalis esset, quod vtrique falsum
est. Si vero aliqua sui potentia, relinquitur quod
vita sit eius potentia. At e contrario vita in eodem
animali est vnica & indiuisa, multiplex vero po-
tentia. Non est ergo vita potentia. Præterea non
est po-

Anima non
est vita for-
maliter lo-
quendo.Anima vi-
uit seipsa.Vita non est
potentia pro-
pria.Omnis for-
ma.Vita non
est.

est potentia visiva, nec sensitiva, & ita de alijs. nam si esset anima potētia, aut esset potētia quaelibet, aut una tantū, aut duæ, vel tres. Si quaelibet tunc visiva potētia, vita esset, quod falsum esse patet, sic. n. corrupta visiva corrūperetur vita. Si omnes simul, tunc planta vel brutum animal vitā non haberet. Sed solus homo qui omnes animæ potentias insimul habet. Si vero esse aliqua tantum una, tunc aut sola sensitiva, & tunc non viveret planta, aut solum vegetativa, tunc non esset diversa plantæ, & animalis vita, quod utique falsum & contra Aristot. Si vero duæ, vel tres simul, ut vegetativa, & sensitiva, tunc non esset planta viva. Et similiter inferre possumus de cæteris obviacionibus. Ex his vero videtur quod vita non sit potentia, verum cum vita multipliciter dicatur, ut inferius ostendetur in una quidem vita potest dici potentia extenso nomine scilicet eo modo quo virtus potentia dicitur, licet enim quandoque dicant idem potentia & virtus. Id tamen magis propriè dicitur potētia, quod ab actu est remotum. Virtus vero quod actu magis coniunctum. Secundum hoc ergo concedimus, quod vita est potentia siue virtus. Vnde in lib. de motu cordis habetur, quod omnium potentiarū animæ prima est vita: quam etiam quasi primam cæteræ sequuntur, & sine qua nullam cæterarum inesse est possibile. Ibidem etiam dicitur quod prima virtus id est vita certum præcipue organum vendicavit. Et hæc est fortasse virtus vitalis, ut videtur ex Avicennæ verbis. Vita enim quæ est esse viventis efficacior virtute, vigēs in organo primo id est in corde, motu ipsius alijs operatiuis virtutem operandi ministrat. Ideoque dicitur virtus cordis, & hoc plane in præfato libro determinatur, ubi motus cordis omnium aliarum virtutum esse principium ostēditur.

Quod ipsa sit potentia, vel virtus indivisa.

CAPVT XVII.

AD id ergo quod obijcitur in contrarium, quod scilicet in eodem animali vnica, & indivisa est vita, multiplex autem potentia dicimus, quod est alia potentia ab illis quæ diuiduntur, quia nec est virtus apprehensiva, nec motiva quarum vtraque diuiditur. Neque vero diuiditur omnis potētia. sicut illa quæ habet esse determinatum in vltima differentia. Ideoque non sequitur, si vita est indivisa, & potētia diuisa quod vita nō sit potentia. Ratio vero cur vita manet indivisa, nec diuiditur, vel multiplicatur sicut virtus, vel potentia, una est, quod illa quidem ab animæ substantia in corpus egreditur immediate per indistinctam ab esse. Vnde vivere dicitur viventis esse. Ideoque sicut esse in eodē manet indivisum, sic & vita indivisa. Hæc est igitur ratio, quare manet indivisa secundum quod ad actū primū refertur, à quo vivens esse dicitur. Alia vero est secundum quod refertur ad actum qui distinguitur per sensum, & motum prout sibi determinat ad organum vnum, scilicet cor. Vnde Avicenna. Vitalis, inquit virtus est illa, quæ conservat esse spiritus qui vehiculum existit sensus, & motus. Ipsumque reddit aptum ad eorum impressiones recipiendas cum ad cerebrum pervenerit, eumque potentem dare vitā ubique expanditur facit. Et huius quidem virtutis sedes, & operationis eius processus est cor. Vnde nec in relatione ad actum primum quo perfectibile suum perficit, neque in relatione ad organum quo egrediuntur operationes illius in esse est diuisibilis. Nec etiam in relatione ad motorem: imoque egrediuntur operationes illius in esse ex immediata coniunctione cum primo motore. Ideo decet indivisa esse. Vnde in lib. de motu cordis scriptum est. Semper enim motori est proximū quod ab eo est primum. Omnisque virtus quo magis accedit principio, est perfectior, multitudine, ac diuisione minor, potentia & vnitatem præstantior, perseverantia, & operatione accommodatior, essentia integrior sibi que sufficientior, hæc autem non reperiuntur in potentijs, siue virtutibus quæ diuiduntur. Itaque vita nec est v-

Ana potentia, nec duæ, nec omnes simul, sed alia à cæteris quæ est prima & qualis aliarum origo. Vnde Avicenna. Quemadmodum, inquit ex humorum spissitudine secundum aliquam complexionem substantia spissa quæ membrum est, aut pars membri generatur, ita ex humorum vaporibus eorumque subtilitate secundum aliquam complexionem substantia generatur subtilis, quæ spiritus appellatur, & hic quidem spiritus quando secundum complexionem quam debet habere provenit, ad hanc virtutem recipiendam præparatur. Deinde vero alia omnia membra præparat ad recipiendum omnes alias virtutes scilicet animales, ac reliquas virtutes equidem animales, non perveniunt in spiritu & membris, nisi postquam pervenerit hæc virtus vitalis. Ideoque licet virtutes animales alicuius membri destruantur, vinum tamen adhuc existit, nisi hæc virtus in eo destructa fuerit. Et dicuntur hæc virtutes animales ab anima communiter.

Cur inter vires anima non agit Aristoteles de vitali sicut Avicenna.

CAPVT XVIII.

Verum si vita est animæ potentia diminutus esse videtur Aristoteles in libro de anima potentias animæ distinguendo, nec istam inter cæteras assignando. Si vero nō est, tunc enim videtur esse superflua Avicenna. cæterique periti in medicina, qui virtutem vitalem inter alias ponunt virtutes. At vero alterius intentionis est medicus, Alteriusque philosophus in eorum determinatione, quæ ad animam referuntur: Medicus enim primo, ac per se intendit de illis, quæ animam conservant in vita, vel vniōne cum corpore, propter quod eius est proprie, ac per se de vita profundius, ac perfectius investigare, ac determinare. Physicus autē siue philosophus intendit de illis quibus pervenitur in animæ cognitionem, hoc est de obiectis, & actibus, & potentijs exterioribus, quæ scilicet respiciunt motum, ac sensum exteriorem. Vnde de vita sufficienter determinat Arist. in 2. de anima secundum intentionem eius in comparatione scilicet ad subiectum illius, id est philosophicum corpus. Ibi namque determinat quæ corpora physica participant animam, & quæ recipiant alimentum, & augmentum, ac detrimētum. Et in comparatione ad causam suam scilicet animam, ubi determinat, quod non est actus corporis nisi habētis vitam. Et etiam in ordine nature. Quia vero intentio medici est circa vitam per se. Ideo de vita multiplicius quam physicus habet determinare. Vnde medico determinare convenit, & de vita secundum quod est actus, & de virtute vitali, & de alijs ad vitam pertinentibus, quæ non oportuit à physico determinari. Possumus autem dicere, quod ubi dicitur in lib. de anima, multipliciter, aut ipso vivere &c. Illa multiplicitas vivendi est à virtute vitali, vnde sit ibi comparatio actuum ad vitam siue virtutem consequentium: prout est quodammodo causa illorum: cum autem dicitur quod anima vivit, aut se tota, aut aliqua sui potentia, dicimus, quod neutro modo proprie loquendo, sed aliquo sui scilicet suo quo est. Si autem obijcitur, quod omnis actus à substantia exiens aliqua potentia mediāte in esse egreditur, sola enim essentia prima agit seipsa: & ita sicut actus videndi exit ab anima mediante potentia visiva, sic videtur quod actus vivendi procedat mediante vita, quæ est aliarum potentiarum prima. Respondemus, quod illud subiectum, omnis actus exiens à substantia egreditur in esse mediante aliqua potentia, non est verum de actibus primis, qui se exerūt in esse ex coniunctione substantialis formæ cum sua materia siue perfectibili. Anima siquidē vnit se cum sua materia nulla interveniente dispositione media. Ex cuius scilicet vniōne relinquitur aliquis actus in corpore, scilicet actus animandi siue vivendi.

Vita asseritur esse prima potentia

Obiect.

Reip.

Qualiter vita sit actus animæ.

CAPVT XIX.

QUOD autem vita sit actus animæ dicit Arist. in lib. Ethicorum expresse. In libro quoque de motu cordis scriptum est, quia primus actus animæ vita est. In eodem etiam legitur, quod æqualis, & continua est vita, & primus actus formæ ex quieto & sempiterno fluens. Cæterum Bernar. in lib. de libero arbitrio, sicut dictum est supra, dicit, quod vita est internus, & naturalis motus, &c. Cum igitur in actione firmetur omnis motus, relinquatur quod vita sit actio, vel actus. Ambrosius quoque dicit, quod vita est spirandi munere frui. Porro frui est quidam actus. Nos quoque dicimus, quod vita est actus formaliter loquendo siue essentialiter, & actus primus atque continuus substantiæ nobilis. Nam omne quod primo perficit, est actus primus. Vita vero est id quod primo perficit. Ideoque dicitur esse viuētis. Præterea, omnes actus rei viuētis vitam subiiciunt, vel supponunt quasi radicem & principium. Vnde in lib. de motu cordis legitur. Potentiarum hæc prima distantia est; quod vitæ quasi primam, vel præuiam cæteræ sequuntur. Cæterum vita est actus continuus. licet enim viuens aliorum actuum interpolationem recipiat, non tamen vitæ: quia vero vita est forma inter omnes nobilissima, non potest esse actus cuiusque substantiæ, sed est actus primus & continuus substantiæ nobilis, vnde quia nobilitas substantiæ consistit principaliter in duobus scilicet in mouendo, & in cognoscendo, propter hoc omnes diffinientes animam, quæ est nobilis substantia, solent eam diffinire penes motum & cognitionem, & dicit philosophus in 1. lib. de anima, vita igitur est actus primus continuus nobilis substantiæ mouentis, vel cognoscentis, vel vtrunque facientis.

Responsiones ad obiecta in contrarium.

CAPVT XX.

SI autem obijciatur in contrarium, quod vita est perfectio viuētium, actus vero cum sit accidens non potest esse perfectio talium, dicimus, quod est primus actus formæ substantialis, & actus consequens ad primum. Et actuum quidem consequentium est aliquod accidens, non tamē actus primus, qui est perfectio substantiæ est accidēs, qualis actus est vita. Si fortassis obijciat aliquis, quia legitur in lib. de motu cordis. Primus & cōtinuus actus animæ est vita, quæ motu cordis efficitur, quod autem efficitur motu cordis, accidens est. Respondemus, quod vita multipliciter dicitur. Quandoque dicitur actus primus simpliciter siue perfectio viuētis, quæ scilicet in coniunctione animæ, & corporis talis, ipsum corpus viuificatur: Alio modo dicitur potentia in quantum vigens abundanti virtute in corde motu ipsius alijs operatiuis virtutem operandi ministrat. Tertio modo dicitur actus, vel operatio vitæ. Sicut ergo intellectus nomine quandoque intelligitur intellectiua potentia, quandoque actus eiusdem accidentalis, vt qui provenit ex rerum extrinsecarum comprehensione, sic etiam est de vita. Vnde vita quandoque nominat vitæ actum scilicet accidentalem, siue secundum. Et hoc modo vita est accidens de qua dicitur, quod motu cordis efficitur. Nam in corde quidē est anima mouens, & ex hoc motu vita efficitur, quæ effectus est huius motus. Videtur tamen quod ibi loquatur philosophus de vita quæ est primus actus, quia dicit quod primus, & continuus actus animæ vita est. Ad hoc autem dici potest quod vita quidē perficit viuētem, & sic dicitur actus primus id est perfectio prima, cæterisque operatiuis ministrat operandi virtutem, mediantibus virtutibus siue spiritibus vitalibus & operationibus, siue motibus, quæ exercet organo primo, mediante scilicet corde. Secundum hoc dicitur virtus, siue potēcia, & potest dici prima. Præter

Obiect.

Resp.

Obiect.

Resp.

Vita sumpta
pro actu ac-
cidentalē est
accidens.

A hos autem modos dicitur motus vel actus, quo cæteris operatiuis ministratur operandi virtus. Secundum hūc modum dicitur actus primus scilicet ratione prioritatis, ac præcessionis actuum cæterarum operatiuarum. Aliter etiam intelligi posset illud verbum (vita motu cordis efficitur) eo scilicet modo quo aliquid in effectu suo effici dicitur, vt vita dicatur effici id est extra fieri scilicet effectu suo, id est in operibus virium operatiuarum, quæ ab ipsa vita principium habent, & potentiam operandi hoc modo sumeretur vita in significatione prima, per hæc itaque possunt solui & multa, quæ contra prædictam sententiam possunt obijci. Nam actus est signum vitæ, & nihil est signum sui ex quo videtur actus vitæ esse. Et dicimus vt quidam dicunt, quod vita quandoque dicitur continuatio esse viuētis, quandoque ipsa vis continuatiua, quandoque ipsa comparatio, vel actus sequens, qui est eiusdem vis effectus, & signum continuationis illius. Itaque dicimus quod vita est signum vitæ, secundum quod vita sumitur in diuersis acceptionibus.

Quod vita diuersimode sumpta sit actus & potentia.

CAPVT XXI.

FORTASSIS dicet aliquis, quod cum vita potentia sit, non potest actus esse, quia differunt actus, & potentia. Cæterum cum omnis actus sit alicuius potentia: non videtur aliqua potentia esse, cuius vita sit actus, nisi forte dicatur, quod hæc sit vitalis virtus, sed non potest esse actus virtutis vitalis, quoniam illa posterior est vita, quæ dicitur esse viuētis. Denique vita, nec videtur esse actus primus, neque secundus. Primus quidem non est, quia talis actus ipsa anima est. Quod patet ex illa diffinitione Aristot. Anima est actus primus physicus corporis organici potentia vitam habētis. Secundus quoque non est, quia talis actus accidens est. Ideoque viuētis esse non est, ac per hoc nec est vita. Ad hæc itaque dicimus. Quod vita sicut ex prædictis patet, secundum diuersas acceptiones, & potentia, & actus est. Nec hoc inconueniens videatur esse, quia simile repetitur in intellectu cæterisque potentijs animæ. Iam vero superius dictum est, quod non omnis actus alicuius est actus alicuius potentia, sed excipitur actus primus a quo est esse. Actus igitur animandi non est ab aliqua animæ potēcia, sed potius ab ipsa eius essentia qua vnitur immediate cum corpore se ipsa, non mediante potentia, vel dispositione aliqua. Porro alio modo est actus primus anima, & alio modo vita. Cum enim actus quidam sit vt scientia: quidam, vt considerare, vt dicit philosophus. Vita in quantum huiusmodi est actus, vt considerare, non vt scientia. Consideratis igitur omnibus actibus existentibus, vt considerare, quorum principium est anima, primus omnium est vita. Primus inquam natura, vt a quo non conuertitur consequentia, & primus, vt a quo motus, & operationes habent alia. Vnde in libro de motu cordis determinatur quod vnum est organum primum scilicet cor, & vnus est actus primus, & ab his est motus, & operatio aliorum. Vel potest dici aliter, quod anima est actus primus simpliciter, Vita vero est actus primus sequens vnionem animæ cum corpore. Adhuc autem dicendum est, quod duplex est genus formæ in genere formarum, quæ sunt substantiæ. Quædam enim est forma, quæ substantia tantum est, quædam vero quæ substantia, & motor est, & talis forma est anima. Et ex coniunctione quidem animæ cū tali corpore in quantum est substantia est esse animatum. Ex coniunctione vero animæ cum tali corpore in quantum est motor est esse viuum. Ex eo siquidem ex quo aliquid se motum habet, ex hoc viuum siue viuens est. Dico autē ex se propter graua, & lenia, quæ motū habent non ex se, sed a generante vel prohibens remouente. Est itaq; vita primus actus sequens vnionem animæ in corpore, in quantum anima est motor, & actus primus, relictus ex coniunctione animæ cum corpore, in quantum anima est huiusmodi.

Obiect.

Resp.

Alia resp.

Alia.

Quod

Quod vita sit habitualis potentia.

CAPVT XXII.

Cum autem habitus sit qualitas difficile mobi-
lis, ut dicit Philosophus, videtur quod vita etiam
sit habitus. A vita quippe dicimur viuentes, sicut à
scientia scientes, & qualitas est, ut Arist. testatur, secun-
dum quam quales dicimur. Quod autem difficile mobi-
lis sit, patet ex hoc, quia non est separabilis à viuen-
te dummodo anima corpori vnita sit. Ceterum habi-
tus est, quo habilitatur potentia, vel virtus ad exitum
in opus, vel actum sibi convenientem. Ut autem su-
perius habitum est, per vitam habilitantur potentia
vel vires animales ad exeundum in opera vel actus cō-
uenientes. Denique habitus tollitur priuatione, sic &
vita morte. Ex his omnibus ergo colligi potest, quod
vita sit habitus.

At obijci potest in partem contrariam quod habi-
tus consistit in distantia ab actu. Vita vero nequaquam.
Ceterum habitus actuum habile reddit ad actum, vel
opus, vita vero, ut dictum est supra, est ipse actus. De-
nique cum ut superius habitum est, vita sit potentia, vel
vis animæ non videtur habitus esse. At ut supra iam ta-
ctum est, vita dicitur multipliciter. Dicitur enim ac-
tus primus, & hoc dupliciter, quia vel ut actus dicit
esse viuentis substantiale vel accidentale. Dicitur etiam
potentia vel virtus nomine extenso, quæ ratione ali-
cuius proprietatis habitus, dici potest vis vel virtus ha-
bitualis scilicet propter facilitatē vel habitualitatem
exeundi in actus sibi proprios. Sicut enim liberum ar-
bitriū, potentia dicitur habitualis, propter huiusmodi
facilitatem, sic & virtus vitalis potest dici virtus habi-
tualis, propter habilitatem exeundi in actus suos, &
continuandi se in eisdem. Non est autem habitus su-
mendo habitum proprie, licet quodammodo habeat
proprietas habitus vel potius habitualis potentia,
nec est verum, quod vita sit qualitas difficile mobilis.
Non enim secundum vitam dicimur quales, secundum
quod quale dicit, accidens & qualitatem, sed secun-
dum quod dicit substantiam vel differentiam substantia-
lem. Nam viuens licet modum qualitatis videatur so-
lare: res tamen, quæ subest illi modo dicit substantiam
vel substantiale. Porro licet vita quodammodo expe-
diat vel habilet potentias animales ad exeundum in
proprietas operationes, non propter hoc habitus dici de-
bet. Secundum hoc enim vna potentia, vel habitus po-
tentia vnus esset habitus alterius. Potentia quippe
vel habitus cognitiue affectiue reddit habitū quodam-
modo ad exitū in actum suū, quia cognitio excitat &
habilitat eam ad amandū. Sed cum aliquid additū est
ipsi potentia, ut inherens eidem, disponens illam, &
habilitans, & in actum proprium efficiens faciem, il-
lud recte dici potest habitus. Non sic autem est de vi-
ta quæ nimirum est quasi radix vigoris ipsarum potē-
tiarum, & etiam esse illarum mediante quoque spiritu
vitæ, vel potius irradiatione virtutis vitalis ad poten-
tiarum organa iuuantur ipsa operatiua. Vnde in libro
de motu cordis scriptum est. Motus, & sensus vitæ
obnoxij sunt, ex ea enim sunt. Dicitur ergo vita poten-
tia expedire, & tantos ad effectus vel actus suos faci-
les efficere. Mors vero proprie nō est priuatio sed po-
tius corruptio vel destructio. Priuatio enim aptitudi-
nem relinquit ad habitum priuatione sublatū. At ve-
ro vita morte sublata: non relinquitur aliqua naturalis
aptitudo ad illam ex aliqua. scilicet animæ influentia.
licet secundum aliquos ex ordine diuinæ iustitiæ relin-
quatur aptitudo, & appetitus aliquis ad eandem siue
ad vniōem corporis cum anima.

A quo vita effectua?

CAPVT XXIII.

Quod autem vita sit à creatore tanquam à causa
immediata, patet dicente scriptura. *Formauit ho-*
minem Deus de limo terra, & inspirauit in faciem eius spi-

Aculum vitæ: verum hoc de vita hominis intelligitur,
de qua ibi scriptura diuina specialiter loquitur. Scien-
dum est autem quod est aliquid quod viuunt ex se & in
se & per se, ut vita prima quæ Deus est. Et est aliquid
quod viuunt in se, ac per se, sed non ex se, ut Angelus &
anima siue spiritus rationalis. Est iterum aliquid quod
viuunt in se, sed non ex se, neque per se, ut anima sensi-
bilis. Et illorum quidem quæ viuunt per se, & in se, quæ-
dam possunt vitam aliis communicare, ut animæ ra-
tionales organicis corporibus potentia vitam habent-
ibus. Quædam vero nō possunt, ut Angelici spiritus.
Sic ergo quædam sunt quæ per se viuunt, ut Angelici
spiritus, & rationales, quædam non per se sed solum
participando vitā illis mediantibus, quæ per se viuunt,
ut corpora humana. Dicimus ergo quod vita illorum
quæ per se viuunt est immediate à Deo, sicut eorum
substantia vel essentia, vita vero illorum quæ viuunt
participando vitam mediantibus illis quæ viuunt per
se non est immediate à Deo, sed illis mediantibus quæ
viuunt per se: quod ergo scriptum est de homine, in-
spirauit, Deus in faciem eius spiraculum vitæ, non in-
telligitur de vita eorum, quæ vitam participant me-
diantibus aliis, sed de vitā illorum, quæ viuunt per se.
Nam per spiraculum vitæ signatur anima rationalis,
siue vita rationalis animæ. Vnde & ibidem glossa expo-
nit, quod inspirauit id est vita rationali eam animauit.
Hinc & Augustinus super Genesim ad litteram ita dicit.
Cur anima ipsum Dei statum dicere dubitemus,
dum intelligitur esse de natura Dei atque substantia?
Sed hoc ipsum est sufflare, quod est statum face-
re. Quod autem statum facere, hoc est animam face-
re. Et dicitur anima in quantum in vita participatur in
corpore vel à corpore ea mediante, spiraculum vitæ
Metaphorice ad similitudinem inspirandi interius,
& expirandi exterius. Vita enim quæ ab anima est mo-
tus est reciprocus & in se reflexus. Vitalis enim animæ
motus est quædam de se spiritalis egressio, & in se re-
ciprocata reuersio, & ex hac reciprocatōne motus ani-
mæ in se, sequitur motus cordis qui in se reciprocatur.
Mouetur enim cor continue secundum systolem, &
diastolem, siue secundum dilatationem, & constrictio-
nem, imitans, ut potest per dilatationem corporalem
extensionem virtutis animæ vitalis, & per constrictio-
nem corporalem reciprocatōnem spiritalē, & sequi-
tur ex motu cordis naturaliter motus inspirationis, &
respirationis. Quia ergo anima secundum quod est vi-
ta, est quædam sui de se spiratio, in se reflexa, mouens
proportionaliter corpus cui vnitur, sicut motor & for-
ma, & primo primum membrum organicum, non
inconuenienter dicitur spiraculum vitæ.

Quod infatigabilis sit actus vitæ.

CAPVT XXIII.

Porro actus vitæ siue qui vita est, infatigabilis est,
vnde in lib. de motu cordis scriptum est. Necessa-
rio cōtinuus est actus vitæ, ceterarum vero potentia-
rum, minime, at ut habetur in libro de somno, & vi-
gilia, omne cuius opus est secundum naturam habet
fatigari & languere si indefinenter agat, ut oculi viden-
tes, & manus facientes &c. Non est ergo vita alicuius
actus, ut videtur agentis secundum naturam, sed actus
progrediens ab agente supra naturam. Nos autem di-
cimus, quod in operando fatigatur actiuum, vel ope-
ratiuum, cuius operatio erit in esse per organum fati-
gabile, cuius illud est perfectiuum, vita vero secundum
quod est actus primus simpliciter, non determinat si-
bi organum aliquod, sed totum corpus organiza-
rum habens vitam potentia. Vnde vita diffinitur prin-
cipium actus animæ in corporis adaptati motu. secun-
dum autem quod vita est virtus quædam eodem mo-
do quo dictum est, vendicat sibi cor tanquam domi-
cilium & organum secundū quod dicitur, in lib. de motu
cordis. *Cor est organū, & domicilium vitæ.* Et illius motu vita,
quæ est actus secundus, quæ rationaliter accidens dici
potest, distribuitur alijs partib. corporis. Vnde in eodē

virtus

Cur motus
cordis inde
fatigabilis
est.

virtus cordis in motu est, & motu vitam distribuit. Et quia ut habetur in eodem solus motus cordis est infatigabilis, propter hoc est continuus. Vnde ista consequenter se habent infatigabilitas, & continuitas.

Quare autem motus cordis est infatigabilis causa una est, maior approximatō & influentia a motore scilicet anima. Vnde in lib. de motu cordis. Ibi, id est in corde est mouens scilicet anima. Semper enim est motori proximum, quod ab eo est primum. Omnis vero virtus quo magis accedit principio, perfectior est, multitudine & diuisione minor, potentia & virtute præstantior, & operationi accommodatior. Alia causa est organi perfectio, primo enim organo secundum exigentiam officij sui & situm & perfectionem contulit artifex optimus & potentissimus scilicet Deus. Vnde in lib. de motu cordis. Anima cum ex se immobilis & imperfectibilis vsquequaque sit, cumque certam in corpore sedem obtineat instrumento, cuius actu & ministerio vitam virtutesque corpori ministraret, indigebat. Creator ergo ut perfectum optimus efficeret instrumentum, animam actu, & materialiter primæ materiæ impressit, quod velut a centro in circumferentiam potestias circumquaque deferret. Primam materiam vocat ipse primum instrumentum, cui Deus animam virtuali præminetia impressit, vel posset aliter dici, quod est spiritus vitalis, & animalis. Similiter est virtus siue vis quædam cuius operatio est mediante spiritu vitali. Quædam cuius operatio est mediante spiritu animali. Opus spiritus vitalis a causa intrinseca perficitur, propter quod eius causa sibi sufficit, nec fatigationem recipit. Opus spiritus animalis est ab extrinseco adueniente excitante, vnde quando illud extrinsecum excedit, vis siue virtus operans fatigatur. Vnde in lib. de motu cordis. Duplex est spiritus, animalis & vitalis. Animalis interpolatur operatione, vitalis nequaquam. Spiritus enim vitalis opere vniformis est, animalis vero multifariam partibilis, vitalis irradiando vnificat, animalis vero resolutione sensum & motum exterius inducit. Et quidem spiritus opus scilicet vitalis intrinseca causa mouet & perficit, ideo sibi sufficiens est & semper in actu. Animalem vero in effectu extrinsecos aliquod adueniens tãquam minus perfectum excitat, complet autem innatum. Ideoque quando metam excedit, fatigatur potentia, & dolet animal. Quod ergo dicitur in libro de somno & vigilia, intelligitur de illis quorum operationes fiunt mediantibus spiritibus animalibus, & quæ sine aliquo extrinseco cooperante, non egrediuntur in actum.

Qualiter vita fluere dicatur ex quieto & sempiterno.

CAPVT XXV.

Obiect.

Resp.

Sed fortassis obijciat aliquis quod scriptum est in libro de motu cordis, quod vita est primus motus fluens ex quieto sempiterno, ex quo videtur quod a solo Deo. Nam quietum sempiternum est solum primum. Nos autem dicimus quod anima ipsa quæta dicitur ac sempiterna, in quantum est principium motus ex seipsa, qui scilicet motus est internus, & dicitur vita. Ad cuius rei declarationem notandum, quod Plato & eius sequaces posuerunt quod anima principium motus est, & ex seipsa mouetur, & quod seipso mouetur semper atque continue mouetur, & motus ab eo separari non potest. Ideoque motum istum posuerunt in anima sempiternum & animam immortalem propter ipsum. At huic positioni videtur Aristoteles contradicere, ostendens principium motus esse in omnibus immobile, cui etiam videtur Augustinus super Genesim ad litteram consentire, ostendens & ipse principium motus esse immobile. Macrobius autem contrarietatem istam dissoluit vtriusque rationes recitans, & ostendens, quod Aristoteles Platoni non contradicit. Dicit enim quod illud cui Aristoteles innititur, quod in omnibus rationibus suis probare intendit, videlicet quod omne quod mouetur necesse est ab alio moueri. Verum est in eis in quibus motus non est de essentia rei.

In quibus autem ipse motus est rei essentialis vel essentialis, mouetur ex se. Vnde non contingit ibi duo ponere scilicet mouens & motum, sed vnum solum. Huius exemplum ponit in igne ac ferro calido, quoniam ignis calet seipso, nec ibi ponere contingit duo, scilicet vnum quod calefacit, & alterum quod calefiat, cum idem sit quod se ipso caleat. At in ferro calido, quia non calet ex se, duo contingit ponere. Sic ergo dicit quod etiam animæ motus est eius essentia vel essentialis. Ideoque in ea duo scilicet moues & motum ponere non contingit. Sicque contrarietatem inter illos dissoluit, ponens tamen cum Platone animam motu continuo ac sempiterno intrinsecus moueri, ac per hoc in se principium habere vitæ immortalis. Motus ergo iste in anima immutabilitatis causa est, nec facit distare quod est. Vnde moueri in ea non cedit in genus passionis, nec cum aliis motibus est eiusdem generis. Ideoque dicitur anima huiusmodi motu quæta.

Cum autem dicunt Plato & Macrobius, quod motus quo viuunt anima in se est ipsa essentia animæ, huiusmodi prædicatio non est formalis siue essentialis, sed potius causalis. Vnde is est sensus. Motus quo viuunt anima fundatur in principiis substantialibus vel essentialibus suis, siue causatur ab illis. Cum enim esse rei causetur ex eisdem principiis ex quibus res ipsa, viuere & quod rei viuētis, esse in eisdem principiis fundatur, vel ab eisdem causatur a quibus, & ipsa. Quod autem ait Dionysius in libro de diuinis nominibus, quod omnis vita, & vitalis motus ex ipsa vita est, quæ super omnem vitam est. Intelligitur de vita eorum quæ per se viuunt, ut supra dictum est. Similiter, & illud quod in lib. de intelligentijs scriptum est. Vita est processio procedens ab ente primo quieto & sempiterno, & primus motus. Sic enim exponit commentator, res vitæ sunt omnes motus per essentiam suam propter vitam primam, res autem vitæ quæ secundum essentiam suam mouentur, sunt illæ quæ per se viuunt. Harum vita est causa prima, quod notatur cum dicitur ex ente primo & quieto ac sempiterno. Vnde ens inquit primum est quietum, & causa causarum. Porro quod in libro de motu cordis legitur, quod vita motu cordis efficitur, non intelligitur de vita a qua esse viuētis est, & quæ est actus primus simpliciter, sed de illa quæ accidentaliter est. Sed & illud quod ibidem scriptum est, cor esse primum organum animæ, cuius actus primus est vita, quæ mediante cæteris corporis virtutes producit. Intelligitur de vita quæ est actus secundus, licet primus sit respectu actuum quorum motus cordis est terminus.

Utrum in plantis & brutis vita sit immediate a Deo creata.

CAPVT XXVI.

Quia vero scriptum est, creauit Deus omnem animam viuentem atque motabilem, videtur etiam in brutis animalibus esse vitam immediate a Deo creatam. Et si fortasse dicat aliquis, quod in principio conditionis rerum animæ cunctarum viuētium immediate per creationem exierunt a Deo. Non sic autem modo. Econtra potest obijci quod scriptum est in Psal. Emitte spiritum tuum & creabuntur. Hoc enim de vitis animalium & plantarum intelligitur. Vnde super librum de diuinis nominibus commentator de vita sic loquitur. Irrationabilium ac germinum vitæ non sunt diuina, sed materiales ignis & spiritus. De his ergo solis nouissimis vitis ait illud Davidicum scilicet: Auferes spiritum eorum & deficient & in puluerem suum conuertentur. Emitte spiritum tuum & creabuntur & renouabis faciē terræ. Insensitiua enim tantum anima & natura siue vita hic accipitur per ista diuina eloquia. Augustinus quoque dicit in lib. de vera religione, quod nulla est vita quæ non sit ex Deo, quia Deus summa vita est, & ipse fons vitæ. Et si forte dicatur, quod illud intelligendum est mediate, vel immediate, hoc videtur nihil esse. Nam hoc dicit Augustinus ad commendationem vitæ, quæ in nullo commendaretur, si sic intel-

Conciliatur
Plato & A
ristoteles.

Vita pro
prium aucto
rum dicta
explicatur.

Probat
Deum creare
omnem ani
mam.

ſic intelligere ut, cum etiam creaturæ viliffimæ ſint à Deo mediate. Cæterū ibidem quoque dicit Aug. attendendum eſt, quæ ſit natura vitalis quæ cuncta ſentit, quæ profecto, quia vitæ corpori dat, neceſſe eſt ut præſtantior illo ſit. Non enim qualiſcunq; moles, quamquam iſta viſibili luce præfulgeat magna eſt æſtimanda, ſi vita careat. Quilibet namq; viua ſubſtantia præponitur lege naturæ cuiſlibet non viuæ ſubſtantię. Si ergo multorum non viuentium creatio eſt immediate à Deo, & nobilitas cauſati atteſtetur nobilitati cauſæ, videtur quod omnis vita cuiuſcunq; conditionis ſit, debeat à Deo immediate eſſe. Deniq; non ſolum anima rationalis, ſed & animalis & plantæ corporis motor eſt, cuius perfectio eſt. Quod autem tale eſt, ſubſtantia ſimplex eſt, ac per hoc totum eſſe ſuum ſimul habet. Quod ergo cauſa ipſius eſt, in totum illius eſſe poteſt, hoc autem ſolius Dei proprium eſt. Relinquitur ergo, quod ſolius Dei ſit in eſſe producere plantæ vel animalis animam, ac per hoc & eorum vitam.

At obijciatur e contra, quod ſcriptum eſt, producant a quæ reptile animæ viuentis, & producat terra animam viuentem in genere ſuo, quod utiq; non diceretur, ſi eſſent immediate à Deo, ſicut illa quæ ſunt ex nihilo, quorū Deus eſt tota cauſa. Cæterū dicit philoſophus, quod omne corruptibile eſt generabile. Cū ergo ſenſitiua in brutis & vegetatiua in plantis ſit corruptibilis per ſe vel per accidens, relinquitur quod & generabilis ſit per ſe, vel per accidens. Non ergo creabilis tantummodo. Præterea nulla forma conſtituta in eſſe per ſubiectum ſuum creatur niſi ſubiectum illud concreuerit. Talis autem forma eſt vegetatiua in plantis, quod patet ex hoc, quia per ſubiecti ſui diuiſionem eſt diuiſibilis. Similiter etiam eſt anima ſenſitiua, quod patet in annuloſis. Neutra ergo illarum per ſe eſt creabilis. Deniq; ſola rationalis anima ſue intellectiua exit in eſſe immediate à Deo, philoſopho etiam atteſtante, qui dicit quod ſolus intellectus intrat ab extrinſeco. De ſenſitiua vero dicit. Quod eius prima mutatio à generante ſit.

*Opiniones diuerſæ de multiplicatione vitæ in plantis
& brutis.*

C A P. XXVII.

I Taq; de iſta materia diuerſi ſentiunt diuerſa. Quidam enim ponunt huiuſmodi animarū in eſſe progreſſum fieri per participationem, & multiplicationem animarum. Modū autem participationis & multiplicationis aſſignare volentes ponunt exemplum tale: Linea quando diuiditur ſectio eius ſit in puncto, nec tamen punctus diuiditur, ſed ipſa diuiſione totus cadit ad vtramq; partem, & exiſtit in vtraq; linea. Similiter anima cū ſit impertibilis non diuiditur, ſed ad diuiſionem materiæ ſine diſiunctionem tota cadit vtrobiq; in partibus diuiſis. Et hoc quia impreſſa eſt materiæ. Quia enim ſequitur materiā, & non poteſt diuidi, tota cadit vtrobiq; hoc autem non videtur verū nec eſſe ſimile. Quia ſi punctus actu eſſet in linea ut linea eſſet ex punctis, ſicut anima actu eſt in corpore, nec punctus diuideretur in linea, nec in duo caderet. Sed ſi ſecantis operationem ſuſciperet, deſtrueretur. Nunc vero quia ibi eſt in ſola potentia, & tamen quod erat in potentia in actu deduceretur, nec quod erat vnus punctus in potentia, eſſet in duo. Sed duo potentia reducuntur in actum & ſunt duo actu. Alij vero modum multiplicationis per ſimilitudinem volunt oſtendere in alijs, in quibus eſt potentia multiplicandi ſe, ut igne & luce, quæ ſe multiplicant ſine ſui diminutione. Candela enim accenſa multa poteſt accendere ſine ſui diminutione, & lux ſeipſam multiplicare in qualibet parte aeris circūadiacentis. Similiter dicunt de anima, quod etiam non videtur verū. Nec eſt ſimile de anima ſede illis, quia multiplicatio ignis & lucis non eſt per diuiſionem vel deſiſiſionem materiæ alicuius. Cum enim

A ignis multiplicat ſe, non diuiditur materia in qua eſt ignis, Quia ſi ſic minoraretur, ſicut quando ligna ſubtrahuntur. Similiter ſi ſubiectum lucis diuideretur in duo vel plura de luce minus eſſet in partibus, quam in toto. Cum ergo ponitur productionem animarum huiuſmodi in eſſe fieri per diuiſionem materiæ non per ſui operationem ſolum, ſicut eſt de igne & de luce, patet quod non eſt ſimile.

Iterum opiniones aliæ de eodem.

C A P. XXVIII.

A Liter etiam poſuerūt quidam ſcilicet eas fieri ex formis ſubſtantialibus elementorum quæ ſimplices ſunt, ut generatio ſimplicis ex ſimplici fieret, ſicut ſit corporalis ex corporali & quæadmodū ex qualitatibus actiuis & paſſiuis elementorū generatur forma cōplexionis, ita ex eorum formis ſubſtantialibus forma addita complexioni, & ſicut ex accidentalibus accidentalibus, ita ex ſubſtantialibus ſubſtantialibus. Hæc autē poſitio euidenter apparet falſa, primo per hoc quod aliquid fieri ex formis puris eſt impoſſibile. Forma enim pura non eſt ex quo aliquid fieri habet, cum ex quo dicit circumſtantiam materialiſ cauſæ. Præterea ſubſtantia ex formis fieri non poſſet, niſi per earum immutationem, forma autem de ſe eſt inuariabilis. Præterea ſi ex formis puris ſubſtantialibus elementorum ſit forma huiuſmodi quæ eſt forma & ſubſtantia, aut ergo erit ex formis eorum in quibus ſubſiſtit, aut aliorum. Si aliorum, tunc ab aliquo formam ſuam ſubſtantialem ſuperari contingeret, ipſo in eſſentia manente præter illud cuius erat forma, quod eſt impoſſibile. Si ex formis eorum in quibus ſubſiſtit, tunc aut ipſa manebunt ſine forma ſubſtantiali, aut neceſſe eſt animam eſſe formam qua ſunt ſubſtantię, & non ſolum animatæ, quod falſum eſt, aut aliam formam nouam recipient quæ vnde contingat, non erit aſſignare. Non ergo corpus poteſt eſſe, nec forma corporis, ex quo fiat anima vegetabilis & ſenſibilis. Alii autem exiſtimant aliqui ſcilicet ſpiritus brutales eſſe ex traduce, & educi de potentia in actum mediantibus corporibus cæleſtibus ab eorum motoribus. Qui ſcilicet motores, quia ſpiritus rationales ſunt, ut ponunt, poſſunt in productione ſpiritus in eſſe, ſed quia non immediate, ſed mediante corpore cæleſti, ideo producant ſpiritus rationali ignobiliorem, & talem quidē qui ſine corpore non viuit, eo quod per corpus cæleſte in eſſe productus eſt. Sed hæc opinio poteſt reuelli per hoc, quod motores orbium intelligentiæ ſunt, quorū operatio eſt operatio artis & per hoc quod virtus corporum cæleſtium eſt virtus corporalis, ideo ſunt minoris nobilitatis nobilitate ſpirituū. Alij ponunt huiuſmodi ſpiritus omnino creati à Deo, & nullo modo eſſe extraduce, ſicut nec ſpiritus rationales, dicentes quod ideo dicitur in Genefi animā de terra produci, quia corpus organicū de terra producitur & ei inſiſtit ſeminaliter cū omnibus diſpoſitionibus materialibus facientibus neceſſitatem reſpectu animæ, cui materiæ ſic diſpoſitæ Dei bonitas animam infundit. Quia ergo, in terra ſunt rationes ſeminales, non tantum intendentes corpus, ſed etiam intendentes vltimam eius complexionem, ſcilicet animam & habentes naturalem appetitum talis formæ.

Alexandri ſententia probabilior.

C A P. XXIX.

A Liter videtur inſpicere meā dicēdū ſcilicet quod in elementis mundi indita eſt à conditore eorū natura quædā, alia à natura elementari, quæ eſt ſimplex & incorporea, ut poſſit eſſe principiū ſubſtantię ſimplicis, vnde philoſophus in lib. de animalibus, omnia iſta inferiora plena eſſe virtute animæ poſuit. Aug. vero dicit, rationes ſeminales inditas mudo ſue partibus mundi, ex quibus mundus grauidus eſt, ex quo

accepta oportunitate prodeunt plantæ & animalia, A
non tantum secundum corpora, sed quodammodo secundum animam. Nam sicut matres inquit gravidæ sunt fratribus, sic ipse mundus gravidus est causis nascentium quæ in illo non creantur, nisi ab illa summa essentia. Vbi nec oritur, nec moritur aliquid, nec incipit esse, nec desinit. Præterea virtus primi orbis & aliorum inferiorum cooperantur vitæ, siue productioni rei vitæ. Unde calo, & mundo secundo lib. veteris translationis dicitur, quod orbis primus est principium & virtus & causa in vita omnis viui plusquam reliqui orbis valde. Et in noua translatione dicitur, quod primus orbis principium est potentia, & causa in vita cuiuslibet viui plusquam alij orbis, & per naturam lucis suæ quam ubiq; diffundit, quæ vitam & motum operatur in omnibus in quibus est vita & motus vitalis. Sed hoc solum potest esse per modum disponentis & cooperantis siue adiuantis, quia quodlibet corpus siue celeste siue aliud, aut virtutem corporis, conuerti in naturam corpoream non contingit. Vnde non potest esse, sicut ex quo fiat substantia spiritualis nec sicut a quo ut dictum est. Ex his ergo mundi partibus quæ sunt plenæ virtute secundum Philosophum siue rationibus seminalibus quibus mundus est gravidus secundum Aug. oportunitate accepta, ut quando confluent virtus primi orbis & orbium inferiorum, & virtus generatiua in planta & in animali, & virtus simplex indita illis elementis sic corporis organizatio & productio animæ sensibilis in esse & animæ vegetabilis. Unde scriptum est in libro de dogmatibus ecclesiasticis, animalium animæ non sunt substantiæ, sed cum carne ipsa carnis viuacitate nascuntur. Ex his ergo scilicet rationibus seminalibus siue virtute animæ qua plena sunt hæc inferiora, est origo & principium animæ vegetabilis atque sensibilis. Sicut autem substantiarum corporalium ab initio creauit Deus principia scilicet elementa, sic in elementis corporalibus substantiarum simplicium quæ a corpore dependent creauit elementa. Et sicut corpora ex elementis generantur, elementa tamen non sunt generata, sed creata sic animæ habent principia vnde generantur, tamen illa principia non sunt generata sed creata. Et iterum sicut corpora quæ fiunt ex elementis sunt corruptibilia, Elementa tamen in quæ resoluuntur incorruptibilia, Sic animæ vegetabilium & sensibilium sunt corruptibiles semina tamen eorum incorruptibilia.

Responsiones ad obiecta in contrarium.

C A P. XXX.

C Vm igitur audis scripturam dicentem quod creauit Deus omnem animam viuentem atq; mortabilem, intellige quod ibi create extenso nomine dicitur producere. Porro commentator super librum de diuinis nominibus, vbi dicit, quod vitæ irrationabilium ac germinum non sunt diuinæ, sed materiales ignis & spiritus, intendit ostendere differentiam inter vitam intellectuam sensitiuam & vegetatiuam quantum ad hoc, quod intellectiua est perpetua, cæteræ vero nequaquam, immo pereunt illæ & creantur aliæ. Intellectiua vero est diuina idest omnino ex nihilo creata. Porro cæteræ ex materia conditæ, non ergo intelligit, quod illæ ex nihilo sint creatæ, sed potius quod ex elementis habent originem. hoc patet per hoc quod dicit quod ex terra sunt renouatæ, & quod non sunt diuinæ, sed materiales ignis & spiritus. Cæterum Aug. vbi dicit quod nulla est vita quæ non sit ex Deo, non intendit ponere omnem vitam esse immediate a Deo, sed vitam rationalem tantummodo. Vnde & verbo prædicto subiungit opponendo, nec aliqua vita in quantum est vita malum est, sed in quantum ad mortem vergit.

Sequitur e-
typon.

Mors vitæ autem non nisi nequitia est, quæ ab eo quod nequaquam vel nec quicquam sit, est sic dicta. Ideoq; nequissimi homines nihili homines appellantur.

licet autem nobilitas causati quandoq; attestetur nobilitati causæ, hoc tamē non est verum generaliter loquēdo & proportionaliter, ita ut quod nobilius est sit a causa nobiliore, & hoc maxime quādo agēs per electionem agit. Agens enim per electionem diuersa consideratione habita nunc nobiliorem producit effectū nunc minus nobilem. Vnde in actionibus vbi tota causa est Deus, ipsa voluntas quæ est causa per se secundum beneplacitum suæ voluntatis omnino indifferētis in se, differentes producit effectus. Ad hoc autem quod obiectum est, quia quod est causa simpliciter alicuius, potest in totum esse illius, dicimus quod omnis causa creata operatur ex suppositione materiæ vel ex materia supposita. Vnde solus Deus potest in totā rei substantiam solusque potest creare idest aliquid de nihilo facere. Cū igitur anima vegetabilis ac sensibilis originē habeat ex rationibus seminabilibus inditis mundi partibus, in quibus sunt aliquo modo, patet quod natura producēs eas in esse, operatur ex suppositione materiæ quodammodo. Denique ad id quod obiectum est, quod anima huiusmodi substantia simplex est, ac per hoc totum esse suum simul habet. Dicimus quod simplex in quantum simplex dicit carentiam partium quantatiuarū, non tamen carentiam partium substantialiū eo modo quo quod & quo dicitur partes substantiales rei quodammodo simpliciū, habent enim huiusmodi animæ quod est, & quo est quæ sit & quasi partes earū substantiales. Vnde cum quod est huiusmodi animarū sit in seminalibus rationibus inditis mūdi partibus, licet natura producat eas in esse Nō ideo dicendū est in totā substantiā posse eū agat vel operetur ex eis quod est quasi materiæ suppositione.

C Quod vita causatur a creatura media inter corporalem & spirituales.

C A P. XXXI.

C Vm autē ex corpore incorporeū fieri sit impossibile, videtur quod vita causari non possit a corporali creatura. ut enim dicit Aug. super Genesim ad litterā. Omne quidē corpus in omne corpus mutari credibile est, quodlibet autē corpus mutari posse in animā credere absurdum est. Nō ergo potest corpus esse causa ut ex qua fiat vita, sed nec sicut a qua, quia tunc effectus nobilior esset causa sua. Quælibet enim simplex substantia nobilior est omni substantia & virtute corporea. Præterea dicit idem Aug. in li. de fide ad Petrum. Si Deus vita non esset, non viuentia corpora nō fecisset. Non enim fecit rem non viuentem, nisi res viuens. Multo fortius ergo si non esset vita non fecisset vitam vel corpora viuentia, ex quo argui potest quod res viuens siue vita non potest esse nisi a vita. Porro nec a creatura spiritali viuente potest esse, quia creatura spiritalis etiā nobilissima ut Angelus, in productione rerū naturalium in esse non operatur, ut natura sed potius ut ars. Est enim, ut dicit Aug. in mundo gemina prouidentia operatio scilicet partium naturalis, & partim voluntaria per angelorū & hominum opera. Ex quo patet, quod operatio Angeli in mundo est voluntaria, & est operatio artis non natura. Cum igitur vitæ animalis & plantæ productio in esse non sit opus artis, huiusmodi productio angelicum opus non est nec esse potest, eadem ratione patet, quod ab anima rationali esse non potest. Dicimus itaque ut supra quod elementis mūdi est indita quædā natura simplex & incorporea, alia scilicet ab elementari natura quæ dum cooperatur virtuti operatiuæ in plantis & in animalibus virtute corporum celestium concurrente, prodeunt in esse vegetabilium & animalium animæ. Et hæc quidē virtutes siue nature possunt dici corporales, quia radicantur in corporibus siue corporum naturalis, & etiam spirituales quia carent mole corporali, & ab huiusmodi corporali, & ex tali potest spiritali fieri, sed nō ex corporali molē habēte coporis in quā u huiusmodi. Estimo itaq; quod illa natura quæ simplex est &

est & incorporea mundi partibus indita, qua dicit Philosophus hæc inferiora plena esse, principium est & origo, ut ex quo est quod est huiusmodi animalium. A virtute vero descisa à generante est quo est illarum. Porro à virtute primi orbis & aliorum corporum supercelestium sunt ipsæ huiusmodi animæ ut à disponente & corroborante alia operatiua ad hoc, ut prodeant in actum. Et sic intelligitur verbum illud Philosophi, quod scilicet orbis primus est principium ac virtus & causa in vita omnis viui. Ad hoc etiam videtur valere quod ponit Philosophus, scilicet quod de virtute animæ descisa à generante sit anima sensitiva, & quodammodo consimili anima vegetatiua. Dicit enim quod virtus à generante descenditur, quæ materiā organizat. Quia scilicet organizata ingreditur eā ut artifex in artificio, fitque non solum eius motor, sed & actus ac perfectio, virtus enim animæ, quia cum materia sibi proportionali descenditur, in ipsa fortius radicitur, ac vehementius vnitur. Unde ab ipsa facile non recedit. Et iterum à calore, matricis adiutantis calefit & vigoratur & fortificatur, ut animæ accipiat robur. Hoc autem dico quia virtutē aliquam per elongationem ab eo cuius est debilitari videmus, & ut in motu proiectorum & similibus. In hac autē virtute secus est propter causas prædictas. Ex prædicto autem Philosophi verbo videtur, quod virtus à generante descisa virtutem illam siue naturam alimentis inditam quæ sola potentia erat ad animam producit in actum. Denique concedimus quod probatum est, videlicet quod vita non nisi à vita esse potest. Nec esse potest ab intelligentia ut à causa efficiente, licet eius ministerio accelerari possit animarum productio huiusmodi in esse sicut alibi dictum est.

Quod non possit causari à spiritali creatura in specie sibi consimili

C A P. XXXII.

Si autem ab aliqua spiritali creatura possent huiusmodi animæ vel vitæ produci in esse, hoc maxime videretur fieri posse à consimilibus in specie scilicet ab animalibus animalis & plantæ, sed hoc, ut videtur, non potest esse, quia non potest fieri per modum diuisionis cum huiusmodi animæ sint impartibiles substantiæ. Sed forte dicit aliquis, quod hoc quidem impossibile est tali substantiæ secundum se, tamen quia virtus impressa est materiæ, ad ipsius diuisionem potest portionem recipere. Unde, & anima rationalis, quia non est impressa materiæ diuisionem non recipit, nec est extraduce. At vero nec hoc dicere sufficit, quia cum materia diuiditur, aut cum ipsa cedit aliquid quod animæ sit, aut nihil. Si nihil, quomodo ex eo quod descisum est sit idem in specie? Et quid erit materia illa principium vitæ? Si vero aliquid, aut illud est virtus sola aut de animæ substantia. Si de substantia animæ, tunc accidit quod est impartibile secundum essentiam, esse indiuisibile. Si vero descenditur virtus sola, cum virtus sit accidens, videtur impossibile quod ex ea fiat anima vel substantia. Non enim accidens potest esse principium essentiale substantiæ.

Nos autē sine præiudicio dicimus, quod huiusmodi animæ sunt, ut tactum est, per diuisionē virtutis, nec dicimus quod illa virtus sit accidens sed substantia extenso nomine. Nempe diuisionem entis in substantiā & accidens præcedunt diuisionem istę. Entium aliud in potentia, aliud in actu, aliud vnum, aliud multa, has autem sequitur hæc vnum aliud substantia, aliud accidens. Est ergo diuio in substantiam & accidens entis completi: Sed virtus non est ens completum. Ideoque nec substantia, nec accidens. Ad substantiā tamen cuius est principium est reducibile, & ideo fieri potest substantia. Sed quoniam alicui videtur insolitum & minus bene dictum virtutem substantiam fieri posse. Aliter dicunt quidam scilicet exponendo illud verbum virtutem descendi à generante, manifestando quæ sit

A ista virtus dicentes, quod anima vegetabilis cuius est potētia generatiua alimentū attrahit, & sibi assimilatur, assimilatur autem sibi non partem sui vel virtutem in eā relinquendo sed virtutem sibi similem, quæ in alimento erat in potentia remota, in proxima faciendo. In ipso enim alimento est virtus animæ indita à creatore scilicet ratio seminalis, quæ per virtutem animæ assimilantem alimentum & disponentem ad organizationem, de potentia in actum educitur. Et hæc virtus nec est de substantia animæ quæ in alimentū agit & assimilatur, nec virtus eius, sed ei similis. Et sic virtus quæ erat semini originaliter indita, cum semine descenditur. Nihil autem de substantia animæ generantis & descenditis semen descenditur, nec etiam virtus eius quæ cadat in animam generati. Secundum hanc expositionem dicendum est, quod animæ huiusmodi & quantum ad quod est, & quantum à quo est, sunt de illa natura quæ est indita partibus mundi à conditore illorum, & quantum ad utrumque erant in illis potentia, & producuntur in esse à virtute cooperante virtuti celesti, ut enim habetur in lib. 14. primæ philosophiæ, omne quod fit, fit ex aliquo in potentia ad illud quod fit. Unde animæ huiusmodi cum fiunt, fiunt illud quod fiunt ex aliquo ente in potentia, scilicet in rebus seminalibus.

Quod principia vitæ fundantur in essentialibus rei principijs.

C A P. XXXIII.

Post hæc determinate oportet à quo vita sit originaliter, & videtur aliquid esse in substantia viuentē ex se, unde habeat vivere. Nulla quippe ratione debet dici vivere ex se, quod viuit per aliud à substantia viuentē, & ita quæ viuunt ex se, habent aliquid in se, quod est illis origo vel principium intrinsecum vitæ. Ceterū ut habetur etiam à Platone, illud quo anima viuit essentia est animæ. Intelligendum est itaque, quod dicit Bernardus. Vita est internus motus tantum vigēs intrinsecus, ut ergo videamus quid sit in substantia viuentē ex se, unde sit iste vigor ac motus. Et videtur quod sit à principio generali motus intrinsecus in omnibus. Est enim duplex motus principium scilicet intrinsecus & extrinsecus. Hic autem intenditur de principio intrinsecus. Notandum ergo, quod in omni motu siue ad formam siue ad situm appetitus est principium motus primum intrinsecus. Hæc est enim vis à creatore omnibus indita creaturis, per quam ad sui complementum ordinantur & in sui complemento stant, & radicanantur, nec solum sic est in creaturis, sed etiam in creaturarū essentialibus principijs, quæ sunt materia & forma, actus & potentia. Neque enim materia seipsa mouetur ad formam determinatam, quia cum nullam sibi determinet, non magis mouetur ad hanc quam ad illam. Neque forma seipsam facit in materia, sed per appetitum insitum utique ad inuicem ordinantur, & per appetitum huiusmodi inseparabiliter coniunguntur. Nec solum appetitus rem completam in esse sequitur, sed in ipsis etiam rerum principijs essentialibus radicitur & fundatur. Et sicut est in motu ad formam, sic est in omni motu non violento. In omni enim motu appetitus excitat motorem ad motum, ex quo patet ipsum esse principium motus vniuersale intrinsecus. Ex hoc igitur patet, quod appetitus in omnibus excitat ad motum, & quendam efficit vigorem in illis. Nec tamen vigorem vitæ facit in omnibus, sed solum in simplicibus, quod manifestius patebit per differentias appetituum & eorum in quibus est appetitus.

Eiusdem sententia declaratio.

C A P. XXXIV.

Supponatur ergo, quod omnibus rebus naturalibus sine appetitu, sed differēter sicut diuersę sunt res naturales. Rerum enim naturalium quædam magis

Ratio seminalis in alimento.

Appetitus rerum.

habent de materia & minus de specie. Quædam vero A
quasi totaliter species siue actus sunt, sicut substantiæ
simplices quæ semper in actu sunt. In quibus autem
magis est de materia minus de specie, ut in terra quasi
sopitus & obtrusus est appetitus. In quibus vero magis
de specie & minus de materia, ut in igne quasi acutus
& vigenis est appetitus. Vnde ignis semper est in actu,
& cito generatur. Quare in eis quæ quasi totæ actus
sunt, validior adhuc & acutior erit appetitus, ergo cū
anima sit substantia simplex & semper in actu, in ea
fortis & potens acutus & vigenis erit appetitus, huius
vigoris modum exprimens maximus poetarum Vir-
gilius dixit. *Ignis est illis vigor.* quia subtilis & acutus,
& celestis origo, quia vis est indita diuinitus. Ecce
vnde tantus est motus & vigor in animalibus. Mani-
festum est etiam, ut dictum est, si vita est origo & mo-
tus internus quare appetitus operatur vitam in sim-
plicibus. In quibusdam tamen corporeis, ut in illis quæ
minus habent de materia magis de specie & de actu, B
ut in igne & luce quandam imaginem operatur vitæ
quia semper in actu sunt. Vnde & argentum fusile
vium vocatur, quia semper & continue mouetur, &
eadem ratione fons viuus dicitur. Appetitus autem iste
qui vigorem internum & vitam operatur in substan-
tiis simplicibus, fundatur in earum principiis essentia-
libus. Sicut enim corporalium principia sunt materia
& forma, sic simplicium actus & potentia, siue quod
& quo, per appetitum enim potentia actui coniungi-
tur & perficitur. Et sicut per appetitum medium for-
ma cum materia vnitur & actus cum potentia ut fiat
substantia, sic per appetitum fortem acutum, & vigen-
tem potentia simplicis cum actu ipsius ordinatur, ut
fiat non solum substantia, sed substantia viuens. Vnde
manifestum est principia vitæ fundari in essentialibus
rei principiis. Addunt tamen aliquid supra principia
substantiæ viuents. Patet ergo quid est illud quod
vigorem facit in substantiis simplicibus, & quod vi-
gor ille fundatur in principiis earum essentialibus, &
vitam operatur. Patet etiam quod viuere addat in es-
se in substantiis viuents, & quod motus internus
substantiæ simplicis est vigenis appetitus, qui vitam
operatur in simplicibus. Et ita videtur necesse ponere,
quod præter appetitum aut desiderium impossibile est
aliquid reperire, quod vigeat intrinsecus.

Responsiones ad obiecta in contrarium.

C A P. XXXV.

Fortassis autem obiiciet aliquis contra prædicta, D
quod anima, ut dicit Ambrosius, est vita. Vnde cū
anima non sit originaliter à seipsa, videtur quod nec
vita originem habeat in viuente ex se scilicet ex anima.
Ceterū in te viuente ex se non sunt nisi duo principia
scilicet materia & forma siue quod, & quo, vel potē-
tia & actus, quæ in simplicibus dicuntur ab aliquibus
esse quasi materia & forma. At vero à materia vel qua-
si materia non est vita sicut ab originali principio, cū
vita sit primus viuents actus, & inter omnes actus no-
bilissimus, tanquam ille à quo vel quæ, est esse. Ipsa
quoque vitæ semper est in actu suo. Ideoque diffinitur per
actum continuum, & nihil tale est à materia sicut ori-
ginali principio. Sed nec ut videtur à forma vel qua-
si à forma, cum vita sit quædam forma, & forma non
sit ex forma. Cū igitur res sit ex illo quod est eius ori-
go vel principium originale, non videtur esse forma
viuents origo eius vitæ. Denique origo vel principium
siue causa nobilioris est conditionis eo cuius est causa.
Cum igitur in genere formatum vita sit nobilissima,
nulla forma videtur esse origo vitæ vel causa. Porro si
dicatur quod vita non est à viuents materia, neque à
forma, sed ab utroque, contrarium argui potest ex præ-
dictis iuxta modum, quo philosophus arguit conclu-
dens, illud quod ex neutro est aliquorū duorum, non
esse ex utroque. Ad hæc omnia breuiter possumus dice-

re, quod anima, ut superius tactum est, dicitur vita per
concomitantia causalitatis non per identitatem essen-
tiæ. licet autem materia in quantum huiusmodi nō sit
actiua per se vel operatiua, tamen ratione qua inclina-
tum habet appetitum ad actū, potest origo esse quo-
dammodo formæ omnino actiue, quæ est vita. Princi-
pia quippe vitæ, ut dictum est quodammodo fundan-
tur in essentialibus principiis rei viuents, ideoque vita
quodammodo habet originem ex ipsis. Quod autem
formæ non est forma, verum est per se loquendo scili-
cet in ratione, qua forma est informās. Forma quippe
loquendo per se non est perfectibilis forma, nec est
formæ perfectiua, sed potius materiæ siue existentis in
potentia in quantum huiusmodi, potest tamen forma
vna esse originale principium aliterius formæ; Forma
namque siue perfectio totius quodammodo habet ori-
ginem à forma quæ est perfectio materiæ. Quod autē
causa nobilioris sit conditionis eo cuius est causa, non
est verum de causa quacumque, sed de causa efficiente
completa & sufficiente. Principiū autem originale rei
nequaquam de necessitate est huiusmodi, sed potius
deterioris est conditionis eo cuius est origo, ut patet
in limo, qui fuit originale principium corporis homi-
nis primi quodammodo. Denique in multis ita fortitur
à duobus aliquid esse, quod à neutro per se. Quod au-
tē dicit auctor lex principiorum. Si quis primū & se-
cundum destruxit, & tertium utique destruxit, quod ex
coniunctione efficitur utriusque, intelligitur ubi aliquid
esse ponitur ex utroque, aliquorum diuisim sumptorū.
Intendit enim ibi determinare à quo dicatur aliquid
magis & minus suscipere. Quidam nempe ponebant
hoc esse à cremento vel decremēto suscipientis. Qui-
dam autem ab eius quod suscipitur cremento vel de-
cremento. Quidam ab utroque, scilicet & ab hoc & ab
illo. In hoc ergo casu dicit, quod si non dicitur aliquid
suscipere magis vel minus ab ipso subiecto suscipien-
te, nec ab illo quod suscipitur idest forma vel quali-
tate, non suscipit ab utroque.

*Quod rex se viuens habet aliquid in se unde vitam
alij tribuit.*

C A P. XXXVI.

Q VOD autem ex se viuens vitam alij tribuat, ut
anima corpori, dicit *Aug. in lib. 13. de ci. Dei.* Vi-
uit aut corpus ex anima, cum anima viuat in corpore,
seu viuat ipsa seu non viuat ex Deo. Cum igitur ani-
ma sit actus siue perfectio corporis organici teste
philosopho, corpus ab anima viuat, ut ab ea quæ est
eius perfectio, ipsa que vitam tribuit corpori, ut eius
perfectibilis. Cumque perfectio tribuat aliquid perfe-
ctibili in quantum tale, id vnde hoc illi tribuit, ali-
quo modo est originaliter in ipso tribuente. Viuens
ergo ex se aliquo modo originaliter habet in se, vnde
tribuat vitam viuenti per participationem. Ve-
rum ad huius rei notificationem considerandum est,
quod sicut per appetitum anima in se vigoratur, sic
per appetitum in corpore quod viuificat vitam
operatur, per appetitum enim corpori vnitur &
per appetitum corpus variis motibus mouet, ut &
ipsum perficiat, & ipsa etiam perficiatur. Quod ut
manifestius fiat, modum vnitionis animæ cum cor-
pore, & quare necessarium est ipsam vni corpori
videamus.

Sciendum ergo est, quod appetitus in substantia
simplici nec vigorem actualem facit, nec vitam opera-
tur nisi cum perficit. Cum autē actui suo coniungitur,
& suo desiderabili vnitur, & in eius vnitione delectatur,
perfectus est, & vitæ operatur. Tunc enim viger anima
& delectatur. Sicut autem dicit Anselmus de delectatione cuius-
que virtutis plena est, acquisitio sue perfectionis. Cū
autē caret suo desiderabili, minuitur aut deficit appē-
titus, & vitæ languet aut extinguitur. Vnde argumentū
efficax sumitur, quod supra appetitū vitæ fundatur. Si
enim cōpleto appetitū vitæ perficitur, eoque debilitato
debi-

Virgilius.

*Argentum
vium cur
ita dicitur?*

*Cum simple
substantia
corpori vni-
tur.*

*Quid sit
improprie
ad animam
corpori.*

debi

debilitatur, & deficiente extinguitur, aut sunt idem appetitus, & vita, aut vnum est alterius causa. Quia igitur appetitus vitam non facit in actu nisi perficiatur. In quibusdam vero non est completus de se, sed aliquo indiget exteriori ut perficiatur, in eis vitam non facit in actu, nisi ei quo indiget coniungatur.

Cuiuslibet substantia corpori vni-
Et est ratio quare substantia simplex corpori vni-
tur, ut videlicet appetitus suo desiderabili coniunga-
tur, & sic in actu vigeat, & vita in ea perficiatur. Si
enim completus esset in se eius appetitus, nunquam
corpori essentialiter vniatur. Per appetitum ergo cor-
pori vniatur, & inseparabiliter se tenet, nisi sit defectus
ex parte corporis, ut per hoc actu iungatur, & vita per-
ficiatur. Per appetitum etiam varijs motibus mouet
corpus, ut & ipsum perficiat, & ipsa perficiatur. Et hæc
est ratio colligationis animæ cum corpore, quamuis
hæc ratio multiplex sit & differens in diuersis. In qui-
busdam enim maior, in alijs vero minor reperitur vis
colligationis. In quibusdam enim quodammodo id est
est viuere, & vitam alij tribuere. Vnde quarundam ani-
marum, & corporum est quasi vita vna, & vnum vitæ
complementum, ut in vegetabili, & sensibili. Hæc enim
de se non habent aliqua differentiam vitæ nisi quam
trahunt à corpore, vnde & secundum vitam suam de-
pendet à corpore, & ideo vita eorum non est separabilis.
In alijs vero ut in rationali, non est idem viuere, & vi-
tam corpori tribuere, quamuis ab eodem sit, ut ab ap-
petitu modo quo tactum est. Hæc enim habet vitam
propriam, quæ non est corporis, ab ipsa tamen deriva-
tur, vnde tribuitur vita corpori, & ideo hæc sola se-
cundum vitam suam a corpore est separabilis, sic igitur
patet quomodo per appetitum vitam corpori tribuit, &
quomodo per ipsum est ratio vnionis & colligationis
animæ cum corpore, & quomodo in diuersis diuersi-
mode. Et ex his patet, quod eodem vigore quo viuunt
anima vitam potest corpori tribuere.

Oppositiones in contrarium.

C A P. XXXVII.

*Quæstio de
comparatione
animæ &
corporis.*
Sed fortassis obiiciet aliquis, quod idem est genus
distantiæ inter substantiam spirituale, & corporale,
quæ est inter animal rationale, & irrationale, sicut
igitur animali rationali nihil est inditum, vnde tribuat
vel tribuere appetat rationali animali, id quod est in
illo nobilissimum, ita videtur quod & substantiæ spi-
rituali nihil inditum sit, vnde tribuat vel tribuere ap-
petat substantiæ corporali, quod est in ea nobilissimum
sive potissimum scilicet vitam. Sic ergo videtur quod in
substantia viuente ex se nihil sit, vnde vitam tribuat ei,
quod per participationem viuunt. Cæterum actus sive
perfectio nobilis requirit perfectibile nobile sibi con-
uenienter respondens. Cum ergo vita sit de perfectio-
nibus nobilissimis, videtur quod eius appetitus sit de-
terminatus circa perfectibile, quod est de genere no-
bilium, qualis est substantia spiritualis, non autem cor-
poralis. Et ita quod fixus sit eius appetitus circa istam,
& non extendat se ad illam. Nam & conditiones istæ
vnitas, & simplicitas eorum nobilitati, quorum con-
ditiones sunt, attestantur, & habent determinatum ef-
fectum circa vnum & idem, nec ad plura diffunduntur vel
extenduntur. Multo fortius ergo videtur hoc de vita,
quæ nobilior est forma, quod scilicet quadam inditi-
one vel vnitate in vno materiali habeat esse, & non
cum diuisione, & extensione ad plura, scilicet spiri-
tuale, & corporale. Denique cum aliqua proprietas
communicatur à duobus, necesse est hoc esse median-
te aliquo vno in quo conueniant, vno inquam non
generali, sed propinquiori. At vero substantia spiri-
tualis, & corporalis non habent conuenientiam nisi in
genere, nec videntur in aliquo propinquiori conue-
nire secundum quod requirit communicatio vitæ. Et
ita videtur, quod nihil habeat in se substantia spiri-
tualis vnde communicet vitam corporali.

A

Responsiones ad eandem.

C A P. XXXVIII.

B

C

D

E

Resp.
Nos itaq; respondemus ad hoc, quod dicitur distan-
tia sit inter substantiam ex se viuentem, & illam,
quæ viuunt per participationem inquantum hoc est cor-
porale, & illud est spirituale. Est tamen quidam illa-
rum ordo ac respectus, qui est perfectionis ad perfe-
ctibile. Vnde illarum est appetitus mutus, & ratio
quædam colligationis eorum adinuicem quibus me-
diantibus est influentia vitæ ab vno in aliud. Itaq; li-
cet nihil inditum sit spirituali substantiæ, vnde appet-
at corporali vitam tribuere, inquantum distant ut cor-
porale & spirituale, tamen inquantum huius appeti-
tus est illud perficere, & etiam in perficiendo illud
plenior sibi perfectionem acquirere, habet aliquid
vnde vitam illi appetat, & possit tribuere. Cæterum
aliqua est substantia spiritualis, cuius nullo modo de-
pendet à corporali perfectio, & est aliqua cuius per-
fectio dependet aliquo modo. Quoniam igitur appe-
titus rei nullo modo terminatur nisi ad apta ipsius per-
fectione, illius igitur substantiæ spiritualis appetitus
cuius perfectio dependet aliquo modo à corporali,
non terminatur nisi in coniunctione cum substantia
corporali. In nullo igitur deterioratur conditio vitæ
ex hoc, quod appetitus substantiæ spiritualis viuientis
est ut coniungatur cum substantia corporali à cuius
coniunctione plenior perfectionem sortitur, im-
mo melioratur. Nobilitas ergo huius actus, qui est vi-
ta, non impedit quin appetitus substantiæ scilicet spi-
ritualis viuientis conuenienter se extendat, ad hoc,
quod vniatur cum corporali substantia.

Et verum est, quod vnitas attestatur nobilitati, cuius
conditio in nullo deterioratur, ex ipsius vnus multi-
plicatione immo magis perficitur, & perfectior ostē-
ditur. Sicut patet de luce cuius virtus ipsius multipli-
catione maior efficitur, & perfectior ostenditur. Si-
militer est in proposito. Vita enim ut tactum est, ex
coniunctione substantiæ spiritualis cum corporali, ex
qua quodammodo multiplicatur in substantia corpo-
rali magis viget, efficiturq; iucundior, & perfectior.
Nec hæc multiplicatio aliquid tollit de vnitate ipsius
vitæ, cum semper illa sit vna, quæ est substantiæ spi-
ritualis, sed est causa perfectionis illius, & ostensio no-
bilitatis. Porro substantiæ spiritualis scilicet animæ, &
corporalis, quæ ab anima perficitur, est conuenientia
quædam præter illam, quæ est generalis, quæ attendi-
tur in multiplicitate potentiarum sive virtutum ope-
ratarum ex parte animæ, & multiplicitate naturarum
sive partium organicarum ex parte corporis. Nam cor-
pus humanum inter omnia corpora compositissimum
est. Et hoc requiritur propter hoc, quod anima, quæ est
perfectio eius, & motor est multarum operationum
effectiua. Quarum tamen non possit anima effectiua
esse per se, immo necessarium est ut exerceantur per
corpus. Necesse est ergo, quod corpus huiusmodi
multiplicitatem habeat organorum, præterea conte-
niant in mutuo appetitu perfectionis. Appetitus enim
corporis est, ut ab anima perficiatur. Similiter, & ap-
petitus animæ est ut corpus perficiat, & illud perficiē-
do plenior perfectionem sortiatur. Iste autem ap-
petitus mutus est causa colligationis illorum ad in-
uicem, & communicationis vitæ.

De duplici vita, scilicet creata & increata.

C A P. XXXIX.

Et autem, & vita quædam increata, de qua dicit
Aug. in libro de fide ad Petrum. Deus naturaliter
est vita: Iohannes quoq; Damascenus dicit, quod ex-
cepta diuina tres sunt species vitæ scilicet plantaria,
sensibilis, intellectualis. Et reuera in Deo est vita, non
per differentiam à substantia, sed ipse est vita, & sum-
me esse est suum viuere, tanquam vita est nobilior, quanto

Resp.

Conuenientia
animæ &
corporis.

Vita Dei.

simplicior, & quoniam esse diuinum est simplicissimum nihil habens admixtum de passibilitate, ideo est plena actualitate, & vigore. Quoniam ergo vita est quidam vigor internus, ut supra tactum est, vivere quoddam vigere, hinc est, quod in Deo est vitam ultimam perfectione repetere.

Obiectio 1.

Resp.

Si autem e contra obijciatur, quod vita vel vivere addit supra esse, In Deo autem nihil additur ad esse, alioquin in ipso esset aliqua compositio. Respondemus, quod vivere quidem addit supra esse in eis in quibus est vita per differentiam aliquam, ita quod in vivente differt illud, quod vivit, & quo vivit, hoc autem est in rebus creatis tantum, quæ scilicet habent passibilitatem esse actui permixtam. At vero solus Deus est in actus puritate siue actus purus. Ideoque in ipso vivere non addit ad esse, sed eius essentia est vita sua.

Obiectio 2.

Resp.

Porro si obijciatur aliquis, quod vita contrahit aliquod genus entis. Entium enim quædam vivunt & quædam non vivunt, & ita non videtur illi convenire quod est supra omne genus, & non in genere. Dicimus, quod duplex est vita, una scilicet increata, quæ est origo omnis vitæ, nec cadit sub determinatione temporis vel motus, sed est æterna. Et hæc est per se vivifica, & substantifica. Unde Dionysius in lib. de Divi. nominibus. Laudanda est inquit vita æterna, quæ per seipsam est vita, omni que vita, & vitalis motus est ex ipsa. Hæc ergo non cadit sub aliqua differentia, quæ trahat in genus, sed est idem cum eo, quod est simplex ac per se scilicet Deus. Et est vita causalis siue causa vitæ secundæ, videlicet vitæ creatæ, quæ participata est per distinctionem ac proprietatem unicuique viventi convenientem. Hæc autem vita scilicet secundo modo sumpta trahit in genus. Sed fortassis adhuc obijciatur aliquis, quia scriptum est in libro de motu cordis, animatum & vivens patia sunt ad se invicem. Ex quo videtur, quod esse viventem, & habere animam convertantur. Cum ergo Deus non habeat animam, videtur nec habere vitam. Cæterum ut superius est ostensum, in quo est vita est appetitus, & desiderium. At in nullo est desiderium alicuius quin sit & indigentia, respectu illius. Cum ergo in Deo nulla sit indigentia, videtur per consequens, quod nec vita. At philosophus in motu cordis inquit de vita, quæ habet esse in corporibus, & de illa verum est, quod animatum, & vivens ad se invicem paria sunt. Sed loquendo generaliter falsum esse constat, quia vivit Angelus licet animam non habeat. Porro est appetitus rei distantis, & hic habet imperfectionem annexam. Et est appetitus rei indistantis, quod potest esse dupliciter, vel quia coniungitur appetitus appetibili, vel quia idem est per essentiam. Aliquando enim est appetitus appetibili coniunctus, & tamen est aliud per essentiam. Aliquando autem idem est appetens, & appetibile per essentiam, & hæc est in primo, ubi scilicet idem est delectans, & in quo delectatur, fruens, & quo fruitur. Vbi vero talis appetitus nullus est affectus, sed vita perfecte delectabilis, nullo indigens existens in fine nobilitatis, & delectationis. Quod autem dicitur a Dionysio, quod nec anima, nec vita est in Deo, intendit ostendere, nec vitam, nec alia de Deo dicta proprie sumpta Deo convenire. Denique in illo verbo Bernardi, Vita est motus internus, causalis est prædicatio, quia scilicet vita est causa motus. Est itaque in Deo vita principium motus, non quo moveatur Deus, sed quo movet omnia vivificatque viventia.

Resp.

Utrum vita creata, & increata conveniant in re aliqua.

C A P. XL.

Cum autem participantis ad non participantis nonnulla sit comparatio, patet quod vita increata, & vita creata, quæ comparabiles sunt ad invicem secundum prius & posterius, ac secundum plus & minus conveniunt in aliquo vno. Cæterum cum vita

creata causata sit ab increata, patet, quod vestigium eius est ac similitudo. At vero aliquorum similitudo, convenientia illorum est in aliquo vno. Præterea cum omne exemplar cum exemplo conveniat, vitam increatam exemplat esse vitæ creatæ constat. Secundum hoc ergo vita increata in aliquo convenit cum creata. E contra vero quæcumque conveniunt, & non simpliciter idem sunt, penes aliquid conveniunt, & penes aliud differunt. Non enim penes idem conveniunt, & differunt. Si ergo vita increata & creata, per aliquid conveniunt, per aliud differunt, & sic in vita increata est unum & aliud. Non ergo omnino simplex est, quod impossibile est. Denique si vita creata & increata non conveniant, non tantum in nomine, sed etiam in aliqua re, tunc illa res non est simpliciter increata, nec creata, quod est impossibile.

Not itaque dicimus, quod differt unum univocationis, & analogie, unum univocationis est cum unum pluribus inest, vivens illa in aliqua re una illis priore. Sic autem non conveniunt vita creata & increata. Unum vero analogie est, quando unum pluribus inest, ita quod alicui eorum primo, & principaliter, in quo est aliorum omnium origo prima cæteris vero posterius, & secundario ac per modum quo descendunt ab origine prima. Et tale unum non vnit ea quibus inest in aliqua re naturaliter illis priore. Sed tota prioritas est in aliquo eorum naturaliter sicut in causa respectu causati. Et illud unum licet non sit omnino univocum, non tamen est penitus equivocum, sed medium, & dicitur analogum. Sic itaque vita creatoris, & creaturæ conveniunt in re una unitate analogie, non autem una univocationis unitate. Neque enim comparatio neque similitudo, neque convenientia, quæ est creati ad increatum concludit univocationis unitatem. Si obijciatur illud verbum philosophi, solum univocum est comparabile, dicimus quod ibi sumitur univocum extenso nomine secundum etiam quod analogo convenit, facta solius æquivoci exclusione.

De multiplici vitæ differentia.

C A P. XLI.

Multiplex est autem differentia vitæ. In species quippe trahitur secundum quod appetitus in substantiis simplicibus siue spiritualibus, & corporeis variatur: ut enim superius tactum est, appetitus substantiæ spiritualis nisi suo actui coniungatur, & sic perfectiatur, nec in se viger, nec vitam operatur. Unde ex conjunctione cum suo desiderabili in se viger, & quasi suscitatur ad vitam. Cum autem caret suo desiderabili, aut languet vita, aut extinguitur. Sed intelligendum est, quod non uno modo appetitus iste differentiatur, & secundum hoc varias vitæ differentias operatur. Aut enim iste appetitus in substantiis simplicibus intrinsecus omnino finitur aut totaliter extrinsecus terminatur, aut partim sic, partim sic. Si autem intrinsecus totaliter finitur, ut nullo penitus indigeat, neque propter esse, neque propter bene esse, sed in se, & ex se habet quicquid requiritur ad esse, & ad bene esse, ut pote ubi est idem appetitus siue appetens, & appetibile, siue fruens, & quo fruitur, tunc est vita per se, & secundum se delectabilis, & perfecta, scilicet in fine perfectionis, & nobilitatis sicut in primo bono, & summo. Si vero totaliter extrinsecus terminatur, ut pote ad aliquid quo indiget ad esse, siue quo neque in vita esse potest, tunc est vita ipsa minime delectabilis, & minime perfectionis, ut in vegetabilibus, & sensibilibus. Unde Dionysius in libro de divinis nominibus. Animalia inquit omnia, & gemina secundum naturam consonantiam vitæ habent vivere. Cum autem appetitus partim terminatur intrinsecus partim extrinsecus, tunc aliquo indiget non propter vitam, sed propter vitæ illustrationem & delectationem, hoc est non propter esse, sed propter bene esse, illud autem quo

quo indiget aut seipso potest adipisci, id est sine aliquo corpore tibi vnito, & sic est vita in Angelis. Aut seipso non potest, sed indiget vnione cum corpore, vt illud possit adipisci, & sic est vita animæ rationalis. Vnde dicit Auicenna, quod anima vnitur corpori vt perficiatur. Adhuc nota, quod appetitus substantiæ simplicis terminatur extrinsecus, quādo indiget aliquo extrinseco sine quo non est in sua perfectione. Sed hoc potest esse multipliciter. Illud enim extrinsecum potest esse vel res, vel rei species siue similitudo vel vtrumque. Nam substantia spiritalis cuius est vita, aut indiget re tantum à qua dependet quantum ad essentiam, & speciem rei, aut quantum ad illustrationem, & bene esse. Si autem illud extrinsecum quo indiget sit solummodo res à qua dependet essentialiter siue secundum essentiam, tunc est vita vegetabilis. Si vero illud extrinsecum sit res à qua dependet quantum ad essentiam, & species similitudo rei à qua dependet quantum ad illustrationem tunc est vita sensibilis. Substantia autem animæ sensibilis essentialiter dependet à corpore. Et quia vita in sensibilibus est cognitiua, non solum re siue corpore indiget, sed specie rei siue similitudine. Vis autem sensitiua bipartita est. Habet enim quosdam sensus propter esse, quosdam propter bene esse, quosdam propter vitam, quosdam propter illustrationem vitæ. Vnde duplici principio naturali indiget scilicet calore & luce siue qualitate feruida, & luculenta secundum Augustinum. Calore siue qualitate feruida propter vitam, luce siue qualitate luculenta propter vitæ illustrationem. Qualitas autem luculenta est in cerebro, vnde est origo sensuum, vt dicit Augustinus super Genesim ad litteram. Et etiam philosophus dicit in libro de anima, sine igne non est sentit. Quando autem extrinsecum quo indiget substantia spiritalis non est res à qua dependet quantum ad essentiam, sed similitudo quantum ad illustrationem, tunc est vita rationalis. Hæc autem non dependet essentialiter à corpore, indiget tamen rei specie propter bene esse, vel propter illustrationem vitæ, quæ sit per rei similitudinem, quæ accepta ducit in aliud, & facit cognitionem, quæ est vitæ illustratio, & ideo hæc vita est separabilis. Vita ergo ista continetur quodammodo sub duplici membro diuisionis prædictæ, quia & vita eius interius est terminata, & non terminata exterius. Quantum ad esse terminata, quo ad bene esse non terminata. Similiter ex parte creaturarum corporearum variatur appetitus secundum variationem appetitus animarum, à quibus vitam habent. Vnicuique enim corpori inditus est ab eius causa proprius appetitus respectu sui delectabilis siue suæ perfectionis, à qua vitam participat, sic & ex parte perficientis formaliter est inditus appetitus respectu sui perfectibilis. Et ex eo duplici appetitu est colligantia eorum ad inuicem.

Quod celestia corpora non sunt viua.

C A P. XLII.

Videtur autem, quod vita sit etiam in corporibus celestibus per hoc, quod in secundo libro cæli & mundi, dicit philosophus. Sciendum est inquit, quod primus orbis principium est potentie, & causa in vita cuiuslibet viui plus, quam orbis alij. Dicit etiam ibidem commentator, quod isti orbis non sunt cause vitæ illorum, quæ hic sunt, nisi per stellas, cum visum sit, quod nobiliora, quæ illic sunt stellæ sunt. Et quod principia, quæ sunt in istis orbibus sunt viua, & vitæ, quæ hic est, principia. Ex his siquidem verbis videntur innuere, quod stellæ sint viuæ. Si enim orbis per stellas sunt causa, & principia vitæ. Sequitur, quod stellæ sunt causa, & principium vitæ. Et vt dicit commentator. Principia, quæ sunt in istis orbibus, id est stellæ, sunt viuæ. Præterea nulla causa efficiens principaliter ac per se minus nobilis est causato. At verò

sicut in multis locis habetur ab Aristot. corpus celeste causa est efficiens per se, ac principaliter tam vegetatiuam quam sensitiuam vitæ. Non ergo est eis minus nobile, quod vt videtur esset si vita careret.

Econtra verò cum non sit vita creata nisi tripliciter, scilicet vegetatiua, & sensitiua, & intellectiua, nulla videtur in prædictis corporibus esse vita. Neque enim plantæ, nec animalia, nec Angeli vel homines sunt. Ex quo relinquitur, quod nulla illarum vitarum viuunt. Ideoque nec viuunt. Si autem quaeritur cur in creaturis non sit nisi triplex genus vitæ, patet ratio, quia scilicet vita in inferioribus istis actus est animæ. Anima vero non potest esse nisi ad vegetandum vel ad cognoscendum. Ad vegetandum igitur est vegetatiua. Ad cognoscendum vero non potest esse nisi vel respectu sensibilis, & sic est sensitiua. Vel respectu intelligibilis, & sic est intellectiua. Cæterum sicut in corporibus dimensio non stat citra ternarium, nec extenditur ultra ipsum, & hoc propter completionem huius numeri, vt habetur in principio cæli, & mundi, sic anima siue vita, quæ est corporum completio siue perfectio completur in eo dem numero. Est itaque vera sententia, quod celestia corpora non sunt viua. Nec sine ratione disputatur à Theologis ista quaestio, quia non posset poni celestia corpora viuere sine fidei periculo. Ex hac enim opinione ponebant antiqui gentiles huiusmodi corpora Deos esse. Ideoque dicit Ioannes Damascenus Nullus cælos animatos vel luminaria existimet. Inanimati enim sunt, & insensibiles. Dicendum est ergo, quod non habent vitam vt formam vel actum, sed effectiue tantum habent calorem, & frigus, nec tamen calida sunt vel frigida formaliter loquendo. Et hoc videtur velle philosophus dicēs, quod principium potentie causa in vita est orbis primus. Quod autem dicit commentator, quod principia, quæ sunt in orbibus viua sunt, intelligi potest de intelligentiis, quæ viuunt, quas motores orbium esse ponit. Vel etiam possumus dicere, quod viua dicuntur, vt prædictum est effectiue. Intendit autem commentator, quod primus orbis non solummodo sit vitæ principium, sed etiam causa conseruationis viuentium. Vnde dicit philosophus, quod principia, quæ sunt in orbibus sunt effectiue viua, id est conseruantia viuentes in vita. Cum autem dicitur, quod nulla causa efficiens minus nobilis est causato. Distinguen- dum est inter nobile, & ignobile, sicut dicitur inferius, vbi patebit, quod celestis corporis forma nobilior est omni vita inferiori quodammodo, vel potest dici, quod illud verum est de efficiente proprio, & immediato in productione viuoca, vt cum animal producit ex animali, vel planta ex planta.

Responsiones ad quædam in contrarium obiecta.

C A P. XLIII.

Potest autem aliquis contra prædicta opponere, quod vt dicunt Aristoteles, & Auicenna, omne generans habet apud se speciem rei generandæ, & efficiens vel produciens rei producendæ. Species autem rei viuientis non nisi apud rem viuentem potest esse, cum ipsa rei species non sit minus spiritalis ipsa re, sed magis vel æquæ. Cum ergo supercelestia corpora sint produciendæ res viuentes in esse, videntur ipsa viuere. Cæterum nihil dat, quod aliquo modo non habeat, quin potius omne dans vel agens habet illud quod dat vel agit aut viuoce cum recipiente aut aliquo modo excellentiore. Cum itaque nullus sit excellentior modus habendi vitam quam viuendo, nec esse est viuere quod dat vel agit vitam in aliquo. Denique dicit Augustinus in libro confessionum, quod nullum corpus corpori vitam præstat scilicet quod sit corpus tantum. At verò generans siue produciens animalia ex putrefactione siue materia putrefacta, non est nisi cælum cum stellis ac virtutibus celestibus, quæ agunt in

Contraria sententia probatur.

Nota pro Theologis.

Respondetur ad rationes oppositas.

Ob.

Responsa.

illa materia Relinquitur ergo, quod cælum cum stellis siue virtutibus celestibus sit res vivens ut videtur. Nos autem dicimus, quod reuera sicut in prima philosophia vult philosophus. Omne quod fit, fit ex conuenienti tam in naturalibus quam in artificialibus. In naturalibus, ut cum animal facit animal. In artificialibus, ut quando mediante forma in mente artificis efficitur forma consimilis in artificiali. Sed determinatur ibidem à commentatore quibus concurrentibus hoc intelligi debet, ut scilicet forma rei siue similitudo sit in agente non in instrumento, & in agente propinquo non remoto, & essentialiter non accidentaliter. Species enim rei producendæ in esse per instrumentum aliquod, non est in ipso instrumento, ut species imaginis non est in securi vel dolabro: Nec species hominis producendi in esse est in sole, neque in agente accidentaliter, ut in agente non secundum intentionem neque propter finem. Sed quando est agens propriè non ut instrumentum, & agens propinquum, ut homo agit in generando hominem, essentialiter non casu, ut est in eis, quæ fiunt ex causis agentibus propter aliquid, tunc fit quod fit ex conuenienti, & generans vel produciens habet speciem rei agendæ vel producendæ. Porro dans vel agens aliquid actione viuoca habet illud modo viuoco. Agens autem aut dans speciem alicui ex proposito habet illud, quod dat, scilicet speciem illius excellentiore modo. Agens enim aliquid ex proposito, quia agit comprehendendo habet speciem eiusdem in intellectu. Species autem rei modo excellentiore est in intellectu, quam in ipsa re, quia est in maiori puritate, & immaterialitate. Et hoc maximè verum est in intellectu, quam in primo agente. In quo excellentiori modo sunt species rerum quæ in ipsis rebus. Ut enim dicitur in 11. primæ philosophiæ, causæ non tantum sunt in eis, quæ fiunt, sed ea, quæ sunt extrinsecus sunt causa. Super quod dicit commentator, quod primum mouens mouet ad omnes formas, & quod forma primi mouentis est aliquo modo omnes formas, ut autem ibidem exponitur, est principium extrinsecus dupliciter primum & secundum. Primum est commune omnibus mouentibus, & hoc est principium de quo dicit, quod forma primi mouentis est aliquo modo omnes formas. Secundum autem principium, quod est commune, & remotum non est de necessitate conueniens, id est conforme. Hoc autem principium est illud, quod est cæli actio, quod est agens ex natura non ex proposito. Vnde tale agens vel dans aliquid non habet illud, quod dat.

Adhuc ad idem.

C A P. XLIV.

Itaque quod dicit Augustinus, quod nullum corpus corpori vitam præstat, verum est de principio intrinseco, quod per sui unionem viuificat, tale enim non potest esse nisi forma spiritualis. Et huius ratio est, quia ut supra dictum est, vita est vigor, qui non potest procedere nisi à substantia simplici carente extensione propter suam actualitatem, & nobilitatem. Si autem intelligitur de principio extrinseco, sic non est verum, nisi intelligatur, quod non dat vitam per virtutem omnino corporalem. Potest enim corpus celeste habere virtutem aliquam viuificatiuam, per quam dat vitam aliquo modo, quæ quidem non est omnino corporalis, licet habeat esse in corpore. Et ideo ex hoc non sequitur, quod huiusmodi corpus viuatur.

Alius modus respondendi melior.

Potest etiam & aliter dici ad hoc & præobiecta, quod illud est verum de eo, quod dat vitam sicut principium effectiuum, cui principaliter attribuitur forma rei generandæ, & ideo loci non habet, quando agens ex se habet in ratione excitantis illud, quod latitat in rebus. Sicut calor fimi (secundum quod experientia docet) de ouo facit pullum. In alia enim de ouis positus in fimo produciunt pulli sine decubatione gallinæ, nec tamen habet vitam, nec spirituales

virtutes, sed per corporale exterius excitatur spirituale latens interius. Nec huiusmodi productio attribui debet excitanti tanquam principali efficienti, sed magis illi qui illam rationem indidit, qui etiam hoc explicat tempore opportuno. Vnde Aug. libr. 11. de Civitate Dei. Deus operatione qua nunc usque operatur facit ut numeros suos explicent semina, & à quibusdam latentibus ac invisibilibus inuolueris in formas visibiles huius quas aspiciamus decoris euoluunt: & sic intelligi potest in proposito. Sicut enim ex causis nascentium quibus mundus grauidus est secundum Augustinum tempore opportuno animalia quædam produciuntur in esse operatione consimili in specie virtute celesti cooperante, ut in generatione viuoca. Simili modo ex eisdem causis produciuntur quædam animalia in esse, mediante virtute celesti excitante virtutem intra latentem sine operatione consimili. Huiusmodi sunt illa, quæ exeunt in esse ex corporum corruptione. Et sicut prima productio siue virtus ad producendum est indita creaturis modo isto à providentia conditoris, sic & secunda, modo secundo. Vnde Aug. ad Orasium. Multa itaque videmus animalia ex corruptione corporum maximè mortuorum nasci. Nunquid tunc creata sunt ipsa corpora: absit ut tunc creata dicantur quando ipsa corpora, sed corporibus insita sunt, & quodammodo initiata quæ sunt tempore exoritura. Sicut enim semen cuiuslibet arboris habet quandam vim, ut cum obtutum fuerit in terra oritur & virgultum producat, Deinde ramis nihilominus consipata dilatur, Et frondibus ab eisdem ac floribus decorata fructificet: ita est in corpore ut ita dicam quoddam seminatum, vnde suo tempore curate providentia Dei aliqua genera oriantur.

Similitudine declaratur.

De comparatione forma celestium corporum ad vitam inferiorum.

C A P. XLV.

Forma vero celestium corporum licet vita non sit, tamè quo ad quædam nobilior est omni vita inferiorum. Est enim omnino separata à contrarietate, ideoque incorruptibilis est per se ac per accidens loquendo physice, & quantum ad hoc est nobilior tam vita sensitiva, quam vegetatiua. Licet enim neutra composita sit ex contrariis, utraque tamen sequitur contrariorum mixtionem, & ideo utraque est corruptibilis. Præterea forma corporis celestis omnino est inalterabilis, & impassibilis, & quantum ad hoc est nobilior etiam, quam vita intellectiva hominis, quoniam huiusmodi vita est alterabilis, & passibilis quodammodo sequendo complexionem corporis. Denique nobilioris sunt conditionis corpora celestia, quantum ad virtutem insunt in inferiora, quæ scilicet illa in esse produciuntur, & conseruantur, & etiam quantum ad eorum formæ nobilitatem, quæ omnino appetitus materiæ terminatur, quæ scilicet duo non inveniuntur in illis quæ vita perficiuntur. Verum licet corpus celeste nobilior sit corporibus vegetabilium ac sensibilibus quantum ad luminositatis, & incorruptibilitatis ac æteritatis præfactorum proprietatem, tamen non quantum ad vitam suscipiendi aptitudinem siue dignitatem. Forma quippe viuificatiua multarum operationum est principium. Ideoq; corpus ad huiusmodi formam aptum non potest esse, nisi corpus heterogeneum, & quantum ad naturam complexionis, quæ ex multis est causis, & quantum ad esse organizationis. Quæ quia nullam celestem corpus habet, ideo tantam idoneitatem respectu vitæ non habet.

Sed forsitan aliquis obijciat, quod in 11. primæ philosophiæ scriptum est, principium mouens cælum mouet sicut mouet desideratum, & intellectum. Ex quo arguit commentator, quod cælum est animatum, si enim mouetur cælum, sicut desideratum, & intelle-

ctum,

Et tunc illud mobile, quod mouetur ab illo, scilicet celum est desiderans, & intelligens, ac per consequens animatum. At philosophus de ultimo mouente loquitur, qui nullo modo nec per se nec per accidens mouetur, & dicitur mouere, ut desideratum, & intellectum, non quia desideratum sit & intellectum ab ipso primo orbe vel alijs, sed a motore primi orbis. Ponebant enim intelligentias motores orbium, ut iam superius ostensum est. Dicitur autem mouere ut desideratum, & quantum ad effectus, qui fiunt in inferioribus per motum orbis primi, & aliorum, & quantum ad effectum assimilationis ipsorum orbium ipso primo. Motores enim orbium desiderant, & intelligunt ab ipso primo mouente aliquos effectus fieri in istis inferioribus mediante motu corporum supercaelestium, & etiam in ipsis corporibus caelestibus, quorum ipsi sunt motores coniuncti. Effectus in orbibus istis est assimilatio ipsi primo.

Vel potest aliter dici, quod primum mouet, sicut mouet desideratum, & intellectum, non quia ipsa mobilia seu mota scilicet corpora caelestia desiderant, & intelligant ipsum, sed quia ipsum primum mouens mouet sicut illud, quod desideratur, & intelligitur, id est sicut finis mouet desiderantes ipsum, & intelligentes. Hoc est, mouet nullo modo motus. *Vnde commentator ait.* Cum primum mouens mouet, & non mouetur, neque secundum accidens neque secundum se ipsum sicut mouetur anima, quae est in corpore, Necesse est ut iste motor moueat quemadmodum desideratum, & affectatum mouet nos.

Utrum uiuat aliquod animal carens sanguine.

C A P. XLVI.

Quoniam autem in multis locis dicit scriptura, quod animae id est vitae sedes est in sanguine. Videtur quod nec anima, nec vita sit in carentibus sanguine. Econtra vero certa nouimus experientia, quod multa genera piscium viuunt sanguine carētia. Cumque anima sit spiritalis substantia, non habens situm, nec determinans sibi partem in qua sit per incisio- nem. Merito quaeri potest cur in sanguine dicatur habere sedem. Caterum cum sedes animae vel vitae est in sanguine cum in omnibus membris sit sanguis, in omnibus erit sedes vitae. At huic contrarium habetur in libro de motu cordis, ubi dicitur quod cor est proprium vitae domicilium.

Nos itaque dicimus, quod quaedam carentia sanguine viuunt, & animas habent. Cum autem dicitur animae sedes esse in sanguine, ibi dicitur anima vita carnalis, quae finitur morte. Vnde super illud verbum Leuitici. Anima carnis est in sanguine, dicit Augustinus, quod in sanguine aliquid est vitale, quia per ipsum maxime in hac carne uiuitur, quia per omnes corporis venas diffunditur, ipsaque corporis vita anima vocatur, non vita quae migrat, sed quae morte finitur, qua videlicet locutione uiuitur & Apostolus dicens. Non facio animam meam preciosiorem, quam me. Vita ergo hominum temporalis, & vita pecudum in sanguine dicitur esse, quia inter quatuor humores sanguis est temperatissimus, & maxime amicus naturae. Omniaque membra tam solida quam mollia a sanguine tanquam nutrimento habent ortum, quia membrorum omnium sanguis est nutrimentum. Quod ergo dicitur, anima & vita in sanguine habent esse vel sedem, intelligi debet in habentibus sanguinem. Nec ibi sumitur anima pro spiritali substantia, quae est corporis perfectio, uiuificans illud sua praesentia, sed ut dictum est, pro corporali vita, cuius sedes dicitur esse in sanguine, quia sanguis est maxime amicus naturae, ac per hoc maxime conseruatiuus vitae. *Et ut legitur in libro de motu cordis.* Calor, & humor conseruatiua sunt vitae, quae sunt propriae qualitates sanguinis, maxime, quia nutrimentum membrorum est sanguis,

A quorum esse, & ordo est propinqua dispositio ad informationem animae. Ex cuius colligantia cum corpore est vita corporalis. Denique cor dicitur vitae domicilium ratione praesidentiae vis vitalis, & hoc non impedit, quin etiam vita sit in alijs membris.

De quadruplici assignatione sedis vitae in corpore.

C A P. XLVII.

Porro quia sedes animae vel vita quandoque dicitur esse sanguis, ut in Leuitico, quandoque cor in Euangelio, & etiam in libro de motu cordis; Quandoque vero caput, sicut ponitur a Cassiodoro, Et quandoque cerebrum ut assignatur a medicis. Ad hoc defacili potest ex praedictis responderi ex parte, cur scilicet sanguis dicitur sedes vitae, quia maxime est amicus naturae, ac per hoc maxime conseruatiuus est vitae. Similiter etiam dicitur cor domicilium vitae, ratione scilicet praesidentiae vis vitalis, quae primo viget in corde. Cor autem caput dicitur sedes animae, ratio est membri sublimitas, & figura quae bene competit sublimitati rationalis creaturae. Vnde Cassiodorus, plurimi ait, in capite manifestant animam insidere ad similitudinem aliquam diuinitatis, si fas est cum reuerentia tamen dicere, quaelicet omnia ineffabili substantia sua repleat, scriptura tamen cerebro eam insidere confirmat. Dignum est enim ut peteret arcem, quae se nouerat caelesti operatione sublimem, & tali loco praeter cetera versari, unde reliqua membra debuissent competentem regimine gubernari. Nam & ipsa figura capitis sphaeroide pulcherrima est, quam sibi immortalis atque rationalis anima digne faceret mansionem. Item medici ponunt cerebrum esse templum suae sedem animae, & hoc maxime quantum ad illam partem animae, quae est cognitiua. Sicut enim in templo tres sunt partes principales, scilicet vestibulum, consistorium, & apotheca, ita phantastica cellula, logistica, & memorialis, partes sunt cerebri principales. Anima ergo phantastica cellula quasi in vestibulo diuersas per imaginationem suscipit formas. In logistica cellula quasi in consistorio de imaginatis ratione discernit. In memoriali vero cellula quasi in apotheca anima ea, quae imaginatio recipit, ratio discernit, per memoriam conseruat.

Utrum ante organizationem vita sit in embryone.

C A P. XLVIII.

Habet autem quaestionem, utrum in embryone vita sit ante organizationem, videtur enim hoc in libro de animalibus sentire Aristotele, dicens, quod omne conceptum uiuit, sicut viuunt arbores. Et vocat conceptum semen a generante in matrice relictum. In eodem quoque dicit, quod non potest ali quis dicere conceptum animam omnino non habere, & vita priuatum esse. *In libro de motu cordis* sic ordinantur actus animae. Viuit anima, & vegetatur sentit & mouetur, discernit & intelligit, & quae ex illis oriuntur non facile, mirabilia habet efficere. Harumque potentiarum haec prima distantia est quod vitam quasi primam sequuntur ceterae, sine qua nullam ceterarum inesse possibile est. Actus vero consequentes necessario praesupponunt priorem. Cum ergo in embryone vigeant actus consequentes ad vitam actus vegetandi, & augmentandi, & huiusmodi, Relinquitur quod in illo sit actus prior qui est vitae sine vita. Praeterea cum sine virtute vegetabilis ac sensibilis non possit organizari corpus hominis, & praeparari conuenienter ad susceptionem animae rationalis, necesse est ut videtur prius esse vegetabilem ac sensibilem in semine, quam organizato corpori rationalis infundatur. Hoc etiam videtur velle philosophus in libro de animalibus dicens. Necessario erit in conceptu prius anima cibatiua, & cum creuetur erit in eo sensibi-

Figura capitis sphaeroides.

Sententia aient vitam inesse embryoni praeparatur.

fenibilis anima per quam dicitur animal, & non est animal simul. Denique in libro de motu cordis scriptum est. Vitam actu equaliter omnibus inesse necesse est. Equè enim est viuens embryo, & adolescens.

Sententia ne-
ans proba-
re.

Et e contrario potest obijci, quod dicitur in eodem libro, animatum & viuens paria sunt ad se inuicem. Si ergo vivit embryo est corpus animatum, ac per consequens planta vel animal, quorum utrumque falsum est. Ceterum ex hoc sequeretur, quod plures animæ secundum substantiam essent in homine quolibet. Cuius contrarium legitur in libro de ecclesiasticis dogmatibus, ut iam superius dictum est.

Opiniones varia de eadem materia.

C A P. XLIX.

Confutatio
variarum sen-
tentiarum
de numero
animarum
in eodem ho-
mine.

Circa hanc itaque materiam diuersi diuersa sentiunt. Quidam enim prædictis verbis Aristotelis innitentes dicunt, quod embryo vivit ante organizationem, & habet animam vegetatiuam ac sensitiuam ante animæ rationalis infusionem. Et hi ponunt hominem habere tres animas, vel tres animæ substantias. ut iam dictum est aliis. Quidam enim dicunt, quod tres animæ sunt in homine. Quidam vero quod quatuor sunt substantiæ, non tamen tres animæ. At hæc per se contra est Augustino manifeste dicenti non esse plures animas in vno homine. Nam in libro de anima, & spiritu legitur. Anima dum carne exuta est, vinit ac videt, audit, omnesque sensus, & ingenia viuaciter tenet. Homo enim anima sentire diceretur exuta, nisi potentiam sentiendi haberet ex essentia sua. Illaque virtute qua anima sentit sensibilis corpus quod perficit. Alij vero supposito, quod rationalis habeat suam vegetatiuam, & sensitiuam, ponunt necessariò duas vegetatiuas, & duas sensitiuas in eodem esse, prioresque cessare ab operatione fortiori virtute superueniente. At verò, nec hoc videtur probabile, quia teste philosopho, Natura nihil agit frustra, multoque fortius actor naturæ. Si autem esset in homine duplex vegetatiua, & duplex sensitiua, altera esset frustra. Ex hoc etiam sequeretur, quod in homine plures essent animæ per substantiam distinctæ, cum animæ potentia non sit sine substantia. Quidam autem ponunt priores corrumpi rationali adueniente, & tanquam ad tempus commissas completa organizatione deficere. Sed hoc quoque non videtur probabile cum organizatione completa fortius vigeant vegetatiua, & sensitiua eo quod fini suo sunt magis coniunctæ. Denique vnde esset illis deficiendi ratio vel causa, cum animæ huiusmodi non habeant deficere, nisi ex aliqua dissolutione siue corruptione facta circa earum subiecta.

Probabilior Alexandri sententia.

C A P. L.

Embryo im-
proprie vivit.

Possamus ergo dicere sine præiudicio, quod propriè loquendo non vivit embryo eo modo quo illud, quod habet animam siue formam ac perfectionem, dicitur vivere, sed improprie loquendo, & extenso nomine. Sic enim omnia illa dicuntur vivere quibus communicatur aliqua operatio vitæ, siue hoc sit ex animæ præsentia viuificantis id, & informantis, siue ex contiguatione vel continentia cuiuslibet viuificantis, vel viuientis ex animæ præsentia illud informantis. Sic etiam poma vivere dici possunt non quia viuificantur ex animæ præsentia informantis vel viuificantis illa, sed ex influentia quam ex planta recipiunt, cui contigua sunt, sic ergo embryo vivit loquendo improprie, quia non ex præsentia informantis animæ, sed ex influentia quam recipit à corpore continente. Vbi autem dicit Aristoteles, quod conceptum vivit sicut arbores, ibi sumitur vivere pro vegetari. Et hæc dictio sicut notat similitudinem quantum ad genus actus, non quantum ad modum, ut sit sensus. Conce-

ptum, & arbores hæc habent similitudinem inter se, quod vegetatur utrumque.

Explicatur
Aristoteles.

Quod autem dicit idem philosophus, quod dici non potest conceptum animam omnino non habere. Sic debet intelligi, quod habet animam operantem in ipso, id est operationem animæ, non tamen habet animam informantem se. Vnde facièda est vis in hoc, quod addit omnino, quia scilicet non potest vere dici animam omnino, id est quantum ad substantiam, & quantum ad operationem separati à conceptu. Ad hoc autem, quod obiectum est, quod vivere est primus actus animæ quem præsupponunt, consequenter dicimus, quod eodem modo habent ordinem quo habent esse. Cum enim datur alicui vita mediante anima illud informante, consequenter vegetatur ac sentit eadem mediante. Cum autem datur alicui vita aliquo modo ex contiguatione, & continentia alicuius alterius, quod ex animæ præsentia se informantis viuificatur, consequenter vegetatur ac sentit illo mediante à quo continetur, & hoc per influentiam quam ab illo recipit. Et notandum, quod in decisione seminis à generante detelinquitur virtus in semine, quæ inualefcit, & vigoratur à virtute continentis, sicut natura quandoque confortatur, & roboratur opere artificis. Vnde virtus illa seminis sic roborata operatur ad organizationem, præparatque corpus ac reddit congruum ad animæ rationalis susceptionem incessanter cooperante, & influente ipso continente. Vnde non est necesse prius inesse vegetabilem ac sensibilem embryoni per modum informantis, ut sic præparetur ad susceptionem rationalis, sed solummodo per modum exterioris ipsum corpus præparantis, quod debet esse organum ac perfectibile ipsius animæ perficientis. Quod autem dicit philosophus, quod erit in conceptu prius anima cibaria, & postea sensibilis anima, potest intelligi quantum ad operatiuam non quantum ad substantiam informatiuam. Prius enim in eo fiunt operationes vegetatiuæ, quæ sunt alimentò uti, & augmentari, quam opera sensitiuæ, & prius opera sensitiuæ, quam intellectiuæ. Si autem obijciatur, quod non est virtus sine substantia, dicimus, quod est substantia in qua virtus radicatur, & est substantia, qua quandoque virtus deseritur. Vnde potest dici vere, quod nunquam est virtus sine substantia radicali vel deserente. Quod autem animatum, & viuens ad se inuicem paria sunt, intelligitur de viuente per præsentiam viuificantis animæ, quod dicitur viuens proprie. Vbi autem dicit philosophus, quod æquè est viuens embryo, & adolescens, embryo extenso nomine dicitur socius, & organizatus.

Verum in humoribus sit vita.

C A P. LI.

Videntur autem etiam humores vivere, quia nihil resurget, nisi quod vivit. Cum illud, quod resurget de veritate sit humanæ naturæ. Quod autem resurgant humores, patet in corpore saluatoris, in quo resurrexit sanguis, cuius sacramentum est vini specie in sacramento altaris. Sanguis enim ibi sumptus, est glorificatus vivunt ergo humores ut videtur.

At obijci potest e contrario, quia nihil vivit quod non sit colligatum membro, humores autem non sunt colligati membris, sunt enim in partibus corporis sicut in vase scilicet in venis, vnde sit horum diminutio sine læsione corporis. Præterea ipsi humoribus nutriuntur membra. Alimentum autem quo membra nutriuntur non est vitæ subiectum, donec conuersum fuerit in membrum. Denique ab anima nihil instabile, & fluxuum viuificatur, & ideo, nec dicitur vivere, nisi quod habet stabilitatem, & fixationem in corpore, at humores huiusmodi sunt, quia continue fluunt ac resiliunt.

Dicimus ergo, quod vivere dicitur de corpore tri-

pliciter

pliciter accipi poteſt, ſcilicet proprie, minus proprie, & minime proprie. Proprie dicitur vivere illud corpus, quod vnitur animæ ipſum perficienti, ſicut corpus organicum iam auctu ab anima perfectum. Minus proprie dicitur vivere, quod licet non ſit coniunctum animæ perficienti, coniunctum tamen eſt corpori habenti animam vt perfectionem, & licet non habeat animam, tamen habet aliquam vitalem virtutem, per quam & per virtutem alienam, ſcilicet alicuius contigui vel continentis habet operationes conſimiles rei viuæ, ſicut in præcedentibus dictum eſt de embryo- ne, & ſicut de capillis eſt, & vnguibus. Miſime proprie dicitur vivere, quia ex colligatione ſui cum corpore viuente recipit aliquam vegetationem, vnde eſt in diſpoſitione ad vñionem cum corpore viuificato, & eſt ſicut instrumentum reſpectu vitalis virtutis, quamvis non ſit vnitum animæ, nec habeat virtutem vitalem intra ſe. Et per hunc modum dicuntur vivere ſpiritus, & humores, qui deſeruiunt virtuti vitali, & per illam quodammodo in corpore vegetantur, & augmentantur, & reſtaurantur. Vegetantur dico communiter loquendo, eo modo quo dicitur vegetari in corpore, quod non putreſcit vel corrumpitur.

Sic ergo improprie, accepto vivere, concedi poteſt, quod humores viuunt. Si autem proprie accipiat, ſic dicendum eſt, quod non viuunt. Non ſolum reſurget, quod viuit primo modo dicto viuendi, ſed & quod ſecundo ſicut capilli, & vngues. Et etiam quod tertio ſicut humores, qui reſurgent, vt dicunt quidam, fortè ad decentiam repletionis, & vacuitatis in corpore ſiue in venis, vel ad complementum corporis humani.

Quod autem dicit Damascenus. Chriſti corpus eſſe factum ex puriſſimis beatæ Virginis ſanguinibus, non intelligitur de ſanguine, qui eſt vnus ex quatuor humoribus, ſed ibi ſanguis pro carne ſumitur. Rectè tamen illa portio carnis dicitur ſanguis, quæ vim habeat ſeminis. Sanguis autem magis propinquo conformis eſt ſeminis, quam caro. Vnde ſecundum Damasc. in Virgine erat ſemen diuinum. Si autem obiicitur, quod ſanguis eſt propinquior vitæ, quàm cætera, quæ magis diſtant à corde, quia ſcilicet in corde ſecundum Caſſiodorum eſt puriſſimis ſanguis, quod eſt domicilium vitæ, & ita videtur ſanguis vivere. Dicimus, quod huiusmodi propinquitas non eſt eſſe vitæ, ſed potius appetitudo ſuſcipiendi viuificationem, quæ prouenit ex propinquitate vel conformitate harmoniæ ac numerorum, quæ eſt rei viuæ ad animam viuificantem. Denique licet humores nutriantur, & augmententur ex cibis ſanis, & naturæ amicis. Non tamen ſicut quæ viuunt ex influentia animæ perficientis illud, quod continet ipſos humores. Vnde eadem improprietate qua dicuntur vivere, dicuntur & nutriri, & augmentari, prout & dicuntur opera vegetatiuæ, quod ideo dico, quia in aliquo nutriri, & augmentari non eſt opus vegetatiuæ ſicut in igne.

Quod virtus vitalis cauſa ſit anhelitus ac reſpirationis, & cæterorum.

C A P. LII.

Sicut autem ſuperius dictum eſt, per virtutem vitalem ſit dilatatio ſimiliterque reductio, per quas vtraque ſit anhelitus, ac reſpiratio. Eſt autem anhelitus vnus ex voluntariis motibus, mouet enim pectus, & pectoris motus ſit per neruos, qui lacertis inter coſtas poſitis continuantur. Omnis autem motus, qui ſit per neruos & lacertos voluntarius eſt. Hinc eſt, quod homo quando vult ſpiritus ſuum artare poteſt, & reſpirationem prohibere: vtilitas anhelitus ac neceſſitas eſt cuſtodia naturalis caloris in ſua temperantia, vitaliſque ſpiritus reſectio, ſed & animalis ſpiritus generatio. Cuſtodia namque naturalis caloris in ſua temperantia ſit per ingreſſum aeris frigidi temperatè, quo

A refrigeretur eoque recreetur, quæ ex ipſo ſit inflammatio valida ſumofosque vapores emittat, qui ſiunt ex ſanguine, qui eſt caloris naturalis materia. Reſectio quoque ſpiritus vitalis, & generatio ſpiritus animalis ſiunt aeris ingreſſu temperatè frigidi.

Vtilitas ergo, quæ ad corpus ex anhelitu prouenit magna eſt, cum ſit & firmitas, & ſubſiſtencia vitæ per ſpiritus. Spirituum autem firmitas, & robur per naturalis caloris ſit temperantiam, quæ ſcilicet temperantia eſt per temperatum anhelitum, bonitatemque regiminis per cibos, & potus ſanguinem temperantis, quem conſtat eſſe materiam caloris naturalis. Neceſſitas tamen caloris naturalis prior eſt ad anhelitum, quam ad cibum, & potum, maiorque huius quam illorum vtilitas eſt. Nam abſtinere à cibo, & potu diutius poteſt homo, vivere vero diutius non poterit ſi anhelitus priuaretur officio. Denique ſi quem qualiſuffocaueris, quodammodo viuum dimiſeris. Primo omnium ad reſpirationem accelerat aeri quo, quæ ex calore ſunt cordis incommoda, ſedentur. Vaporeſque ſumofi, qui in eo congregati ſunt egrediantur, ſicque calor ad temperantiam ſuam reuertatur. Dehinc ad aquam appetitus eius conuertitur, deinde vero ad cibos.

De corruptione naturalis caloris ex interioribus cauſis.

C A P. LIII.

Q V od autem dicit. Galenus mortis cauſam eſſe naturalis caloris temperantiæ corruptionem, intelligi oportet huiusmodi corruptionem aut ex mouentibus ab interioribus corporis eſſe cauſis, aut exterius aduenientibus. Et quæ quidem ab interioribus mouentur, aut ſunt cauſa corruptionis organorum eius aut qualitatibus ipſius aut materiæ. Corruptionem organorum dico, quæ accidit cerebro vel cordi vel hepati. Cerebrum enim ſi corrumpatur, ceſſat virtus mouens, quæ ab eo ad pectus mittitur, ceſſatque anhelitus, & naturalis calor extinguitur. Corde vero corrupto, virtus vitalis deficit, qua aer à pulmone ad cor trahebatur. Porro ſi corrumpitur hepar ceſſat virtus generans ſanguinem, qui eſt materia caloris naturalis. Horum autem corruptio propter incommodum accidit aut ex malo complexionis, aut ex malo organi. Complexionis malum aut calidum eſt vltra modum exurens, ſicut accidit in febre cauſon. Aut frigidum, ſicut in paſſione, quæ coagulatio dicitur. Morbus organicus eſt, vt apoſtemata calida vel frigida, quæ alicui membrorum illorum accidunt, ſicut phrenetiſis cerebro, vel etiam opilatio, quæ aliquando accidit cerebro, vt in apopleſia aut epilepſia, quibus vtrique ventriculi cerebri frigido, & craſſo humore corrumpuntur. Vnde nec virtus ab eo mouens ad pectus mittitur, & ob hoc anhelitus arctatur, & deficit. Aliquando vero accidit pulmone, vnde nec ad illum penetrat aer, nec per ipſum ad cor, & ob hoc naturalis extinguitur calor. Similiter, & ſi venis hepatis opilatio fiat, ad eum non peruenit aeris recreatio ſed refrigeratur, & deperit ſanguinis generatio. Hæ itaque cauſæ mortem afferunt, & accelerant, & magis, quæ ad cor deſcendunt. Nam quidem, & hepar ſi vehemens illi inferatur incommodum, & mortem parit cito. Si vero parum quoquomodo portatur, & curari poteſt.

Naturalis vero calor accidens corruptio cauſa qualitatis ipſius, Aut propter fortiffimum ſit calorem ſicut in eſurientibus febribus, quæ calorem naturalem penetrant ipſumque diſſoluunt, & annihilant. Et ſimiliter quando quis medicamē nimis calidum ſumpſit, vt euphorbium vel huiusmodi. Aut propter exuberantem frigiditatem, ſicut in paralyſi cæterisque frigidis morbis, qui naturalem calorem extingunt. Similiter, & medicamen bibeti frigidum vt opium vel cicutam accidit caloris naturalis extinctio, & ipſius materiæ

coagu-

Vtilitas anhelitus.

Cauſa mortis.

Complexionis malum, Morbus organicus.

Symptoma.

coagulatio. Corruptio denique materiei naturalis caloris aut ipsius imminutione fit aut augmento. Imminutione quidem sanguinis aut aliquo aliorum humorum euacuatione superabundanti aut fame, aut siti. Dissoluntur enim corporis humiditates, & calor naturalis extinguatur materię suę priuatione. Augmento vero materiei, sicut in morbis, qui ex repletionē fiunt humorum aut aliarum materierum ut cibi vel potus. Corpus enim cum sic repletum est non superest in eo locus aeris respirationi, quem percussat. Fitque ab inde naturalis caloris suffocatio, sicut accidit vltima modum ebrio ex venarum cerebrique repletionē. Fit etiam plerumque mors subita, sicut his quibus corpora sunt pinguissima.

Mors subita
vultus cōtin-
gunt.

De corruptione eiusdem ab exterioribus.

C A P. LIV.

Corruptio vero quę naturali calori ab exterioribus causis accidit, aut ipsius euacuatione fit aut eiusdem ad interiora suppressione, aut etiam repletionē, aut anhelitus priuatione, aut substantię vel qualitatis ipsius corruptione. Euacuatio eius fit, aut per euacuationem substantię ipsius aut materię, euacuatio substantię fit quandoque nimio gaudio quod humusmodi repente accidit, egrediturque calor ad exteriora corporis simul, diffunditurque ac dissoluitur, & refrigerantur quę exteriora corporis, sequiturque mors. Accidit autem in hac specie naturali calori, quod lucernę, si ventus in eam sufflat val dior, ignis etenim soluitur, & extinguatur. Itaque contingit, & nos quodam nimio subitoque gaudio exultantes, repente mortuos esse. Quandoque vero pectori vel cerebro vulnus accidit, & ad eorum concava peruenit, substantiamque naturalis caloris euacuat. Euacuatio materię fit, ut si vulnus alicui fiat, aut venę, aut arteriarum incisio, ac ruptura, defluatque ramdiu sanguis, donec extinguatur calor naturalis, & fiat mors. Accidit enim tunc calori naturali, quod lucernę, cum ab ea defecerit oleum, ut extinguatur. Corruptio naturalis caloris ex eius ad interiora suppressione est, sicut accidit illi cui subitus magnusque fit timor. Ingreditur enim totus naturalis calor ad interiora corporis simul, & conglobatur, & extinguatur, fitque abinde subita hominis mors.

Mors ex
nimio gaudio.

Corruptio
causa reple-
tionis.

Corruptio eiusdem causa repletionis est, ut fit illis, qui aqua suffocantur ex concavitate corporis eorum repletionē a multitudine aquę, ita ut anhelare non possint. Accidit enim tunc ei quod & igni lucernę, si multa sit in ea olei superfusio. Illi enim immergitur ignis, & extinctus petit. Corruptio eius ex anhelitus priuatione fit, sicut accidit illi, cuius os, & nares obturantur, cuiusque ingulam arctatur fimo, & aeris ingressu prohibito, superfluitates fimo cordi superfunduntur, sicque calor naturalis extinguatur. Accidit enim ei, quod & igni lucernę, cum super eū vas spiritus involuitur, & prohibet illi obuium esse aera fumus, quia super ignem conglobatur, unde & extinguatur.

Corruptio ex
vapores.

Corruptio substantię ipsius fit quandoque per aeris mali respirationem, quem miscent humidi putridique vapores, sicut illi qui solvuntur a cadaveribus mortuorum, quę putrida sunt, quęque a paludibus surgunt, & a veteribus foveis, in quibus est lutum magnę putrefactionis. His enim corrumpitur substantia caloris naturalis, unde mortui sunt plerique ad huiusmodi loca descendentes. Illic enim accidit calori naturali, quod & igni lucernę si in multo ponitur fumo, vel in loco ubi multi fortelque vapores surgunt, qui illum extinguunt. Quandoque vero sit reptilium venenatorum morfu vel ictu, quorum virus per corpus hominis diffunditur, calorisque naturalis substantia corrumpitur. Corruptio qualitatis eius fit quandoque, quia nimio calore calefit, dissoluiturque, & refrigeratur, sicut accidit

ei qui diutius in balneo magni caloris immoratur, aut ad æstum solis plurimum, tunc enim accidit ei quod & luci, si iuxta magnū ponatur ignem, aut ad maximum solis calorem. Extinguitur etiam quandoque ubi frigore nimio refrigeratur intantum ut coaguletur, sicut accidit illis quandoque super quos cadit nix. Congelantur enim & moriuntur a naturalis extinctione caloris, cui tunc accidit, quod lucernę, si ponatur in frigoris nimij loco. Hęc de vitali virtute agente sufficiant.

De virtute vitali patiente.

C A P. LV.

Virtus autem vitalis patiens est per quam ira fit & disceptatio quęque indignationem, & extollentiam ministrat. Et dicta est patiens, eo quod naturali calore fiat, cum ab exterioribus eum aliquid commouerit, ita quod sanguinis cordis ebullitio fiat, naturalisque caloris egressus ad corporis exteriora simul, & ad vltionem mouetur animę desiderium in eum qui sibi nocuit. Sic etiam dominatio ac decertatio est naturalis caloris exitus ad exteriora cum anima videri desiderat, & apparere in propatulo, fugam & detectionem indignans ne formidolosa dicatur. Manifestum est autem harum contraria passionum ex contrariis causis fieri. Ira namque contrarius est timor, qui fit per naturalis ingressum caloris simul ad corporis interiora, cum alicui quęvis exterrētia superueniunt, aut ex sonis ut tonitruū, aut ex visis ut serpentis, ferę vel imāginis subitanę. Dominationis autem atque certaminis contraria sunt formido, & fuga, quę sunt per caloris naturalis recessum ad interiora, sic etiam est de alijs. Hę sunt virtutes vitalis passibilis, & agentis diuersitates. Huius virtutis originem, & formam communiores philosophi medicique consenserunt esse cor. In hoc item sicut & in naturali participat homo cum omni rationali animali. Virtus enim vitalis agēs per quam dilationis, & reductionis est actio, vitā omni animam ministrat. Virtus autem passibilis grauitatem, audaciam, & iram animali dat, & in homine quidem ira, & audacia cum cum regimine, & discretionē virtutis rationalis, cuius sedes est cerebrum. Habet enim homo potentiam disponendi iram suam. Scitque discernere tempora quibus certamen est necessarium. Animal autem irrationale cum aliquid ei superuenit, hoc operatur sine vlla animi discretionē. Hęc de vitali virtute dicta sint.

Vit vitalis
patiens.

Ira cōtin-
gunt.

Certaminis
contraria.

C A P. LVI.

De virtute animali, & eius speciebus.

Virtus autem animalis est illa cui cerebrum sedes, & fornax est deputata. Huius species sunt tres. Prima est per quam cerebrum suas operatur actiones, hoc est per quam regimen stat, & huius totalitas dicitur mens. Alię vero duę sunt per quas medianibus nervis sensus fit, & voluntarius motus. Prima quidē quę mens, & cogitatio dicitur, si diuisionem susceperit in tres partes distribuitur, in virtutem scilicet, per quam fit phantasia, & in illā quę cogitationi præest, & illam per quam fit memoria. His autem a ceteris animalibus differt homo, suntque ei proprię, maximē autem cogitatio. Hęc enim aliarum duarum firmitas est & robur, phantasię scilicet & memorię, quę propter illam sunt factę: per cogitationem namque discretio fit, & iudicium regimenque, & rerum ad invicem intelliguntur discrepantię. Animalia vero irrationalia propriam operantur actionem siue aliqua discretionis via. Sicut equi propria actio cursus est, tauri aratio, Accipitris venatio, canis quoque custodia domus, &c.

arum

Statio vir-
tutum ani-
malium.

Harum trium virtutum cuique statio, & locus pro-
prius deputatus est. Phantasia scilicet duo ventriculi
proræ cerebri, memoriæ verò posterior cerebri pars,
& cogitationi medium. In his ventriculis est spiritus
animalis, cuius per has virtutes actio est. Et unaque-
que propriam habet actionem. Phantasia actio est
res formare, & imaginari, & ad cogitationem trans-
mittere. Cogitatio verò res imaginatas speculatur, ut
actiones, & artes, & scientias, earumque regimen
atque dispositionem. Et siquidem est de ijs actioni-
bus, quæ manu fiunt, sequitur constitutio, & propo-
situm agendi, deinde verò membrorum motus vol-
untarius. Si autem est ex his, quæ tantum conseruan-
tur, sequitur illam custodia, id est actio memoriæ. Ipsa
enim est virtus qua res conseruat, quas cogitatio in-
tellectus ordinavit, & formavit, suisque locis impres-
sit. Durant ergo firmæ stabilesque donec necessaria
sit earum educitio à potentia in actum. Hæ sunt ergo
actiones virtutis animalis per quas regimen fit. Porro
virtutis sentientis, & virtutis mouentis operationes
extrahet cerebrum meditatione nervorum, quæ sen-
sui motuique sunt organa voluntaria, cum aliquis spi-
ritus animalis, qui in cerebri ventriculis est, & in ner-
uis mittatur ad omnia membra. Vnde cum aliquis
nervorum qui ad aliquod membrorum illud pervenit
inciditur, membrum illud sensu motuque priuatur.

Alia divisio virium anime secundum quosdam.

CAPVT LVII.

Guilielmus de Conchis. Virtus ergo est possibilitas
in mēbris constituta, quod est suum perficiens.
Cūq; tres sint species virtutis, scilicet naturalis, & spiritua-
lis, & animalis. Naturalis quadrisariam dividitur. Est
enim appetitiva, retentiva, digestiva, expulsiua. Vis appeti-
tiva per calidum, & siccum operatur. Hoc enim in
homine sic contingit, hominis superficies calore ex-
teriori, vel longo labore exiccatur, quæ suam inani-
tionem sentiens trahit succum à carne, earo ab inte-
stinis, intestina ab hepate, hepar à patrefamilias, id est
à stomacho, qui omnibus ministrat unde viuunt, sed
nullum sibi. Stomachus sentiens inanitionem suā per
quosdam nervos calidos & siccos, qui in ore eius exi-
stunt, potum & cibum desiderare incipit, & appetere,
& hoc est opus appetitiuæ virtutis.

Sed quia cibus crassus est, & durus, necesse fuit, ut
priusquam stomachum intraret subtiliaretur, ad hoc
ergo dentes parati sunt, nati ex flegmate per gingivas
descendente ex frigiditate densato, & spissato, & in-
durato, ut cibum cōterant. Quorum primi dicuntur
inseisori, horum est pars à parte separare. Circa
illos sunt qui dicuntur canini, horum est quæ dura
sunt frangere, Vltimi sunt molares. Lingua etiā huic
operi deseruit, quia ad manus molendinarii more sic
in ore præparatus per ociophagum in stomachum per
portam, cuius est amplius introitus descendit. Sed
quia nil valeret recipere, si statim emitteretur, fuit
necessaria vis retentiva. Hanc operatur stomachus per
frigidum & siccum, quia iterum nil valeret retinere,
nisi mutaretur. Incipit vis digestiva, quæ per calidum
& humidum operatur. Cibo ergo in speciem pitæ tan-
mutato, stomachus quod cibi necessarium est reti-
net, & in sui substantia mutat. Reliquum verò sibi
superfluum, & aliis membris necessarium vi expulsi-
ua, quæ per frigidum & humidum operatur expellit,
ut postea plenius dicetur: Hæ sunt ergo naturalis vir-
tutis operationes in homine, præter quas sunt et, &
aliz duæ, scilicet augmentum & somnus, de quibus
ad præsens breuiter tangemus. Augmentum ergo in
nobis ex calido humidoque perficitur. Quod enim a-
liquid ascendit, est caloris, quod spissatur humidita-
tis, huius enim est dilatare, & diffundi. Somnus autem
est quies animalium virtutum cum intensione natu-
ralium. Dum enim homo dormit, cessant animales

SPEC. NATURALE.

A virtutes, quia tunc nec intelligit, nec discernit, nec
meminit, nec sentit, nec voluntariè mouetur. At ve-
rò tunc actiones naturales augmentantur, quia natura
scilicet à cura exteriorum libera intus operatur.

De virtute spiritali, & eius instrumentis.

CAPVT LVIII.

Autor. Porro secunda virtus, quæ dicitur spiri-
talis, ipsa est, quæ à ceteris auctoribus dicitur
vitalis, & videtur hic sumi genus pro specie, quia
sicut legitur in libris medicinæ, spiritus per quos fir-
mitas corporis, & subsistentia fit, sunt tres, scilicet natu-
ralis, & animalis, à quibus nomina fortiuntur
tres vires animæ. Vt enim dicit Hali in libro regalis dispo-
sitionis. Spiritus naturalis generatur in hepate, vitalis
in corde, animalis in cerebri ventriculis. Guilielmus de
Conchis. Virtus ergo spiritalis est possibilitas attra-
hendi, & emittendi aëra. Huius fundamentum ac se-
des est cor.

Si autem queris, quæ fuit necessitas attrahendi, &
emittendi aëra, dico quod maxima, ne scilicet interior
calor intestina comburat, sed debito modo tempe-
rentur. Sed quoniam ter conuertibilis est, citoque in
interioribus accenditur, oportet, quod expellatur, &
frigidus recipiatur. Hinc est, quod in acutis ægritu-
dinibus os aperimus grauiusque spiramus, quia natu-
ra propter nimium feruorem captat aëris temperiem.
De huius autem instrumento scito, quod sumi pars,
quæ in hepate nascitur, transiens per arterias, quæ à
corde ad hepar extenduntur, quod spissitudinis habet
deponit, subtiliataque ad cor perueniens ipsum dila-
tat, & tunc aerem attrahit. Deinde ipsum constri-
git, & tunc aerem expellit: huic actioni pulmo dese-
ruit, qui ideo cordi suppositus est, ut superfluitates,
quæ cum aere influunt expellat, ne venientes ad cor
ipsum lædant. Habes ergo virtutis spiritalis instru-
mentum, & opus, restat nunc ut de virtutis animalis
instrumento aliquid dicamus.

De instrumento virtutis animalis.

CAPVT LIX.

Autor. De ipsa quippe virtute animali, & eius spe-
ciebus, in quibus sensus, & ratio comprehendun-
tur, latiores tractatus libris sequentibus reseruamus,
quoniam in præsentis libro de illis animæ viribus qui-
bus corpus suum vegetat, & sustentat principaliter
intendimus. Quod ergo ad hanc materiam vtrinque
attinet, de instrumento virtutis eius corporeo ad
præsens pauca dicere sufficiat. Guilielmus de Conchis.
Prædicta ergo substantia, quæ in hepate fumus humi-
dus existit, subtiliataque perueniens ad cor ipsum di-
latat, & constingit à corde ad cerebrum per vasa
subtiliata ascendit. Deinde transiendo per subtilissi-
mum rete, quod est circa cerebrum colando ita sub-
tilis efficitur, quod ibi præ sui subtilitate spiritus di-
citur, cum tamen aërea substantia sit. Et hoc est in-
strumentum virtutis animalis, quia transiens ad di-
uersa loca diuersas actiones animales perficit.

Hanc verò substantiam voluerunt quidam esse a-
nimam, quod quidem in brutis animalibus facile
posset concedere, sed nullo modo in homine. Et si
enim subtile quid est, tamen corpus est, quotidieque
crefcit ac decrefcit, quorum nihil in hominis anima
contingit. Cæterumque hæc eadem substantia, cum
indissolubilis sit anima, dissolui potest. Hæc tamen
aërea substantia igniri, & in ignem transire, vel in a-
quam spissari potest. Hoc enim aeris proprium est.
Denique si anima esset, cum igni similis sit non læde-
retur ab igne, ut quid ergo timeremus flammam ge-
hiennæ? Est itaque substantia hæc in homine non ani-
ma, sed instrumentum animæ. Huius instrumenti ve-

Cur respira-
mus?

Spiritus vi-
talis non est
anima.

Eccc

potius

Dura mater
Pia mater

potius animæ per hoc instrumentum actiones eius prodeunt à capite. Sub craneo quippe sunt duæ pelliculæ, quarum propinquior cranio durior ac siccior physica dura mater dicitur. Quæ vero propinquior est cerebro, ne ipsum lædatur, est tenerior, & pia mater appellatur. Ex his omnes humani corporis nervi nascuntur, unde & matres dicuntur. Sed ex pia matre nascuntur illi, qui sensuum instrumenta sunt, & ad proram capitis tendentes ibi tumorem quandam faciunt. Ex dura vero matre nascuntur illi, qui voluntarij motus instrumenta sunt, & ad puppim capitis tendunt, ibique tumorem quandam efficiunt. Sub his autem pelliculis est cerebrum natura frigidum, & humidum.

Porro in capite sunt tres cellulæ, una, scilicet in prora, & altera in medio, tertia in puppi. Prima dicitur phantastica, id est, vidualis, quoniam in ea videt anima, & intelligit. Huius cerebrum calidum est, & siccum, ut calore sicco cuius est attrahere formas, & colores sibi attrahat exteriorum. Media vero dicitur logistica, id est, rationalis, quoniam anima res viuas in ea discernit, figurat enim & colores quas vis phantastica intus trahit, logistica vis ad se contrahit, ibique rem à re discernit, huius cellulæ cerebrum temperatum existit, quia distemperies rationem impedit. Postrema denique dicitur memorialis, quia in ea exercet anima memoriam. Quod enim anima per primam cellulam attraxit, & in media discreuit per quoddam foramen, quod inter mediam, & postremam est, ad postremam transmittit. Hoc quidem foramen caruncula similis capiti muliebri vberis obstruit. Cumque anima vult aliquid novum memoriæ commendare, vel vetus ad memoriam reuocare, remouet se caruncula illa, sicque foramen aperitur, quo peracto ne alia donec reuocentur exeant, iterum obstruitur, huius cellulæ cerebrum frigidum est ac siccum, frigidi enim ac sicci est constringere ac retinere.

De impedimentis actionum eius per impedimenta instrumentorum.

CAP. LX.

Si vero qualitates istæ cerebri mutatz sint, prædictæ actiones minuuntur. Si enim aliquis habet cerebrum postremæ cellulæ humidum malæ memoriæ est, quoniam humiditas defluit ac figuras & colores turbat. Ideoque malam memoriam vocant auctores madidam. Si vero distemperatum est cerebrum mediæ cellulæ homo penitus est amens sine ratione. Verumtamen quanto plus distemperatum est, tanto est homo minoris rationis, & quanto minus, maioris. Similiter etiam est de priori cellula. Si enim cerebrum frigidissimum est, homo stupidus est ac sine ingenio. Et quanto plus frigidum est, erit ingenij tardioris, quanto minus, acutioris: probata sunt ista per vulnera in partibus illis recepta. Cum enim aliquis esset boni ingenij rationis ac memoriæ, notauerunt physici, quod accepto in prima cellula vulnere, vim quidem intelligendi amiserat, rationem tantum ac memoriam retinebat. Quod esse Galenus sic se probasse narrat. Cum quidam accepto ibi vulnere demens fieret, & in cœnaculo figuli esset, dixit ei Galenus: Ostende mihi ollam, qui statim deiecit illam, deindeque subiunxit: Ostende mihi figulum, qui statim præcipitare voluit illum. Apparet ergo, quod discretionem habebat, qui figulum ab olla discernebat. Eodem argumento constat, quod memoriam prius cognitorum habebat. Item quandoque visum est, quod aliquis accepto vulnere in postrema cellula, memoriam amisit, & intelligentiam rationemque retinuit. Narrat etiam Solinus in polyhistore, quendam accepto ibi vulnere ad tantam obliuionem deuenisse, quod nesciebat se nomen habuisse. Alius quoque visus est, qui læsa cellula media rationem amisit, memoriam tamen, & vim phantasticam retinuit. Iure ergo dixe-

Mala memoria ma-
lida.Distinctio
& usus cel-
larum pro-
batur.

A runt antiqui, caput sapientiæ sedem esse, vel Mineruam in cerebro natam esse, quoniam ea, quæ sapientem faciunt, intelligentia, scilicet ratio ac memoria sedem habent in capite. In eodem quoque capite sunt quinque sensuum fenestræ.

Alia diuisio virium animæ secundum Philosophos.

CAPVT LXI.

AUtor. Sciendum autem, quod supradicta virium animæ diuisio posita est à medicis, sed est alia, quæ posita est ab Auicenna cæterisque philosophis. Si quidem & Auicenna, qui in primo can. medicinæ supradicto modo diuidit eas ut medicus, idem in libr. de anima alio modo diuidit eas ut philosophus. Iuxta quæ modum scilicet physicum de his amodo differendo procedemus. *Auicenna in libro de anima.* Vis & virtus, & potentia ex eo, quod est vis essentialiter, & principaliter est ad aliud cuius est principium, & non alterius. Ergo vires non sunt, nisi principia propriarum actionum principaliter. Possibile tamen est, ut una vis sit principium multarum actionum secundario, quæ sunt quasi rami ipsius. Omnis itaque vis habet actionem principalem, in qua non conuenit cum alia vi.

Dicamus ergo quod vires animales primo diuiduntur in tres. Prima est vegetabilis, quæ est prima perfectio corporis naturalis instrumentalis, in hoc, quod generatur, & nutritur, & augmentatur. Secunda sensibilis, quæ est perfectio prima corporis naturalis instrumentalis secundum quod apprehendit particularia, & materialia, & mouetur voluntate. Tertia humana, quæ est perfectio prima corporis naturalis instrumentalis, secundum quod attribuitur ei agere actiones deliberationis electione, & adiuuante meditando, secundum hoc quod apprehendit vniuersalia. Ex lib. de natu. re. Potentia tamen animæ secundum Aristotelem quinque sunt scilicet vegetatiuum, sensituum, appetitiuum, motiuium secundum locum, intellectiuium. Sed Auicenna sub sensibili comprehendit tres medias quinque prædictarum. In plantis quidem est vegetabilis sola, & ibi non debet dici potentia, sed anima. In brutis autem sunt duæ, nec vegetabilis debet in eis dici anima, sed potentia, quia materialis est ad sensibilem. In homine vero sunt tres, quarum duæ non debent in eo dici animæ, sed potentia, quia materiales sunt ad animam rationalem.

De differentia earum ad inuicem.

CAPVT LXII.

Vegabilis à cæteris differt, quia cognitius non est. Cæteræ vero differunt inter se, quia sensibilis per affectum in rem spiritalem non potest. Rationalis vero potest. Cæterum rationalis à cæteris differt, quia separata esse potest. Cæteræ vero sunt inseparabiles. Denique rationalis ab intellectiua differt, quia rationalis ratiocinando mouetur de forma in formam, intellectiua vero nequaquam: *Alberius.* Anima secundum omnes philosophos vegetabilis, & sensibilis, & rationalis in homine sunt una substantia, & anima una, & actus vnus. Nec anima vegetabilis est in eo ante sensibilem tempore, licet prius manifestentur operationes eius. Non enim vegetabilis, & sensibilis in homine sunt ab agente intrinseco, sed animæ rationalis substantia secundum se tota est per creationem, quia infunditur corpori organico. Et in quibusdam partibus eius operatur opera vegetatiuæ, in quibusdam sensitiuæ. Nec est dicendum, quod anima vegetabilis vel sensibilis in semine sit sicut actus in potentia, sed sicut artificium in artifice. Non est ergo eiusdem rationis vegetabile in plantis, & animalibus, quia in plantis est species, in animalibus autem potentia tantum, & non species. Similiter sensibile in brutis est spe-

Tres vires a-
nimalesPotentia a-
nimæ quin-
que secundum
AristotelemVegetabilis
manifestatur
ante sensibilem

est species, in homine verò potentia, non species. In plantis quidem sufficit ad vegetabile materia seminis cum virtute cælesti sine operatione masculi. In brutis autem oportet in materia masculi esse semen, quod substantificat, & mouet materiam, quoniam aliter non egredereetur animal sensibile. In hominibus verò propter virtutem diuinā ipsius intellectus exigitur ipsius animæ creatio extrinsecus. *Ex libro sententiarum vii.* Actio animæ vegetabilis est vegetare, & generare. Vegetare est mouere partes vegetabiles à centro ad extrema. Generare verò est rem ex re consimilem procreare. Actio animæ sensibilis est sensus, & motus. Sentire quidem formas crassorum corporum in tempore, & mouere per loca. Actio animæ rationalis est sentire formas intellectuum subtiles, & moueri intellectibus non in tempore, & non in loco. Actio intelligentiæ est apprehensio omnium formarum intellectuum sine tempore, & sine inquisitione, sine negocio, & sine alia causa, præter suam essentiam, quia perfectè plena est.

De anima vegetabili, & eius operationibus.

CAPVT LXIII.

Aristo. in lib. de anima. Anima quidem vegetatiua siue nutritiua omnibus viuentibus primo inest, maximè, quia communis est potentia animæ, secundum quam inest omnibus viuere, cuius opera sunt generare, & alimento uti. Nihil autem augmentatur neque corrumpitur physicè, nisi quod alitur, nec quicquam alitur, quod non vitam communicet. Et anima quidem est causa alimenti, & augmenti ac decrementi. Ignis verò natura non est horum causa simpliciter, ut quibusdam falso videtur, sed concausa quodammodo. Ignis autem augmentans est in infinitum, quousque combustibile est, ea verò quæ per naturam constituuntur, habent omnia finem ac terminum quantitate, & augmento. Et aqua quidem igni alimentum est. Ignis autem non alit aquam. Quoniam ergo tria sunt, alens, & quod alitur, & quo alitur. Primum quidem anima, secundum verò corpus, tertium est alimentum.

Porro alimentum omne necessarium est posse decoqui, & operari calore decoctionem vel digestionem, unde animatum omne calorem habet. Differt autem animatum ab inanimato in viuendo, sed multiplex dicitur viuere, & ideo multæ sunt actiones vel differentie vitæ scilicet intelligere, sentire, moueri, quiescere, nutrire, augeri, & minui. Omne enim quod nutritur, necessariò vivit, nec vivit nisi dum potest accipere nutrimentum. Illud autem viuere solum dicimus, cui inest vnum aliquod prædictorum modorum, id est aliqua prædictarum quatuor actionum vel differentiarum vitæ. *Idem in lib. i.* Dicit autem Leucippus vitæ terminum esse respirationem, vel secundum translationem anhelitum esse diffinitionem vitæ.

De viribus vegetabilibus.

CAPVT LXIV.

Avicenna ubi supra. Anima itaque vegetabilis habet tres vires. Vnam scilicet nutritiuam, quæ conuertit nutrimentum à corporalitate in qua erat, in similitudinem corporis in quo est, & vnit ei propter restorationem ipsius, quod resolutum est ab illo. Aliam augmentatiuam, quæ auget corpus in quo est corpore, quod ei nutritiua assimilatur augmento proportionali in omnibus suis dimensionibus, quæ sunt longitudo, latitudo, spissitudo, ut rem ad perfectionem perducatur. Tertiam generatiuam, quæ accipit in corpore in quo est partem ei similem in potentia, & operatur in ea per attractionem aliorum corporum, quæ assimilantur illi generi, & commisceatur, conuertiturque eam in similitudinem ipsius in effectu. *Albertus.* Vis quidem generatiua semper adest, sed non semper operatur, quia frequenter ab opere per accidens im-

peditur, & hoc vel debilitate organi, ut in iuuenibus, Vel ex defectu instrumenti, quod est calor, ut in senibus, & frigidis, Vel ex defectu seminis. Similiter augmentatiua semper adest, sed impeditur plerumque tam ex parte instrumenti, quam ex parte illius, quod debet augeri. Porro nutritiua semper operatur quamdiu viuatur. Est autem generatiua finis à quo denominatur, & diffinitur vegetabilis anima. Nutritiua quippe non attingit nisi restorationem materiæ individui. Vnde cum materia non sit finis, nutritiua non potest esse finis. Idem quoque iudicium est de augmentatiua, quæ tamen ducit ad perfectionem, & figuram quantitatis. Generatiua verò tendit ad saluationem formæ ac speciei, quæ simpliciter est finis. Ideoque dicitur esse finis in his dumtaxat, in quibus vegetatiua est ut species, hoc est in plantis. Possunt itaque omnes vires animæ vegetabilis dupliciter ordinari, vel secundum respectum individui, vel secundum respectum speciei. Secundum primum modum generatiua erit prima, & sequetur eam nutritiua. Vltima verò erit augmentatiua. Porro iuxta secundum modum generatiua erit vltima, cui scilicet ministrat augmentatiua corroborando organa à quibus deciditur generationis semen. Nutritiua verò seruit utrique ministrando materiam.

De instrumento earum ac finibus.

CAPVT LXV.

Omniū autem virium vegetabilium calor est instrumentum. Sed probat Auicenna. quod maior calor est instrumentum augmentatiuæ, quam nutritiuæ, quia scilicet maioris est virtutis extendere membra radicalia quæ dura sunt, & conuertere cibum in substantiam, & quantitatem acuti, quod per instrumentum suum facit augmentatiua, quam conuertere substantiam cibi tantum in substantiam nutriti, quod per suum facit nutritiua. Sic utique maioris virtutis calor est instrumentum augmentatiuæ, quam nutritiuæ. Eius tamen calor agit triplici virtute, scilicet ignis ac cæli, & animæ. Et huic calori obedit frigiditas coagulans, illisque ambobus obediunt humidum, & siccum recipiendo ac tenendo figuram, virtutis quoque generatiuæ instrumentum principale est calidum, secundum quod est coniunctum calido cæli, & calido animæ.

Secundario autem eius instrumentum est frigidum. Quibus scilicet duobus (ut dictum est) obediunt humidum, & siccum. Quod autem his adiuncta debeatur esse vis cæli, & vis animæ patet per Aristotem in lib. de animalibus sic dicentem. Duricies, & mollicies atque viscositas, atque omnia accidentia similiter erunt in membris animatis ex calore, & frigiditate, mixtura verò ex qua quædam caro, & quoddam os non ex caliditate & frigiditate erit, sed ex motu generationis secundum quem illud, quod est in actu, est ex illo, quod est in potentia, sicut etiam accidit rebus artificialibus. Calor enim & frigus faciunt molle ac durum in ferro, gladius autem efficitur ex motu instrumenti, quod mouetur secundum scientiam artificis, quoniam ars est principium, & forma illius, quod erit.

Finium quoque differentia est, finis enim nutritiuæ est per incorporationem cibi corpus animatum saluare. Finis augmentatiuæ est per incorporationem cibi quanti corpus ad perfectam magnitudinem secundum figuram conducere. Vnde augmentatiua indiget maiori calore, qui sufficiat organa extendendo, & cibum addendo ad magnitudinem debita speciei perducere. Similiter & superfluum nutrimenti super quod operatur generatiua, est potentia totum corpus organicum non alij corpori addibile, sicut fuit cibus nutritiuæ, & augmentatiuæ, propter hoc ibi maxime oportet ut operetur seminis transmutatiua, & organorum formatiua. Sic ergo patet, quod licet nutrimentum secundum substantiam materiæ sit idem, non tamen

Generatiua finis vegetatiua, non nutritiua.

Calor principium instrumentum vegetatiua.

Instrumentum secundarium.

Finis nutritiua & augmentatiua.

idem est secundum speciei rationem. Alia quippe virtus est in ipso à virtute nutritiva, quæ est in hepate. Alia verò à virtute augmentativa, quæ est in fonte caloris, scilicet in corde. Alia quoque à virtute generativa, quæ est in vasis seminarijs. Per has ergo virtutes in cibum descendentes trahitur in diuersas rationes, quæ fiunt ei specificæ, secundum quod ad diuersas potentias vegetabilis comparatur.

De instrumento vis nutritiva.

CAPVT LXVI.

Primum itaque nutritiuæ instrumentum est calor naturalis, sed ille calor est in triplici virtute, sicut dicit Aristot. in lib. de animalibus. Natura, inquit, quæ est conueniens elemento terminanti virtutem, scilicet ignis generat animalia, neque apparet sustentata, nisi sustentetur in rebus humidis aut siccis. Et præter hanc in corpore sunt calor animalis, nec in spermate tantum, sed in qualibet aliarum naturarum superfluitatum, id est in materia seminis, & in sanguine, & in humoribus. Calor enim digestiuus, qui congregat partes homogenias sibi, hoc est subtile, & spiritale, dulce, humidum, & disgregat heterogenia sibi, hoc est crassum, terrestre, aquosum expellendo. Ille est de natura ignis, sed calor, qui est principium viuificabilitatis in parte cibi, qui incorporatur est propriè calor cælestis, ac præcipuè qui est à lumine solis. Calor autem alteratiuus ad speciem carnis, & ad speciem ossis dicitur calor animalis, & est ab anima. Et calor quidem vnus est in subiecto, sed triplex in virtute, scilicet cæli, & elementi, & animæ. Cumque istæ sint operationes principales animæ vegetatiuæ, rectè ponitur calor vt proprium instrumentum eius in triplici virtute.

Calor agit in virtute anima:

Patet itaque quod necesse est calorem agere in virtute animæ, quod etiam probat Arist. in lib. de animalibus hoc modo. Calor, inquit, innaturalis, consumptiuus est ac destructiuus substantiæ. Calor autem naturalis conseruatiuus est principium vitæ. Agit ergo in cæli virtute, quia calor cæli principium est vitæ. Porro frigiditas, quæ est in corpore humano obsequitur, vt dicit Auicenna, secundario membra coagulando. Frigiditatis enim proprium est coagulare humidum illud intra continendo. Hisque duabus virtutibus obsequuntur duæ virtutes passiuæ, scilicet humidum & siccum, & hoc duobus modis scilicet ad substantiam membrorum, & ad figuram ac speciem eorum. Ad substantiam, quia humidum per actionem caloris digerentis, & frigidi continentis continuatur siccum. Siccum autem per actionem eorundem terminatur humidum. Ad figuram verò speciemque membrorum, quia humidum calido cedit, quasi imprimenti circumstantando ipsum, vt legitur in 4. lib. Methæo. Sicque speciei ac figuræ est receptiuum, sed non retentiuum. Siccum autem retentiuum est, sed non receptiuum. Ideoque commixtum ex humido, & sicco bene receptiuum est, propter humidum, & bene retentiuum propter siccum. Ideoque humidum est causa vitæ, & materia. Omnes enim causæ longioris vitæ consistunt in humido difficulter siccabili, & in calido difficulter infrigidabili.

De ipsius actione.

CAPVT LXVII.

Actiones vegetatiuæ.

A Vicen. ubi supra. De actionibus quidem virtutum vegetabilium sciendum, quod nutrimentum non semper permutatur in naturam nutriendi subito, sed primo permutatur aliquantulum à sua qualitate, & aptatur per mutationem in substantiam nutriendi, id est eius quod nutriendo debet vniri, in quo operatur virtus digestiua nutritiuæ deseruiens. Hæc est enim quæ nutrimentum in animali diffundit, &

A præparat ad hoc vt diffundatur æqualiter. Deinde virtus nutritiua permutat illud in aliud primo sanguineum, & post in sanguinem & humores, ex quibus fit constitutio corporis, sed omne membrum habet nutritiuam propriam, quæ permutat nutrimentum in similitudinem eius propriam, & vnit ei. Virtus ergo nutritiua restaurat, & assimilatur, & vnit, non solum ad hoc necessarium est nutrimentum, vt restauret, quod solum est, sed etiam natura eo indiget ad augmentandum corpus quousque, scilicet perficiatur augmentum. Postea enim non eget eo, nisi ad supplendum, quod solum est.

Ex virtutibus ergo animæ vegetabilis virtus nutritiua operatur omni tempore vitæ singularis, quæ dum permanferit actiones suas exercens, vegetabile, & animal viuæ erunt. Si autem destructa fuerit, viuæ non erunt. Instrumentum autem (vt dictum est) primum huius virtutis est calor naturalis, calor enim aptus est ad mouendum materias. Post hunc sequitur frigiditas ad faciendum eas quiescere in suis operationibus, & perfectionibus. Qualitatum vero passiuarum instrumentum primum est humiditas, quæ est receptibilis figuræ, quam sequitur siccitas, quæ conseruat figuram, & inuat eam ad retinendum formam. *Albertus.* Nutritiuæ virtutis actus non sunt eiusdem rationis in animalibus, & plantis, nisi secundum genus. Cum enim nutriens plantam sit assimilatiuum plantæ, & nutriens animal sit assimilatiuum animali. Patet, quod id, quod nutrit hinc, & inde non est in eadem specie nutrimenti, alioquin ex eiusdem speciei nutrimento aptum natum esset fieri lignum, & caro, quod vtique falsum est, similiter etiam est de generatiua. Nam in plantis quidem generat lignum ex superfluo nutrimenti, ex quo aptum est natum fieri lignum. In animali vero generat carnes, & ossa corporis animati, quæ apta nata sunt fieri ex superfluo alimento vel nutrimento animalis.

De unitate virtutis nutritiuæ.

CAPVT LXVIII.

Vna sola est nutritiua, quæ est pars vegetabilis animæ, plures tamen ab ipsa causatæ secundum diuersitates complexionis omnium membrorum similitum. Cum enim anima sit motor corporis, non mouet ipsum nisi impressiones influendo illi, secundum quas anima potest ab ipsa etiam moueri, quæ scilicet impressiones animales sunt virtutes affixæ membris. Et in corpore quidem vt in subiecto sunt, sed tamen ab ipsa causatæ, & influxu sunt ipsi corpori. Cumque membra dissimilia non nutriantur immediate, sed per similia, quæ immediate nutriuntur, & ex quibus illa componuntur, oportet illas virtutes affixas membris præcipuè multiplicatas esse secundum numerum, & complexionem membrorum similitum. Verum licet vna conuertatur in os, alia in carnem, alia in venam, & sic de cæteris. Quia tamen huiusmodi termini qui sunt particularium operum, non propriè secundum speciem distinguunt operationem efficientis. Ideo virtutes illæ non propriè differunt specie, sed numero, & materia. Neque enim dicendum est, quod neruus, & os, & huiusmodi sunt organa nutritiuæ, sed potius materia circa quam operatur nutritiua in organo existens, vt in hepate vel in corde. Organa quippe sunt officialia membra, quæ ad officium aliquod spirituale sunt ordinata, vt oculus ad visum, auris ad auditum. Est ergo alia reductio istarum virtutum ad nutritiuam, quam virtutum ad animam, & membrorum ad cor. Vires enim reducuntur ad animam vt ad substantiam & subiectum in quo sunt. Membra vero ad cor vt principium ex quo generantur, & à quo recipiunt influxum vitæ. Iste autem vires reducuntur ad nutritiuam, sicut instrumenta quædam in quibus operatur nutrimentum. Et nutritiua quidem habet actum &

motum,

motum, qui est assimilando nutrimentum vnire substantiæ nutriendi per cibum aduenientem. Est tamen nutritio vnus motus, qui est in nutrimento, simplex quidem. Quem tamen præcedunt quidam motus ex parte nutrimenti, quod per digestiuam transmutatur ex contraiacentibus passionibus, & assimilatur membris, ac per calorem naturalem purius eleuatur sursum ad nutrimentum superiorum, & crassius deprimatur inferius ad nutrimentum inferiorum. Et calor quidem ignis consumit, sed calor digestiuus non agit tantum secundum proprietatem ignis, immo etiam secundum animæ virtutem, & secundum virtutem celestem. Cumque nutritio sit motus in partibus nutrimenti, cuius est reficere secundum materiæ partes effluentes ac refluentes, manifestum est id quod recipit hunc influxum esse motus illius subiectum, videlicet ipsum nutrimentum. Nam & si cibus transmutatur, non transmutatur motus nutritionis, sed alterationis quæ ad nutrimentum exigitur. Denique licet nutrimentum eiudem sit dispositionis ante & post secundum formam, non tamen secundum materiæ partes, vt ex prædictis apparet.

De digestionē prima ei subseruiente.

CAPVT LXIX.

G Vielmus de Conchis. Cum (vt superius dictum est) vim retentiuam operetur stomachus per frigidū & siccum qualiter dicitur digerere & coquere cibum. In hoc enim designari videtur ipsum esse calidum. At vero stomachus quidem naturaliter frigidus est, quia nervosæ naturæ, vt quando plus homo comederit solito possit extendi, quando minus contrahi, & cum aliquid durum transigit non lædatur. Et vt melius retineat intus est villosus. Quamuis autem naturaliter frigidus sit, tamen ex accidente calefit.

Hepati namque supponitur, itaque ferè torus ab illo clauditur. In dextra quoque parte illius est felle, cor in sinistra, quæ omnia sunt calida, sit ergo accidentaliter calidus, vt igne supposito calefit olla, vel cacabus. Si ergo velimus proprie loqui in stomacho non à stomacho dicamus cibum coqui. Illic ergo cibus in speciem typhane mutatur, qualem videmus si post dormitationem modicam euomatur. Et hæc est digestio prima.

Nec moueat, quod omnis res simile suum appetit, contrariumque fugit, vt stomachus cum sit frigidus & siccus, frigida videatur appetere, calida vero & humida fugere. Nam stomachus & sibi & aliis membris appetit. Omnibus enim membris seruit, vnde quod sibi est simile sibi appetit, & quod sibi dissimile aliis tribuit. Cibo ergo sic mutato stomachus quod sibi necessarium est retinet, & in sui substantiam mutat. Reliquum vero sibi superfluum & aliis membris necessarium vi expulsiua quæ per frigidum & humidum operatur per inferius foramen expellit in duodenum intestinum, sic dictum eo quod in vno continet quantitatem duodecim digitorum. Ibi que relicto, quod eius conuenit nutrimento, transit in aliud intestinum, quod ieiunium dicitur, quia quacunque hora animal occidatur, nil in eodem de succo inuenitur, huic autem ieiunio se coniungunt quædam subtiles venæ, quæ progrediuntur ab hepate. Est enim hepar principium venarum, cor arteriarum, cerebrum vero nervorum. Per has quod subtile est in loco sicco ad hepatis summa transmittitur. Vnde & mittendo à mesenteria venæ dicuntur. Quod vero fæculentum est per longationem emittitur, & hoc est superfluitas primæ digestionis.

De secunda digestionē.

CAPVT LXX.

Illud vero liquidum per meseraicas venas ad hepatis summa perueniens eiudem calore digeritur, quodque in eo calidum est & siccum transit in choleram rubeam, atque per quasdam venas ad cistam fellis transmittitur. Quædam tamen pars illius ad confortandum vim appetitiuam ad stomachum transit. Quod autem frigidum in eo est & siccum in melancholiam transmutatur, & ad splenem melancholiz sedem transmittitur, parte tamen quadam quæ vim retentiuam confortet ad stomachum transmissa. Quod vero ibidem est frigidum & humidum in phlegma mutatur, atque pulmoni qui est sedes phlegmatis commendatur. Cuius pars ad confortandam vim expulsiuam ad stomachum transit, quod vero calidum & humidum ibi remanet à calore hepatis in sanguinem mutatur. Inde est quod naturalis sanguis colorem habet hepatis.

Sed fortasse dicet aliquis, quod natura exigit, vt res alias res sibi similes gignant, quomodo ergo hepar cū sit calidum & humidum poterit, vel choleram, quæ est calida & sicca, vel phlegma quod est frigidum & humidum, vel melancholiam quæ est frigida & sicca gignere. Huius solutionem sic accipe. In prædicto succo sunt quatuor humores mixti atque confusi, quos, in hepate natura separat & diuidit. Atque quod calidum est & siccum cum nondum sit cholera, sed materia cholera ad cistam fellis transmittit, & in ea ad choleram transit. Non ergo hepar, sed cista fellis choleram gignit. Similiter etiam intellige de melancholia & phlegmate. Hepar vero sanguinem solum quoniam illi confert esse sanguinem. Materia ergo quatuor humorum à quatuor elementis in cibo & potu contrahitur & in stomacho præparatur. In hepate autem in quatuor humores diuiditur, & in eodem sanguis formatur. In felle cholera. In splene melancholia. In pulmone phlegma. Eaque in quibus humores illi formantur, sedes eorum dicuntur, quamuis de phlegmate dicunt quidam, quod non habet sedem propriam, sed cum sanguine duabus de causis à natura retinetur, videlicet, vt auxilio labilitatis eius possit sanguis per venas arteriasque facilius discurrere. Et si sanguis deficiat, ex phlegmate restauretur, habilius enim est ad creationem sanguinis quam humores ceteri. Quod in illa mixtura superfluum fuerit, per venam kilym quæ spinæ adiacet, ad renes descendit, qui partem inde ad sui nutrimentum retinentes, reliquum transmittunt ad vesicam, quod vrina dicitur, exiens per virgam, & hæc est superfluitas secundæ digestionis.

De tertia digestionē.

CAPVT LXXI.

Sanguis vero prædicto modo generatus in hepate per venas ad omnia membra pergit, quorum calore digestus in eorum similitudinem transit, superfluitas vero partim per sudorem exit, alia pars ad hepar reuertitur, ibique decocta cum vrina exit, sedimen-
vocalur. Et si quidem in vase in quo vrina colligitur in fundo appareat, hypostasis dicitur, si autem in lumen nephyle, in medio enormia nuncupatur. Quid autem significet positum in locis diuersis, si nosse desideras, lege librum Theophili, vel Isaac de vrinis.

Sed fortassis obijciat mihi aliquis. Tu dicis choleram, vel melancholiam à sanguine in hepate diuidi, & ad sua loca transmitti. Deinde dicis sanguinem per venas & arterias ad cætera loca transmitti, eaque sic augmentari atque nutriri. At huic sententiæ tria videntur repugnare. Videmus siquidem in minutione cum sanguine choleram & melancholiam exire. Ite-

rum physica ratio est similia similibus suis nutrirī. Quomodo ergo ex sanguine qui calidus & humidus est, membra calida & sicca possunt nutrirī. Denique physica testatur ex cholera accensa in venis vicinanti-
bus cordi causon gigni, & ex eadem putrefacta intra vasa tertianam continuam. Similiter ex melancholia intus putrefacta quartanam? At vero facilis ac brevis est ad hoc responsio. Cum enim choleram ac melancholiam dicimus à sanguine separari, non dicimus eas penitus auferri. Remanet ergo de his aliquid cum sanguine, unde membra similia nutriuntur, & infirmitates oriuntur. Dicunt etiam multi ex solo sanguine tales infirmitates nasci. Quasdam tamen ex sanguine cholemico, quas ideo nasci dicunt ex cholera, quasdam ex melancholico, quas etiam ideo nasci dicunt ex melancholia, & ita de cæteris. Non est ergo mirum, si in minutione cholera, vel melancholia, siue potius cholericus, vel melancholicus appareat sanguis.

Qualiter per nutrimentum fit restauratio deperditorum.

CAPVT LXXII.

Albertus. Ex supradictis autem est manifestum, quod agens transmutationem nutrimenti est in nutrito restituens autem deperditum in partibus materię est vis nutritiua in ultimo actu nutriendi, & patiens in hoc actu est corpus animatum secundum materiam. Vt autem videamus, vtrum in omnibus materię partibus deperditio fieri possit, ac restauratio, aut in quibusdam tantummodo. Notandum quod substantia corporis cuiuslibet animalis naturaliter constat ex duplici humido. Primo quidem ex humido seminali, quod non tantum est materiale, sed etiam factiuum organorum, & ex illo principaliter fit illa substantia, in qua est prima corporis organizatio. Recipit autem augmentum per aliud humidum, quod attrahit quasi pro cibo, & vocatur à quibusdam humidum nutrimentale. Nec tamen est semper adeo conueniens facturę corporis, sicut primum. Ideo virtutes naturales operantes in corpore animato hebetantur in primo. Et in primo quidem humido deperditio non recipit restorationem per eiusdem rationis humidum. Licet enim radicalia membra nutrimentum & augmentum recipiant per cibum, nunquam tamen adeo conueniens fieri potest humidum cibi, vt efficiatur radicale. Ideoque consumpto radicali humido vniuersaliter, vel in tanto vt non sufficiat corpori animato, inducitur mors necessario, nec potest fieri restauratio, sed impeditur eius consumptio per continuam infusionem humidi nutrimentalis. Humidum enim radicale est illud quod est in ipsis membris radicalibus imbibitum. Et est quasi quoddam vas & instrumentum naturale, in quo virtutes animę, quę sunt in organis conuertunt humidum nutrimentale attractiuum in membra, & in complexionem membri, & sine quo hoc facere non possunt, sicut nec artifex potest operari sine instrumento.

Triplex humidum in corpore humano.

Et inde est, quod si distinguatur humidum per locum, triplex humidum recipitur in corpore humano. Primum scilicet radicale, quod est intra membra radicalia, & per quod tanquam per instrumentum naturale operatur in humidum cibi. Et secundum est humidum nutrimentale, quod iam attractum est ad singula membra. Et est humidum nutrimentale super infusibilia venis, quę sunt vię nutrimenti. Et huius exemplum ponitur in oleo lucernę, cuius quędam pars est imbibita intra lychinium. Et quędam pars attingit lychinium vndique. Et quędam circumnatat in plures lucernas. Et cum apponitur ignis agit quidem immediate in humidum, quod est intra lychinium continue & paulatim & attrahit continue humidum circumstans lychinium. Sed ne subito possit consumere humidum primum, impeditur à continua infusione olei circumstantis. Et sic calor naturalis continue

agit in humidum radicale, continue deperdendo partem eius, sed ne subito possit consumere, impeditur à continua infusione humidi nutrimentalis. Dicendum ergo quod deperditio fit in omnibus partibus corporis secundum materiam, siue sint ex humido nutrimentali siue radicali, sed non eodem modo fit restauratio. Licet enim restituatur caro ex humido nutrimentali tamen illa caro non erit instrumentum, & vas sicut est illa caro, quę fit ex humido radicali.

De vi augmentatiua.

CAPVT LXXIII.

Vis augmentatiua proprie sumpta est tantum in animatis. Ibi namque proprie est faciens maiorem quantitatem ex aliquo extrinseco quod in substantiam rei augmentatę conuertitur, ita quod res aucta in sua specie formęque maneat, & res augens eandem numero speciem ac formam accipiat. Largę vero dicitur vis augmentatiua, quęlibet vis audiua, quę consumptiua est substantiarum sibi appositarum, ac generatiua suę speciei in speciem ipsam, ac per hoc augens obiectum suum, sicut est virtus ignei caloris in igne. Vnde hoc modo dicitur ignis augmentari, non tamen augmentatur proprie, quia non eadem numero species ignis efficitur in maiori quanto, sed potius noua species ignis generatur à materia aquę, & hanc generationem nouam consequitur maior quantitas, nec augeat aqua hoc modo ignem, vt subintret quamlibet ignis partem, sed sufficit si ei additur in parte vna. Igitur, augmentum est motus animati proprie, & secundum quantitatem. Eiusque termini sunt perfectum, & imperfectum secundum figuram & magnitudinem debitam corpori animato.

Operatur autem vis augmentatiua præcipue ab extensione omnium membrorum radicalium ad perfectam figuram & magnitudinem ipsorum. Et secundum quod illa sunt in corpore toto, sic & augmentum est in toto corpore. Sed vltimum eius secundum quod ipsa dicitur virtus determinatur in sursum, secundum quod est in principium longitudinis membrorum. Est autem hæc virtus in augmento & non in augente. Huius enim virtutis est extendere radicalium membrorum substantiam, & in ipsis transmutare ad se cibum aduenientem, quod videlicet cibus quia secundum totam substantiam suam transmutatur in id quod augeatur, ideo necesse est ipsum corrumpi secundum formam quam prius habuit. Vnde philosophus dicit, ingrediens generatur species, sed corrumpitur hæc patiens. Denique motus cibi non est augmentum, sed potius transmutatio substantialis. Nec tamen est generatio, quia non est in specie quę non est, sed potius in specie aucti quę præexistit. Et licet materia cibi non ferat quantitatem actuaalem. Cum tamen additur substantialiter ad cibatum, efficitur quantitas maior in cibato. Quantitas enim est mensura substantię secundum partes, ideoque necesse est ipsam extendi multiplicatis materię partibus, ac de crescere deperditis partibus eodem modo se habentibus in situ, quia per rarefactionem vna non distat ab alia, nec per inspissationem contrahitur. Dixerunt autem quidam, quod de augmentis substantia nihil transit in id quod augeatur, sed tantum per ipsum refocillatur calor naturalis, qui confortatus dilatat substantiam in qua est. Verum hoc est contra sententiam philosophi, qui expresse dicit, quod nutrimentum transit in substantiam nutriti. In lib. quoque de generatione & corruptione dicitur, quod adueniente aliquo oportet augere, recedente autem diminui &c.

Augmentatiua sumitur proprie & largę.

Operatiua augmentatiua modus.

De augmento corporis naturalis.

CAPVT LXXIV.

Guilelmus de Conchis. Si autem ex calido & humido est augmentum, ut supra dictum est, ex calido in altum fit, & humiditate in spissum & latum. Unde & cholerici & sanguinei quia calidi sunt crescunt in altum, phlegmatici vero & melancholici breues statura fiunt. Sanguinei quoque & phlegmatici, quia humidi sunt etiam in spissum & latum crescunt. Melancholici autem & cholerici quia sicci, graciles fiunt. Nullus est homo, qui non sit calidus, & humidus, sed quidam plus, quidam minus.

Primus enim homo inter quatuor qualitates fuit temperatus, sed postquam amantitate paradisi expulsum in valle lachrymarum, & miseriam in labore manuum suarum cepit vesci pane suo, labore, ieiuniis, vigiliis, cepit desiccari atque naturalis calor extingui. Similiter ex intemperie aeris, ex qualitate cibi & potus. Omnes ergo ex eo nati, utpote ex corrupto, sunt corrupti. Neque postea perfecta sanitas in homine fuit inventa. Est enim perfecte sanum, quod est in omzomeris eucrasicum, & in organicis & quale, id est quod in membris quae in partes sibi similes possunt dividi, quae a Graecis dicuntur omzomeria est bonae complexionis, & in officialibus membris quae a Graecis dicuntur organica, nec in quantitate nec in numero modum, vel in maius, vel in minus excedit. Nimirum cum corrupta sit natura, non tamen aequaliter & eodem modo. Quidam enim plus, quidam minus, quidam sic, quidam aliter. In quibusdam enim intenditur calor & remittitur humiditas, qui dicuntur cholerici, id est calidi & sicci, non sunt tamen sine humiditate. In quibusdam intenditur humiditas, sed remittitur calor, hi dicuntur phlegmatici, id est frigidi & humidi, non sunt tamen penitus expertes caloris. In aliis intenditur siccitas, & remittitur calor. Hi dicuntur melancholici id est frigidi & sicci, habent tamen calorem, & humiditatem. Si autem plus ad aequalitatem accedant humores, dicuntur sanguinei. Quemadmodum ergo si ne quatuor elementis non invenitur hominis corpus, ita nec sine quatuor qualitatibus, sed intenduntur ac remittuntur, recipiturque nomen intensae, & nomen contrarii remissae. In omni complexione potest homo crescere, plus tamen in una quam in alia. In quadam in longum, in quadam in latum. Cholerici namque longi sunt & graciles. Longi ex calore cuius est ascendere, ex siccitate graciles. Sanguinei propter calorem longi sunt, propter humiditatem pingues. Phlegmatici propter frigiditatem sunt parvi, propter humiditatem pingues. Melancholici vero frigiditate sunt parvi, siccitate graciles. Istorum proprietates saepe ex accidente variantur. Cholerici namque & melancholici vel ex ocio, vel ex comestione saepe sunt pingues. Sanguinei & phlegmatici ex labore, & abstinence graciles. Item cholerici & sanguinei ex parvitate matris & spermatis sunt breves, phlegmatici & melancholici propter contrarium longi.

Vnde augeatur corpus animatum secundum quamlibet partem sui.

CAPVT LXXV.

Abertus. Si autem de corpore quaeritur animatum utrum augeatur secundum quamlibet sui partem, vel secundum aliqua tantummodo. Dicit expresse philosophus, quod quilibet pars augeatur secundum speciem, & non quilibet secundum materiam, quod intelligendum est de augmento generali, quod est secundum quantitatem. Alioquin videretur esse contrarium quod ait Avicenna. videlicet quod augmentativus plus addit de cibo longitudini quam latitudini, vel spissitudini. Sed hoc est intelligendum de augmento speciali, & quod producit corpus ad perfectam quan-

Atitatem & figuram. Quod videlicet augmentum spiritualiter attenditur in extensione radicalium membrorum per additionem cibi. Veruntamen secundum vtramque augmentationem fit additio cuilibet particulae proportionate, ita scilicet ut in maiori membro plus, & in minori minus. Calor siquidem in minima dividit & nutrimentum & nutriens, subinducit enim vndique cibum in corpus nutritum, nihilque prohibet quin pars cibi tanta sit dimensionis, quanta est pars corporis nutriti antequam additur ei. Sed cibus ita cibato additur, ut non maneat in propria forma substantiali, nec acquirat formam novam substantialem, quae prius non fuit, sed accipiendo formam, quae actu est in nutrito. Ideo etiam non additur manens in ea quam habet, nec accipiendo quantitatem aliquam novam, sed accipiendo quantitatem eius quod nutritur. Ideoque non est necesse illud augmentari in duplum, vel in triplum. Itaque materia cibi adveniens eandem accipit formam substantialem numero, quae est in nutrito, & eandem quantitatem & qualitatem & idem ubi.

Si vero quaeritur, qualiter tunc fiat augmentum. Dicendum est, quod per calorem extendentem radicalia membra in omnem dimensionem, & plus in longum. Ideoque cum est extensio fortior, quod multitudo partium additarum inspissare possit, tunc est corpus nutritum subtile & rarum, sicut sunt corpora puerorum. Cum autem utrumque proportionatum est utrique, tunc est corpus in medio modo se habens, sicut corpora iuvenum. Si vero stat extensio, & nihilominus ingeruntur partes materiales per cibum, tunc necesse est corpora fieri spissa & crassa propter humidi consumptionem, sicut sunt corpora senum.

De statu augmenti, & motu diminutionis.

CAPVT LXXVI.

Motus autem augmenti stat in corpore animato tribus rationibus. Quarum prima sumitur ex calore naturali, qui est in membris radicalibus, cuius posse in extendendo limitatum est. Secunda est ex parte materiae membrorum radicalium, cui licet addatur nutrimentum, non est tamen extensibilis ultra debitam speciei quantitatem. Tertia est ex comparatione mobilis ad motorem, hoc est organi ad virtutem animae, quae est in ipso, hoc enim quantitate & tali figura proportionatum est virtuti, quae est in anima. Itaque si obijciatur, quod continue cibus additur corpori, & quantus. Unde sicut nutritiva continue ingerit substantiam, sic & augmentativa videtur ingerere quantum. Respondemus quod nutritivus finis est saluare individuum, & hunc finem non consequitur, nisi continue nutriendo, sicut & continua sit deperditio. Finis augmentativus est perfectio secundum magnitudinem & figuram organorum, & cum illam assequitur quiescit, eo quod superuacuum esset ultra movere. Itaque nutritiva subfert augmentativam ministrando plus de nutrimento longitudini quam latitudini vel spissitudini, quoadusque stat augmentativa, tunc enim incipiunt plus inspissari & dilatari membra ex maiori influxu nutrimenti ad dimensiones illas. Porro si obijciatur iterum, quod omnis virtus crescit ac fortior efficitur ad multiplicationem materiae, sicut patet in calore, qui maior est in maiori igne, & minor in minori, & ita videtur similiter in animato, quod quanto plus crescit, tanto maior efficitur in ipso calor naturalis, qui est instrumentum augmentativae virtutis. Respondeo revera virtus crescit in multiplicatione materiae propriae, sed non alienae. Proprie autem propria materia caloris naturalis est substantia radicalium membrorum. Substantia quippe humidi nutrimentalis ingeritur ab extrinseco, & ideo non est proprie propria materia illius, unde calor ipse tanto in illa remittitur, quanto magis multiplicatur.

Quaest. Resp.

Statu augmenti fit ob tres causas.

Obiectio.

Resp.

Obiectio.

Resp.

Quæst.
Resp.

Si autem queritur, utrum illo tempore quo auge-
tur animatum continue augeatur. Dicimus quod ne-
quaquam, sed quandoque additur quanto, & quando-
que non. Si autem obijcitur, quod calor naturalis
semper agit nutrimentum conuertendo, & ita videtur
semper fieri additio in quolibet momento. Dicimus
quod calor non semper addit aucto, sed quandoque
disponit vt postea facilius fiat additio. Vnde si quæra-
tur, cue potius in hora vna fiat augmentum quam in
alia. Respondemus huius differentie rationem esse,
quod non eodem modo dispositum est in qualibet ho-
ra id cui additur, nec etiam id quod additur, & ideo
discontinuat additio.

Quod aliter fit assimilatio in augmentatiua, quam
in nutritiua.

CAPVT LXXVI.

Varia aug-
mentatiua.

Assimilatio diuersimode fit, nutritiua, & augmen-
tatiua, secundum diuersos eorum terminos. Nu-
tritiua siquidem assimilatur, vt potentia nutrens sub-
stantiam in qua saluatur esse indiuidui. Augmentatiua
vero vt potentia extendens indiuiduum ad maiorem
quantitatem. Denique nutritiua non ponit augmen-
tum per se, nec in latitudine, nec in spissitudine, sed
per accidens, quia scilicet id restituit quod quantum
est, non tamen in eo quod quantum est restituit, sed
in eo quod substantia. Veruntamen vt superius habi-
tum est, quædam partes sunt in corpore animato vt
vasa, ex quo vnum extensione principaliter est aug-
mentum naturale, vt sunt ossa, nerui ac venæ. Has ex-
tendere difficillimum est, eo quod duræ sunt, & ob
hoc etiam extensæ non reuertuntur. Non enim vide-
mus aliquem hominem effici minus longum quam
fuerit per aliquam diminutionem, & sic etiam in lati-
tudine & spissitudine substantiæ radicali. Hæc ergo
augmentatio propriè virtutis est augmentatiua, & est
secundum materiam. In hac expresse apparet quod
dicit Auic. videlicet, quod multo plus additur longi-
tudini quam latitudini & spissitudini. Alia vero est
augmentatio in partibus quæ sunt ex humido nutri-
mentali, quæ non sunt vt vas, sed potius vt in vase ef-
fluente & influente. Secundum has accidit frequen-
ter in crassitudo, & attenuatio. Vnde multos videmus
quorum latitudo & spissitudo non correspondent longi-
tudini secundum proportionem. Et hæc augmenta-
tio pertinet ad nutritiuam, quia causatur à nutrimen-
to maiori vel minori. Sic etiam videmus in paruulis,
quod quia calor est fortis & corpus rari, ideo de
nutrimento ipsorum transit ad membra superiora, ef-
ficiunturque maiora inferioribus secundum corporis
sui proportionem. Postea vero dum corpus inspissa-
tur, calorque debilius efficitur, non transit ad mem-
bra superiora de nutrimento, nisi quod est subtile, ac
penetratiuum, & leue, totumque residuum transit ad
inferiora. Ideo tunc inferiora efficiuntur maiora su-
perioribus membris secundum proportionem corpo-
ris sui.

Auic. ubi supra. Augmentatiua vero nutrimentum
alio modo distribuit quam nutritiua. Quod enim nu-
tritiua ex se habet, æqualiter distribuit. Augmentatiua
vero vni subtrahit, & dat alij, hoc est. Nutritiua vir-
tus dat scilicet vnicuique membro de nutrimento se-
cundum eius magnitudinem vel paruitatem, & vnit ei
æqualiter. Augmentatio vero tollit ab vna parte cor-
poris, & addit alij quæ indigebat, vnitque ei vt illa pars
augmentetur potius quam alia, ministrante sibi in hoc
nutritiua. Si autem esset dominium nutritiua vtique ad-
æquaret illas, aut etiam plus largiretur parti cui sub-
trahit augmentatiua. Videmus enim quod nutritiua
quandoque sola est sci. aucto iam animali & eius actio
fortior, ita quod corpori restituit amplius quam resolu-
atur. Ipsaque & in latitudinem & in crassitudinem
membrorum apponit augmentum manifestum, sed

A longitudini non apponit augmentum quod appareat
Augmentatiua multo plus addit longitudini, quamuis
hoc difficilius fit quam addere latitudini. In augmento
namque longitudinis necesse est diffundi nutrimentum
in membris duris, vt in ossibus ac nervis per omnes
partes eorum in longum propagando & elongando.
In augmento vero latitudinis sufficit carnes augeri &
ossa nutrir. Nutritiua itaque deseruit augmentatiua
in eo quod non est vincens, sed operans ad nutum il-
lius, vt nutrimentum distribuatur, vel diffundatur illic,
vbi augere debet augmentatiua, quæ non appetit nisi
perficere rem.

Sequitur nunc de vi generatiua.

CAPVT LXXVIII.

Potro vis generatiua (sicut dictum est supra) vis est
accipiens de corpore in quo est partem ei simi-
lem in potentia, & operatur in ea per attractionem
aliorum corporum quæ illi assimilantur generari &
commisceri, conuertitque illam in similitudinem ipsius
in effectu. *Alber.* Hæc definitio Auic. data est per
comparationem virtutis ad genus suum, ad propriam
materiam, proprium finem & actum. Genus quippe
virtutis supponitur per hoc quod dicitur, vis animæ
scil. vegetabilis. Actus autem eius supponitur dupli-
citer, scil. per accipere & per operari. In generante si-
quidem accipit primo per contractionem ad vasa se-
minaria, quæ attrahunt semen à toto corpore, & ab
ipsis vasis descendit in ipsum vis generatiua. Vis autem
operans est in semine non in organo aliquo, & illius
operatio est eius quod nascitur. Materia quoque du-
plex supponitur. Principalis scil. per hoc quod dicitur
partem illi similem in potetia. Hæc est enim quæ pro-
fundatur in radicalibus membris, & hoc est humidum
quod est in substantia seminis. Secundario vero per
hoc quod dicitur per attractionem aliorum corporum
quæ illi assimilantur. Illa enim est materia seminis
menstrui ac seminis mulieris quæ attrahitur à semine
viri, & commiscetur illi, vt sufficiat ad quantitatem
corporis. Alia vero pars sanguinis menstrui derivatur
ad mamillas ad nutrimentum, quo generatio debet
preparari. Similiter etiam finis duplex est, per hoc
enim quod dicitur generari tangitur figuratio corpo-
ris secundum lineamembra membrorum, per hoc autem
quod dicitur in similitudinem illius in effectu, tangi-
tur finis vltimus, qui est finis intentionis, & est indu-
ctio formæ specificæ in eo, quod generatur.

De actionibus generatiua.

CAPVT LXXIX.

A Vicenna ubi supra. Generatiua vero duas habet
actiones. Quarum vna est creare corpus, id est à
substantia generantis corpus seminale descendere &
figurare, & lineamentare scil. ad similitudinem gene-
rantis. Alia vero attribuere partibus eius in permuta-
tione secunda formas earum scil. virtutes & dimensio-
nes ac numeros, & asperitatem & lenitatem, & his ad-
herentia, subiecta gubernationi eius qui solus omnia
potest. Huic autem seruiunt duæ vires, nutritiua scil.
in nutriendo, & augmentatiua dilatando. Et huius qui-
dem actio perficitur in principio generationis. Deinde
gubernatio remanet augmentatiua & nutritiua com-
modata. Cumque iam augmentatiua quasi circa per-
fectionem operatur, tunc iterum generatiua cum dua-
bus ministris suis ad generandum semen quo quiescat
virtus quæ est eiusdem sui generis excitatur. Nutri-
tiua siquidem hoc appetit, vt per eam cuiuslibet sin-
gularis substantia obseruetur. Augmentatiua, vt per
eam perficiatur.

Generatiua vero vt per eam remaneat species, quo-
niam appetere permanere, res est quæ ex Deo proue-
nit in omne quod est. In singulari itaque quod non est
aptum ad permanendum in se, sed in sua specie, virtus
ad repa-

Augmentum
longitudinis
& latitudi-
nis.Definitio
generatiua.Explicatio
partium de-
finitionis.Materia de-
finitio
Femina.Duplex se-
men.Generatiua
fina.

ad reparandum aliquid vice illius excitatur, ut per hoc ei species conseruetur. Nutritiua ergo restaurat quod de singulari, generatiua vero quod de specie resoluitur. *Alber.* Itaque virtus generatiua, quæ est pars animæ, in organo est in generante, & huius actus est ille primus, qui est descifio seminis. Sed ab hac virtute refluxa est alia virtus in semine, cuius est substantiam seminis in similitudinem speciei primi generantis conuertere. Et hic est secundus actus generatiuæ, nec est virtus in generante, sed in semine. *Auctor.* Ex prædictis ergo ordo prædictarum trium virium, & ratio distinctionis patet, & quantum ad operationes, & quantum ad fines. Et etiam quantum ad tempus patet distinctio. Nam operatio nutritiue incipit in principio vegetabilis, & terminatur in fine vitæ, & non ante. Operatio augmentatiuæ incipit similiter in principio, sed terminatur perfectio circa finem determinatum secundum naturam. Operatio vero generatiuæ incipit in inuenture iam aucto corpore, & terminatur circa finem determinatum secundum naturam in senectute.

Qualiter semen decidere sit proprius actus generatiuæ.

CAPVT LXXX.

Albertus. Videbitur autem fortassis alicui, quod semen decidere non sit proprius actus generatiuæ. Siquidem & in femina est vis generatiua. In libro tamen de animalibus habetur, multiplici quoque ratione probatur, quod in femina non sit decisio seminis, quæ aliquid effectiue ad conceptum operetur. Idem etiam videtur ex definitionibus masculi ac femine, quæ colliguntur ex libro animalium, & ex libro vegetabilium, videlicet quod masculus est qui generat in alio suæ speciei ex proprio semine. Femina vero quæ generat in se ex semine alterius speciei suæ. Ex hoc enim videtur, quod femina generando non decidat semen proprium ad hoc ut effectiue operetur conceptum. Nos autem dicimus cum Auic. quod ab anima, quæ est in toto corpore generatiua virtus emanat in organum generationis, quæ scilicet virtus influit semini virtutem generationis, quia generat membra secundum vnamquamque virtutem congruam illius actioni, ita quod vnumquodque membrorum sit aptum ad recipiendum virtutem propriam, quæ in eo apparet. Et secundum hoc dicimus, quod virtus generatiua prima, quæ est pars animæ vegetabilis, est in generante. In semine autem est vis generatiua causata ab illa quæ nec est anima, nec pars animæ, licet actiones operetur animæ. Itaque decidere semen à superfluo digestionis quartæ, est actus generatiuæ primæ, quæ est pars animæ, & hoc tam in animalibus, quam in plantis. Porro generatiuæ secundæ, quæ est in semine, non est actus ille, quoniam aliter semen decidere-
tur à semine.

Distinguendum est autem duplex semen. Vnum scilicet materiale, aliud effectiuum, quod tamen est pars materiæ secundum primum subiectum, in quo saluatur. Et primum quidem scilicet materiale deciditur à femina per attractum seminis menstruui, vel humoris alterius, qui est in loco eius. Secundum autem scilicet effectiuum deciditur à viro, & hoc in omnibus animalibus, in quibus est masculus & femina. Nam in quibusdam piscibus non est huiusmodi distinctio, ut in anguilla. Dicendum est itaque quod femina non solum generat in se ex alio semine, quod est effectiuum, sed etiam ex proprio semine, quod est materiale.

Qualiter vis generatiua sit in plantis, & in animalibus.

CAPVT LXXXI.

Dubitare quoque potest aliquis, utrum vis generatiua sit in plantis, quia non videtur in eis esse descifio seminis. Vnde quæret fortasse aliquis, quid

A sit semen descindere. Si enim hoc est tantum separare quandam partem nutrimenti, hoc etiam facit augmentatiua in augmento. Si vero dicatur, quod hoc est per aliquod organum attrahere superfluitatem quartæ digestionis, ipsamque materiam, ita quod recipiat virtutem informatiuam seminis in simile speciei generantis, tunc non videtur esse actus generatiuæ in plantis. Non enim in eis est attractio partis nutrimenti ad organum vnum, quod influat ei virtutem formatiuam, quin potius videmus quod planta in radice & in stipite & ramis profert surculos, virgas, folia, flores, ac fructus.

BNos autem dicimus quod in plantis est descifio seminis. Descifio quippe seminis in genere considerata, est separatio quædam nutrimenti à cibo quod natum est sustentare individuum, in quo separato per generationem saluatur species. Talis autem generatio fit in planta, quoniam illud vnde fit generatio, separatur ab eo quod est cibus ad sustentationem corporis plantæ necessarius. Sic ergo descifio seminis est in plantis, licet non eijciant semen extra se in morem animalis. Veruntamen rectè possumus etiam dicere, quod in planta dupliciter est generatio, vna videlicet per quam ad ipsam plantam generatam redit iuuentus, & in hac generatum semper pars est generantis. Alia vero est plantæ similis in specie per quam saluatur species plantæ tantum, & non individuum. Et hæc fit per semen à nutrimento descisum, & extra plantam proiectum, sicut patet in nucleis & fructibus.

CDicimus ergo quod semen descidere est ipsum à nutrimento separare, eique virtutem generatiuam materiam, vel effectiuam influere. Qui videlicet influxus à generatiua fit, vel quæ est in organo speciali, sicut in animalibus, vel in toto corpore generantis sicut in plantis. Nam in animalibus quidem situm habet in organo generationis determinato. In plantis autem secundum omnem partem est vis imprægnans, nec imprægnatio certum habet situm, sed est in toto corpore plantæ. Quodque in plantis est generatio multiplex, id est multorum scilicet surculorum & foliorum & florum ac fructuum, contingit propter æqualitatem & similitudinem corporis plantæ in partibus suis. Ex hoc enim accidit, quod nutrimentum aptum nutrire partem vnam, aptum est etiam nutrire partem aliam. Et ex hoc iterum contingit quod nulla est differentia inter humidum radicale & humidum nutrimentale in ipsis nisi per accidens. Ex hoc quoque contingit ulterius, quod ex humido nutrimentali potest esse generatio partium in plantis, cuius signum est, quod partes eius abscissæ recrescunt, quod non accidit in animalibus multam in organis diuersitatem habentibus, ergo ex nutrimento in quo dominatur humidum aquosum quod facile est dilatari, folia producuntur. Ex nutrimento autem in quo dominatur subtile æereum cum aqueo facile digestibili atque maturabili fructus generantur, & ita de aliis.

Quod in plantis non sit distinctio sexus.

CAPVT LXXXII.

ECum autem in omni natura sit aliud agens, & aliud patiens, alia materia, & alia forma. Feminaque ad masculum se habeat, ut materia ad formam, ut patiens ad agens, videbitur alicui fortasse, quod in plantis quoque sicut & in animalibus debeat esse distinctio sexus masculi ac femine secundum actum virtutis generatiuæ. Præterea cum generatiua virtus sit vegetabilis animæ, videtur quod eius distinctio secundum actum suum debeat omni naturæ vegetabilium conuenire.

Nos autem dicimus cum Arist. quod in plantis non est distinctio sexus masculi & femine. Hoc enim probat in lib. de vegetabilibus multis rationibus, vna est quia masculus quando generat, in alio generat. Femina vero ab alio generat. Sunt & ambo separata ab inuicem, & postea commiscuntur: quod in plantis non inuenitur.

Conclusio Aristoteles, graues experientia reputant & auctores.

venitur. Alia est quod plantæ non indigent effectivo nisi solæ in hora pullulationis. Cum ergo & effectivum sit per masculum indigent masculo. Dicimus ergo quod in eis non est distinctio masculi ac femine per sexum, sed per proprietates quæ sunt, formæ, speciem ac figuram imprimere, & hæc impressa recipere. Ideoque ambæ istæ proprietates adunantur in planta una, sicut ibi dicit Arist. Calidi enim ac sicci quæ sunt proprietates masculi est imprimere, & quasi sigillare formam & figuram, quia calidum est penetrativum, & siccum est terminativum. Cum ergo hæc ubique sint in planta, sequitur quod & proprietates masculi erit ubique in ea: proprietates autem femine sunt frigidum & humidum. Et humidum quidem est figuræ ac speciei receptivum. Frigidum vero per coagulationem humidi aquosi eorundem est retentivum, & istæ proprietates ubique sunt in planta. Ideo dicit philosophus, quod planta est ubique imprægnans & imprægnata.

Cur non sit in plantis sicut in animalibus.

CAPVT LXXXIII.

IN animalibus quidem est distinctio maris & femine per sexum, quoniam anima sensibilis diversas habet vires & operationes, præcipue ubi perfecta est. Ideoque magnam exigit diversitatem partium in corpore quo vititur, ut organo in illis virtutibus & operationibus. Cumque talia difficilioris sunt generationis secundum naturam, ex hoc contingit quod nutrimentum assimilatum uni parti non est assimilatum alteri, & quod est assimilatum parti, non est assimilatum toti. Et etiã ulterius quod est potentia pars, non est potentia totum, unde species non saluatur, nisi in eo quod est potentia totum. Oportet talia speciale organum habere, in quo sit virtus animæ quæ trahat cibi partem à toto corpore, faciatque ipsum potentia totum, vel materialiter vel effectivè. Et horum organorum distinctio facit distinctionem sexus in animalibus, quod patet ex hoc, quia cum sint animalia in partibus suis completa, eorum facilis est generatio. Præcipue tamen quando non sunt completa in sensuum numero, multa horum generantur ex putrefactione ac stellarum virtute (ut dicit Arist.) in lib. de animalibus. Quod autem non distinguitur sexus in plantis, hoc est propter æqualitatem corporis plantæ in partibus suis. Ex hoc enim contingit, quod nutrimentum assimilatum parti, est etiam assimilatum toti, quodque est potentia pars, est potentia totum. Cum itaque nutrimentum in planta ubique sit potentia, pars erit ubique potentia totum, & sic ubique generatio. Quod autem idem in planta sit humidum nutrimenti & humidum generationis, patet per experimentum, quia scilicet partes eius absque recrefcunt, quod utique non fieret, si humidum diversum esset. Ideoque cum ad humidum nutrimenti non exigatur distinctio sexus, sed tantum calor agens cum virtute celesti, sequitur quod etiam ad generationem plantæ non exigatur nisi calor agens cum virtute animæ ac cæli. Et hoc est quod ait philosophus, quod omnium vegetabilium terra est mater, & sol pater.

Utrum anima vegetabilis sit ex traduce.

CAPVT LXXXIV.

Cum autem circa generativam queritur, quod & ex quo generetur, occurrit illa questio. Utrum anima sit ex traduce, & utrum sit in semine, & an sit per creationem & infusionem à creatore, vel per generationem, quæ est actus naturæ. Dicimus autem quod omnes formæ præter animam rationalem potètia sunt in materia ipsa generabili & corruptibili, & educuntur per actionem calidi & frigidi, sicci & humidum per commixtionem. Sola vero rationalis anima infundendo creatur, & creando infunditur à prima

causa, quæ Deus est gloriosus atque sublimis. Porro anima plantæ ac bruti in semine potentia, non actu, & non potentia materiali tantum, sed potentia efficientis & operantis. Rationalis autem non sic, nec habet efficientem, nisi solum Deum. In semine quidem hominis est virtus formativa membrorum humani corporis, quibus formatis anima per creationem à Deo infunditur, & infundendo creatur.

Et corpus quidem quod generatur, corruptum est corruptione duplici, scil. passionis & vicij. Ex qua videlicet vicij corruptione tanquam ex filia peccati causatur in anima originale, cum tamen poena tantum sit in corpore. Licet autem anima statim dum est, originali peccato commaculata sit, illam tamen maculationem à parentibus non trahit, tanquam sit ex traduce, sed potius sequitur ipsa unionem animæ ad corpus, sicut aliquis liquor purus corruptionem contrahit ex vase in quo est. Itaque bonitas Dei cooperatur naturæ in hominis generatione. Etenim quodcumque natura sufficienter formavit organa corporis humani, Deus creando animam rationalem infundit, quod non est ex potestate efficientis naturæ, sed ex ordine operationis Dei ad opus naturæ. Sic etiam eadem bonitas Dei semper cooperatur voluntati ad se operanti. Etenim quodcumque aliquis quod in se est facit, Deus illi gratiam infundit.

Utrum anima sit in semine?

CAPVT LXXXV.

SI ergo queritur utrum anima sit in semine. Dicimus quod anima humana cum omnibus potentiis suis non est in semine sicut in effectivo, neque per substantiam, sed à Deo creatur, & corpori infunditur. Non enim dicimus sicut quidam dixerunt, quod in homine sit trina animæ substantia, sed una sola habes tres vires. Ideoque non possumus dicere, quod hæc substantia in parte causetur à Deo immediate per creationem quantum ad potentias rationales, & in parte educatur ex substantia feminis quantum ad potentias sensibiles ac vegetabiles. Quin potius dicimus totā à Deo creari, & corpori simul infundi. Porro animas brutorū & vegetabilium non ita creando infundi, sed potius per generationem ex materia feminis educi.

Si autem queritur, utrum sunt in semine vel non. Dicimus quod ibi sunt per aliquem modum, & per aliquem non. Ut enim habetur in libro de animalibus, non sunt ibi actu, sed ibi sunt in potentia efficientis & materiz. Et si quidem ultra queratur, quid sit illud efficiens. Dicimus secundum philosophum, quod illud non est anima, sed est calidum, materia vero est humidum commixtum secundum complexionem feminis & naturam. Calidum autem id quod agit multiplici agit virtute, sicut in libro de animalibus habetur expresse, videlicet in virtute ignis, secundum quod habet attrahere subtilia apta animationi. Et in virtute cæli, secundum quam potest esse principium formæ ac speciei. Et in virtute animæ, secundum quam recipit à virtute generativa partis vim informativā & generativam organorum. Ideoque dicit philosophus, quod anima est in semine, sicut artificiatum in artifice. Artificiatum siquidem non est in artifice secundum esse ac speciem suam, sed sicut in effectivo, in quo est operis ratio, quæ scil. ratio est efficientis ad opus proportio. Similiter ergo & anima sensibilis ac vegetabilis sunt in semine sicut in effectivo, in quo est ad talem formam ac speciem secundum naturam proportio. Qualiter autem contingat, quod calidum elementare efficiatur subiectum calidi cæli & calidi animæ, aliàs ostensum est. Concedimus ergo, quod anima non est in semine neque per genus, neque per species, neque per virtutem, quæ sit pars animæ, sed quemadmodum dictum est, scilicet in potentia efficientis & materiz. Vel sicut artificiatum in artifice, & hoc dico quantum ad animam bruti, vel plantæ. In

Corruptio corporis duplici.

Quæst. Resp.

Quæst. Resp.

Anima per modum informis.

his enim

his enim semen est causa efficiens generationis. Secus est in anima hominis. Hæc etenim secundum partem sui principalem absoluta est à materia, nec est alicuius partis corporis actus. Ideoque cum eius operatio non dependeat à corpore, principium non habet à virtutibus corporalibus, sicut expressè probatur in lib. de animalibus. Vnde anima rationalis dicitur differentia, quæ egrediatur ab extrinseco, scilicet à creatore Deo. Hinc etiam Auicenna; Tribuens (inquit) esse animæ non est corpus, nec virtus corporalis, sed est sine dubio essentia existens nuda à materijs & mensuris. Itaque virtus quæ est in semine hominum, non est nisi formatiua & generatiua organorum.

Utrum vegetabile, vel sensibile per diuisionem corporis sit multiplicabile.

CAPVT LXXXVI.

Vtrum autem vegetabile, vel sensibile per diuisionem corporis in quo est sit in plura multiplicabile. Disputat August. propter diuisionem quorundam vermium, in quibus videtur eadem anima numero manere in vtraque parte. Huius quoque signum apparet in plantis, quia cum planta diuiditur, frequenter contingit vtramque partem conualescere ac germinare. Vnde patet quod in plantis est anima vna quidem actu, sed potentia plures, sicut forma materialis, ac per diuisionem plantæ sit actu plures. Quod autem planta diuisa conualescit, propter similitudinem partium eius conualescit. Licet enim radices habeant ori similes, tamē figura radices nō diuersificatur multum à figura stipitis & ramorum. Radix enim nutrimentum trahit per poros qui sunt in ramo, & ideo frequenter contingit quod ramus in loco nutrimenti fixus incipit trahere nutrimentum sicut radix, & conualescit. Huius autem signum est, quod cortex, inspersus circa radicem plantæ, propter hoc opilatur in poris, impedit attractum nutrimenti. Ideo minus fructificat planta & tandem arefcit.

Econtra vero si scindatur radix in plantis antiquis, & scissuræ imponatur lapis ne iterum coniungi possit, incipiet radix trahere nutrimentum sicut prius per apertionem pororum in medio radices. Sicque planta incipiet germinare atque viuere, nisi fortè superiores partes ita desiccate sint, vt non possint attrahere nutrimentum quod est in radice. Similiter & videtur in quibusdam animalibus quæ similia sunt in corporis partibus, vt anguillæ, serpentes, & rugosa. Hoc solum excepto, quod non videntur conualescere diuisa. Et hoc ideo contingit, quia nullum animalis corpus ita simile est in suis partibus quin semper dissimilitudinem habeat in ore. Ideoque per defectum oris quocibum accipit, & defectum membri quo cibum digerit, cognoscuntur partes deficere, licet vtraque habeat animam sensibilem.

De varietate generationis secundum varietatem agentis, & materiæ.

CAP. LXXXVII.

Generatur autem conueniens secundum proportionem agentis & materiæ. Calidum enim &

A humidum mouentia in generatione diuersas accipiunt proportionales ad formas substantiales inducendas, ex diuersitate luminis descendens à sublimi de stellis, & ex diuersitate materiæ, quæ, scilicet materia quandoque commixtionem tantummodo nata est suscipere, & tunc generantur mineralia. Quandoque vero commixtionem & complexionem non tamen ad æquale, sed in qua dominatur substantia terrestris ac dura, tunc generantur plantæ. Quandoque autem complexionem accedentem ad æquale, & tunc generantur animalia. Sic etiam intelligitur quod dicit Philosophus, quod omnis generatio est ex conuenienti. Conueniens enim supponit proportionem agentis & materiæ ad formam quæ inducitur. Et huius simile ponit Auicenna in actione ignis, qui cuidam materiæ non communicat nisi calorē, alij vero calorem & lumen, & alicui calorē & lumen ac speciē secundum quod magis & minus apta est materia suscipere impressiones, quæ sunt ab igne. Aristoteles in lib. de causis proprietatum elementorum. In habitatoribus autem climatis primi, quod est propinquius lineæ æqualitatis, hoc est equinoctiali, propter assiduam fixationē motus solis accidit siccitas & caliditas, & minoratur in eis frigiditas & humiditas. Quapropter calefiunt matricies mulierum & communicant eis nigredo corporum, & crispitudo capillorum, aqua enim viri quando cadit in mulierem, decoquit eam matricem caliditate sua, & commiscetur aqua illa cum sanguine matricis, donec fit frustum, deinde formatur & fit in ea spiritus vitæ iussu Dei.

Quod perfectiorem habeant generationem animata quam inanimata.

CAP. LXXXVIII.

Aliber. Cum autem videamus inanimata generationem non per decisionem à materia, sed quædam per commixtionem elementorum vt mineralia, quædam vero per transmutationem materiæ alterius in speciem suam, vt cum ignis transmutat in se aeris materiam, videri potest alicui, quod perfectior modus generationis sit in rebus inanimatis quàm in animatis, tanquam perfectius sit speciem suam generare super aliam materiam, quàm super materiam à seipso decisionem.

At vero perfectiorem habent generationem animata quàm inanimata tam ex parte agentis, quàm ex parte materiæ. Ex parte quidem agentis, quia in illis agit qualitas actiua tantum vt calidum, frigidum. In istis autem hoc non sufficit, sed calori oportet adesse virtutem animæ, ac virtutem cæli. Ex parte vero materiæ quoniam in illis generatio præparat materiam. In istis autem oportet esse materiam ante præparatam. Quod autem illa non generant de substantia sua, huius causa est, quia sunt homogenea. In homogeneis autem nihil est in potentia sic ad formam, sed totum est in actu. At vero in animatis sunt quædam partes potentia & quædam actu. Nutrimentum ei assimilatum est pars potentia & non actu. Cum itaque generatio fiat ex ente potentia in actu, in his quæ sunt animata debet fieri generatio ex talibus partibus. In illis autem quæ non sunt animata fieri non potest, quia omnes partes eorum sunt actu, & ex ente in actu non fit generatio, sicut dictum est. Ideoque oportet vt generent speciem suam super materiam alienam extra se.

Causa nigredinis Ethiopum.

Duplici titulo, generatio animatorum perfecta est.